

SUOMENLINNA C 76
RAKENNUSHISTORIASELVITYS
SAATSI ARKKITEHDIT
15.3.2019

Suomenlinnan rakennuksen C 76 rakennushistoriaselvitys

*Tilaja: Suomenlinnan hoitokunta,
rakennuttaja Pekka Vuorela*

*Tekijä: Saatsi Arkkitehdit Oy
Emilia Saatsi, Pekka Saatsi, Riina Sirén
pekka@saatsi.fi | 040 5955933 | www.saatsi.fi*

Valmistunut: 15.3.2019

Kansikuva: Kohderakennus pohjoisesta kuvattuna elokuussa 2018. Saatsi Arkkitehdit Oy

Kuvat: Saatsi Arkkitehdit Oy, ellei toisin mainittu

SUOMENLINNA C 76 RAKENNUSHISTORIASELVITYS

SISÄLTÖ

TAUSTA

- 5 JOHDANTO
- 6 Perustiedot
- 7 LÄHIYMPÄRISTÖ

RAKENNUSHISTORIA

- 14 RAKENNUSVAIHE
- 14 Tausta
- 16 Arkkitehtuuri
- 18 MUUTOSVAIHEET
- 18 Venäläinen kausi
- 25 Suomalaisen kauden alku
- 32 Peruskorjaus ja vaiheet sen jälkeen
- 44 NYKYTILA
- 44 Ulkoasun nykyilme ja kerrostuneisuus
- 48 Sisätilojen nykyilme ja kerrostuneisuus
- 62 Rakenteiden kerrostuneisuus

JOHTOPÄÄTÖKSET

- 67 YHTEENVETO
- 68 ARVOTUS
- 68 Aikaisemmat lausunnot
- 70 Ehdotukset uusista arvoista
- 72 UHKATEKIJÄT
- 75 LÄHTEET

TAUSTA JOHDANTO

Upseerikasarmi C 76 on kaksikerroksinen, tiilestä muurattu sotilasrakennus 1840-luvun alusta. Se sijaitsee Suomenlinnan Isolla Mustasaarella Inventaariokamarin koillispuolella ja kuuluu samaan 1830-luvun lopulta alkaen kehittyneeseen Varuskuntakortteliin yhdessä rakennusten C 77 ja C 81–C 86 kanssa. Kohderakennusta palvelevat 1980-luvun alussa valmistuneet talousrakennukset C 75.

Rakennus valmistui venäläisten upseerien kasarmiksi ja palveli siinä tarkoituksessa ensimmäiset 80 vuotta. Suomen itsenäistyttyä kasarmissa asui puolustusvoimain henkilökuntaa 1970-luvun alkuun asti. Tänä aikana rakennus sai kutsumanimen Soittokunnantalo. Suomenlinnan hoitokunnalle siirryttyään kasarmissa tehtiin peruskorjaus, jonka jälkeen rakennus on ollut siviilien vuokra-asuntolina tähän päivään asti. Tässä selvityksessä rakennuksesta puhutaan Upseerikasarmina ensimmäisen ja tähän mennessä pitkäaikaisimman käyttäjän vuoksi.

Tämä rakennushistoriaselvitys on tehty Suomenlinnan hoitokunnan tilauksesta. Selvitystä on ohjannut rakennuttaja Pekka Vuorela Suomenlinnan hoitokunnasta. Päälähteinä ovat olleet Suomenlinnan hoitokunnan ja Suomenlinnan linnoitus- ja rakennuspiirustusten arkiston (VeSA) aineistot, joita on täydennetty syksyllä ja talvella 2018–2019 tehtyjen kenttäkäyntien havainnoilla.

Porvoossa 15.3.2019.

Emilia Saatsi
arkkitehti SAFA
maisema-arkkitehti

Pekka Saatsi
arkkitehti SAFA

1 Kuva edellisellä sivulla:
Upseerikasarmi kaakosta, maneesien C 77 ja C 81
välistä talvella 2019. Vasemmalla kumpareella sijaitsevat
Upseerikasarmien talousrakennukset C 75.

2 Kohderakennuksen sijainti Suomenlinnassa.
Kasarmi C 76 on kuvattu tummanpunaisella ja muut
Varuskuntakorttelin rakennukset vaaleammalla.
Pohjakartta Suomenlinnan käyttösuunnitelmassa 1974.
Tässä selvityksessä Suomenlinnan saarista käytetään nimeä
Viapori, kun käsitellään saaria vuonna 1917 tai sitä ennen.

PERUSTIEDOT

KIINTEISTÖTIEDOT

Kiinteistötunnus	091-432-0006-0003
Kaupunginosa	52 Suomenlinna
Omistaja	Suomen Valtio / Suomenlinnan hoitokunta

RAKENNUSTIEDOT

Rakennus	C 76
Katuosoite	Suomenlinna C 76
Pysyvä rak.tunnus (Ratu)	40903
Rakennustunnus (VTJ-PRT)	102326222V
Kerrosluku	II + kellari
Tilavuus	6070m ³
Kerrosala	1425m ²
Huoneistoala	796m ²
Kellarin ala	129m ²
Asuntoja	14kpl
Asuntojen koot	42,0m ² –109,0m ² , keskikoko 57,0m ²
Käyttötarkoitus	Asuinkerrostalo
Käyttäjä	Yksityishenkilöt

Aiemmat rakennusnumerot

Venäläinen numero: N 67,
suomalainen numero vuonna 1927: C I 36.

Kutsumanimiä

Upseerikasarmi, Soittokunnantalo, kasarmi C 76,
офицерский флигель eli "upseerien siipi"

RAKENNUSVAIHEET

Rakennusaika
n.1839–1841

Alkuperäinen rakennuttaja ja suunnittelija
Amiraliiteetin alainen merirakennusosasto
(merivirasto)

Alkuperäinen rakentaja
Viaporissa palvelleet sotilaat

Alkuperäinen käyttäjä
Merisotalaivaston upseeristo

1970-luvun muutosvaiheen rakennuttaja
Suomenlinnan hoitokunta

1970-luvun muutosvaiheen suunnittelijat
Arkkitehtisuunnittelu:
Arkkitehtitoimisto Timo Jokinen & Jussi Tanska ky

Rakennesuunnittelu:
Insinööritoimisto Mauri Pelkkikangas

LVI-suunnittelu:
Insinööritoimisto Olof Granlund & Antti Oksanen ky

Sähkösuunnittelu:
Insinööritoimisto Tauno Nissinen Oy

Geotekninen suunnittelu:
Insinööritoimisto Maa ja Vesi ky

Rakennushistoriallinen seuranta:
Museovirasto

1970-luvun muutosvaiheen rakentajat

Oikeusministeriön vankeinhoito-osaston
Suomenlinnan työsiirtola
Vastaava työnjohtaja:
rakennusmestari Olavi Nikkanen

RAKENNETYYTYPIT JA TALOTEKNIIKKA

Rakennustapa	Paikalla rakennettu
Perustukset	Luonnonkivi
Alapohjarakenteet	Puu; kellarikerroksessa ja huoneen 101 kohdalla maanvarainen teräsbetoni
Ulkoseinärakenteet	Massiivitiili
Julkisivupinta	Sileä kalkki-sementtirappaus
Väliseinärakenteet	Tiili- ja puurakenteet
Välipohjarakenteet	Puu
Yläpohjarakenteet	Puu
Kattomuoto	Aumakatto
Vesikate	Saumattu peltikate
Lämmöntuotto	Kaukolämpö
Lämmönjako	Vesikiertoradiaattorit
Lämmin käyttövesi	Kyllä
Tulisijat	Kyllä, 12kpl
Ilmanvaihto	Koneellinen poisto-IV
Viemäri / vesijohto	Kyllä/kyllä

LÄHIYMPÄRISTÖ

Ennen kohderakennusta

Upseerikasarmi sijaitsee Ison Mustasaaren eteläosassa, joka palveli Ruotsin vallan aikaan 1700-luvun puolivälistä alkaen työmaiden varastoalueena. Tukitoimintojen rakenteiden järjestystä ei kartoitettu yhtä tarkasti kuin kiinteiden rakenteiden vaiheita. Viaporin siirryttyä 1809 Venäjän hallintaan rakennuskannasta tehtiin inventointi, jonka perusteella kohderakennuksen paikalla oli syvärunkoinen puinen varasto. Se korvattiin vuoteen 1818 tai 1819 mennessä uudella puurunkoisella tykistön varastolla, joka purettiin edelleen vuoden 1839 tienoilla Varuskuntakorttelin tieltä.¹ Laajempi esitys ympäristön kehityksestä on luettavissa kasarmien C 83 ja C 84 rakennushistoriaselvityksestä (Saatsi arkkitehdit 2018).

Venäläisenä kautena kohderakennuksen aikana

Upseerikasarmi syntyi osaksi venäläisen laivaston varuskuntakorttelia, jota rakennettiin ruotsinvallan aikaisen Kulmatalon ympärille 1830–1850-lukujen aikana. Kokonaisuuteen valmistui lopulta kolme suurta kasarmia ja kaksi keittiörakennusta. Upseerikasarmi sijoitettiin Varuskuntakorttelin länsireunalle, suojaisten Tykistölahden puolelle, hieman erilleen tavallisten sotilaiden majoitustiloista. Upseerikasarmien eteläpuolelle rakennettiin kaksi puuvajaa, ja hieman ennen Krimin sotaa piha aidattiin.² Uudisrakennustyöt päättyivät Krimin sotaan.

¹ VeSA: YA:231a, YA:014a, YA:227, YA:162a.

² C 76. Maastossa näkyvistä historiallisista jäänteistä. C 076: a: 4. SLHKa.

Kasarmien väliselle kumpareelle rakentui 1840-luvulla myös yksityisten kauppiaiden pisia asuinrakennuksia ja varastoja, joiden vuoksi rinnettä pengerrettiin ja sille rakennettiin kiviset portaat. Puurakennukset tuhoutuivat Krimin sodassa, minkä jälkeen alue jäi vaille pysyvää käyttöä. Ajan myötä kasarmien välisiä kulkuteitä päällystettiin nupukivin ja makadami- eli vesiseipellyspäällystein ja viheralueita jäsennettiin istutuksin.

Vuosisadan lopulla kumpareelle on merkitty suorakaitteenmuotoinen, epäsäännöllinen puisto. Myös Upseerikasarmien pihalla oli karttojen mukaan puutarha. Valokuvien mukaan 1900-luvun alussa paikalla ollut puusto poistettiin vuoteen 1906 mennessä. Silloin Upseeripiha aidattiin pukkiadalla ja pihan eteläpäätyyn rakennettiin lautarakenteinen vaja.³

3 VeSA: C:1400 ja C:1656.

3 Ruotsin vallan ajalta periytyvää rakennuskantaa inventoivassa vuoden 1809 asemapiirroksessa kohdekasarmien paikalla on syvärunkoinen, puinen vaja. Vertaa sijaintia kuvaan 6. MK 1:400. VeSA: YA:231a.

4–5 Suunnilleen vuosina 1819–1839 paikalla sijaitsee tykistön varasto, jonka molemmissa päädyissä on sillat toiseen kerrokseen. Vuoden 1819 asemapiirros 1:400 ja vajan pitkä julkisivu (ei mittakaavassa). VeSA: C:1868 ja C:1324.

6 Kohdekasarmi paikoillaan vuonna 1854. Sen lännenpuolella nykyisten ulkorakennusten paikalla sijaitsee kaksi ulkorakennusta. Puurakennukset tuhoutuvat Krimin sodassa vuonna 1855. MK 1:400. VeSA: YA: 102a.

Suomalaisena kautena

Viaporin siirtyessä suomalaiseen hallintaan 1918 Upseerikasarmin piharakennuksiin kuului pieni käymälä, puuvaja ja likakaivo.⁴ Vuoteen 1931 mennessä nämä oli korvattu yhdellä suuremmalla talousrakennuksella, joka purettiin sittemmin peruskorjauksen yhteydessä.⁵ 1970-luvulla tehtyjen tutkimusten mukaan piha-alueita oli myös kiertänyt ratakiskotolppiin tuettu piikkilanka-aita.⁶ Suomenlinnan oloissa poikkeuksellisen aitaustyypin syntyajankohdaksi on ehdotettu vuoden 1918 vankileiriä.

Upseerikasarmin lähiympäristö koki suomalaisen kauden suurimmat muutoksen saarten siirtyessä Puolustusvoimilta Suomenlinnan hoitokunnalle. Vuosina 1978–1981 toteutetun peruskorjauksen yhteydessä Upseerikasarmin viereen rakennettiin kaksi talousrakennusta C 75 arkkitehtitoimisto Timo Jokinen & Jussi Tanskan suunnitelmien mukaisesti. Niiden asettelu perustui paikalla karttojen mukaan 1840-luvulla sijainneisiin kauppiastaloihin sekä olemassa olleisiin kivijalan jäänteisiin. Rankorunkoiset ja mineraalivillalla lämmöneristetyt rakennukset käsittivät saunan ja varastoja.⁷

Pihan muu käsittely perustui Arkkitehtuuri & Maisema oy:n suunnitelmiin. Suunnitelman pohjana oli piho-

jen vanhan rakenteen ja avoimen pihatilan säilyttäminen.⁸ Asukkaita varten pihaan tuotiin pyykinkuivaus-, tomutus- ja polkupyörätelineet, keinu, hiekkalaatikko ja kiipeilyteline.⁹ Tien pintaan palautettiin makadamipäällyste.¹⁰ Neljä kylmää reunamuuria kunnostettiin ja Upseerikasarmin lounaisnurkalle rakennettiin yksi uusi muuri. Inventaariokamarin rotko erotettiin kalliorinteestä vahvalla rautaisella suojakaiteella. Syreenejä karsittiin.¹¹

8 Suomenlinnan maisemasuunnitelma : Soittokunnantalon (C 76) ympäristö. 30.6.1978. C 076: c: 2. SLHKa.

9 Rakennusselitys 1.2.1979. C 076: b: 2. SLHKa.

10 Pihojen yleissuunnitelman selostus. Oy Arkkitehtuuri & Maisema Ab 26.8.1980. C 076: c: 2. SLHKa.

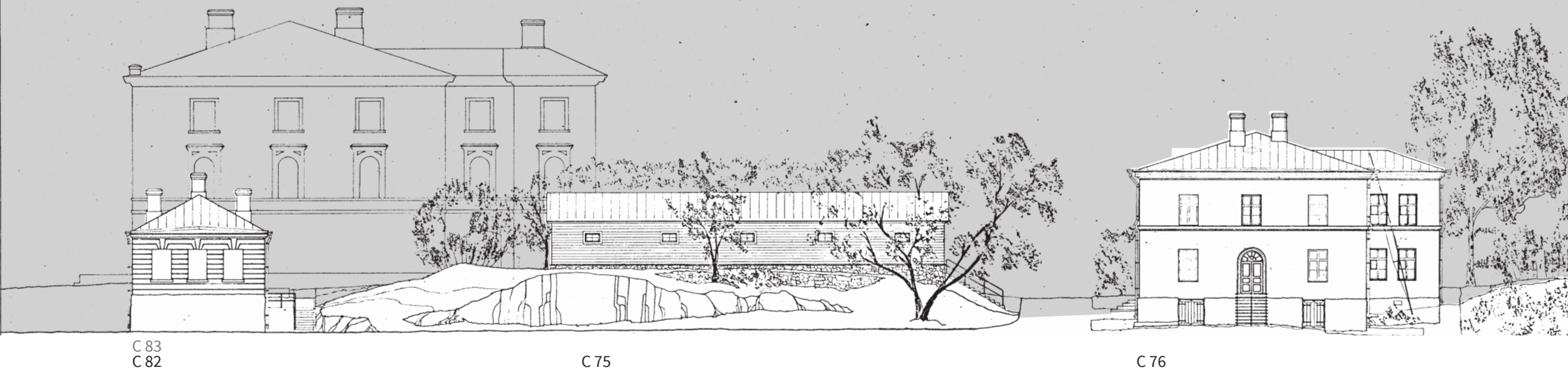
11 Suomenlinnan maisemasuunnitelma : Soittokunnantalon (C 76) ympäristö. 30.6.1978. C 076: c: 2. SLHKa.

7 Vuoden 1899 venäläisessä asemapiirroksessa Upseerikasarmin ympäröivät puutarhat. 1:200. VeSA: VKP-2:1:1/18.

8 Vuoden 1943 ilmakuvassa näkyy Upseerikasarmin pohjoispuolelle 1910 valmistunut Lennätinhenkijäntalo C 71 ja itäpuolen kumpareelle istutettu syreenikehä, joka lienee alun perin venäläisaikainen. 1:200. Helsingin karttapalvelu.

9 Vuonna 1970 Upseerikasarmin eteläpuolella on saunan oloinen ulkorakennus, sama kuin vuoden 1943 ilmakuvassa. Teoksesta Viapori Suomenlinna Sveaborg. Kuvannut Simo Rista.

C 83
C 82

C 75

C 76

Nykytila

Upseerikasarmi on ulkoasunsa ja asettelunsa vuoksi ilmeinen Varuskuntakorttelin jäsen. Nykyinen keltainen ulkomaali tosin korostaa eroa punertaviksi maalattuihin naapurirakennuksiin ja liittää rakennusta ensisijaisesti Tykistölahden maisemaan, johon kuuluvat esimerkiksi ruotsinvallanaikaiset Pikku Mustasaaren ja Länsi-Mustasaaren rakennukset sekä Siniseksi taloksi kutsuttu asuinrakennus B 39 ja Elekbadin paviljonki B 40 Susisaareissa.

Varuskuntakorttelia lähestytään yleensä luoteesta päin. Upseerikasarmi on silloin ensimmäinen vastaan tulija Varuskuntakorttelin alkuperäisestä kokonaisuudesta. Tämän vuoksi siihen voi helposti liittää alueen portti- tai identiteettirakennuksen merkityksiä. Upseerikasarmi muodostaa Varuskuntakorttelin selvärajaisen länsireunan ja on vaikuttava näkymänpääterakennus Varuskuntakorttelin keskeltä katsottuna.

Kahden kumpareen välissä sijaitessaan Upseerikasarmen rooli on kuitenkin pienempi kuin sen kokoisella rakennuksella voisi olla. Susisaaresta katsottuna rakennus on suurelta osin syreenien peittämä. Talvella rakennuksen näkymämerkitys on suurempi, ja se muodostaa Tykistökasarmin C 83 kanssa Ison Mustasaaren polveilevan kruunun ja maiseman näkymärajan.

Rakennuksen ympäristö on nykyisin suurelta osin 1970-luvun peruskorjauksessa suunnitellussa tilassa. Kulkualueet on kivetty ja piha-alueet nurmetettu tai puhdistettu avokallioiksi. Lännenpuoleinen syreenipensaikko on villiintynyt.

10 Varuskuntakorttelin asettelu on suorakulmainen. Upseerikasarmi on alueen rakennusten keskikokoa. Leikkaus kohti etelää maneesin C 77 eteläpuolelta, pohjoisjulkisivut. Arkkitehtitoimisto Timo Jokinen ja Jussi Tanska 18.8.1977. SLHKa.

11 Laivaston Varuskuntakorttelin ensimmäisestä vaiheesta säilyneet rakennukset ovat rapattuja. Upseerikasarmi on niistä ensimmäinen, joka tulee näkyviin korttelia päälähestymissuunnasta eli luoteesta lähestyttäessä. Puhtaaksi muurattu makasiini C 77 ja Lennätinhenoitajan talo C 71 ovat Venäjän maavoimien myöhemmin rakennuttamia.

12 Upseerikasarmi on katutilan näkymän päätteenä Varuskuntakorttelin keskiosista tarkasteluna. Näkymä koillisesta.

13 Rakennus on sivussa Ison Mustasaaren keskeisimmältä reitiltä, jolle se näkyy vain lehdettömään aikaan. Näkymä luoteesta Susisaareen johtavan sillan pohjoispuolelta.

14

14–15 Susisaaresta käsin Upseerikasarmista näkyy suurmaisemassa vain katto, jonka savupiiput toistavat kilvinnoitusten polvekkeita. Upseerikasarmi on yhdessä Tykistökasarmin C 83 kanssa osa Ison Mustasaaren eteläosan kruunua. Rakennukset voi nähdä kohokohtana kulttuurimaiseman kehityslinjassa, jossa perustasona esiintyvä kalliopeirä kehittyi välivaiheina esiintyvien linnoitusten kautta yhä jalostuneemmiksi rakenteiksi. Ylempi kuva etelästä, alempi lounaasta.

Syreenien hoito vaikuttaa ratkaisevasti kohderakennuksen näkymiseen.

15

16 Lehdettömään aikaan myös rakennuksen keltaiset julkisivut osallistuvat Tykistölahden maisemaan. Näkymä lännestä Susisaaresta Suomenlinnakeskuksen yli. Tykistökasarmi C 83 jää tästä suunnasta katsoen taustalle.

RAKENNUSHISTORIA

RAKENNUSVAIHE

TAUSTA

Käyttötarkoitus ja rakennusaika

Venäjän Merisotalaivasto teetti kasarmin C 76 Viaporin linnoituksen esikuntaupseerien ja Insinöörikomennuskunnan upseeriston asuntolaksi osaksi Varuskuntakorttelia. Kasarmi valmistui samassa vaiheessa sotilaskasarmien C 84 ja keittiörakennusten C 82 ja C 86 kanssa.

Korttelin suunnittelua käsittelevä piirustusaineisto kuuluu Amiraliteetin kokoelmiin, jotka on talletettu Venäjän valtion merisotalaivaston arkistoon (Российский государственный архив военно-морского флота). Kopioita niistä ei ole siirretty Suomen Kansallisarkistoon, joten suunnitelmien alkuperäistä laajuutta ei tunneta. Kansallisarkiston kokoelmiin kuuluu Upseerikasarmien suunnitelmia siitä hetkestä lähtien, kun Merirakennusosasto siirrettiin sotaministeriön alaisuuteen Krimin sodan päätyttyä vuonna 1856.¹

Varhaisin Kansallisarkistossa oleva upseerikasarmia koskeva piirustus on Merirakennusosaston yleisasemapiirros vuodelta 1840.² Siinä rakennus esitetään uutena, joten se lienee valmistunut samoihin aikoihin. Ensimmäinen rakennuspiirustus kasarmista on vasta vuodelta 1859.³ Asemapiirrosten perusteella rakennuksen yleishahmo oli tuohon mennessä pysynyt yhdenmukaisena.

¹ "Merihallinnolle kuuluvien rakennelmien luovuttaminen maavoimahallinnolle Suomenlinnassa" (О передаче построек относящихся к морскому ведомству, сухопутному ведомству в Свеаборге) 1856. KA: Sotilasinsinöörihallinnon asiakirjat: 14938.

² VeSA: YA:58/664B; YA:59/731.

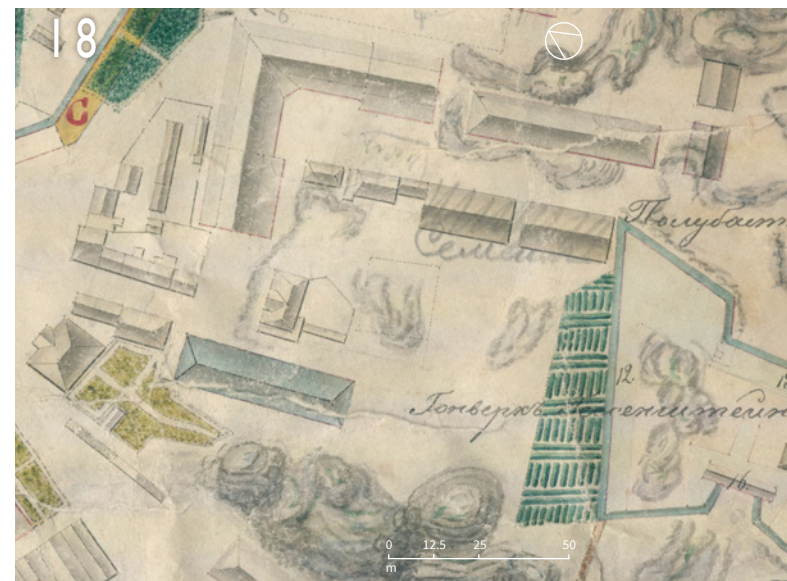
³ VeSA: C:910, ks. seuraava sivu.

17 Edellisellä sivulla: Näkymä Upseerikasarmien porrashuoneesta kohti koillista ja talousrakennuksia. Edustalla oleva kumpare nostaa ulkorakennukset lähes toisen kerroksen tasolle.

18 Ote Viaporin yleisasemapiirrokselta vuodelta 1840. Upseerikasarmi C 76 on uusi rakennus ja siksi väritetty. 1:200. VeSA: YA:58/664b.

19 Ote asemapiirrokselta 1840, jolloin Upseerikasarmien rakentaminen lienee ollut vielä kesken. Kuvassa erityistä on käymäläsiipi, joka on piirretty samanlaiseksi T-pohjaiseksi kuin esimerkiksi kasarmeissa C 84 ja D 12, ja C 83:ssa vuosikymmen myöhemmin. Joko Upseerikasarmien käymäläsiipi rakennettiin alun perin tämän muotoiseksi, mutta Krimin sodan pommitus vaurioitti kohtaa niin pahasti että se rakennettiin sodan jälkeen yksinkertaisempaan, tai sitten maavoimilla ei asemapiirrosta laatiessaan ollut käytössään laivaston suunnitelmia ja Upseerikasarmi esitettiin naapurirakennuksiin perustuvien oletusten pohjalta. 1:200. VeSA: YA:59/731.

20 Seuraavalla sivulla: Ensimmäinen Kansallisarkistossa oleva rakennuspiirustus 29.5.1859 on ehdotus lähinnä tulisiijoja koskeviksi muutostöiksi. Rakennus oli siinä vaiheessa ollut olemassa jo parikymmentä vuotta ja palanut osittain Krimin sodassa. Huoneista 104, 108, 111–118, 204, 207 ja 211–218 ovat Insinöörikomennuskunnan ja suomalaisen saporii-puolipataljoonan yliupseerien asuntoina; 102, 105, 107, 110, 202, 205, 207, 210 edellisten keittiöinä ja 103, 109, 203, 209 varastotiloina. Ei mittakaavassa. VeSA: C:910.

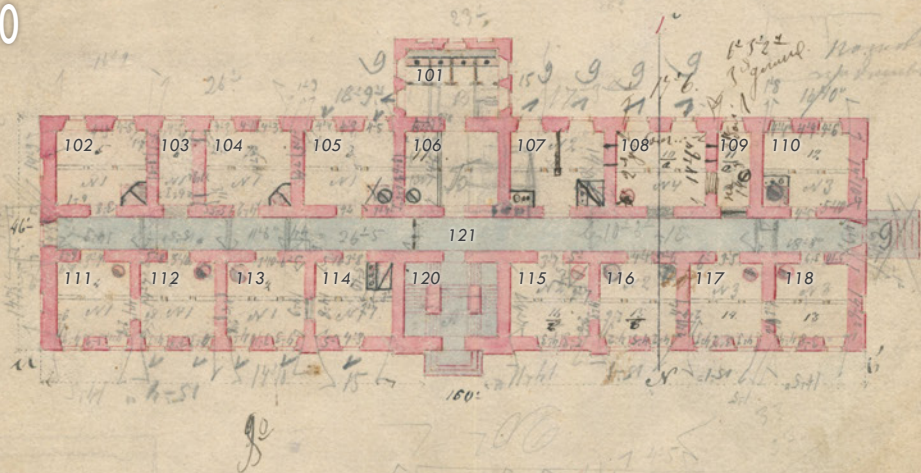

До Уваровской крепости.

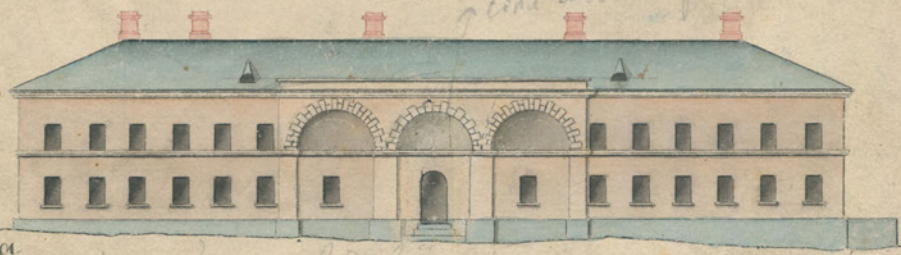
Чертеж каменному двухэтажному Офицерскому корпусу под № 20 в укреплении Елизаветинском.

Манаг. чертёж. архитектора

20

Проезд между корпусом и б.

Футы 25 20 10 5 0

В. Колюбакин

Манаг. чертёж. архитектора

Рис. Чертеж. Манаг. 29 ... 1859 года

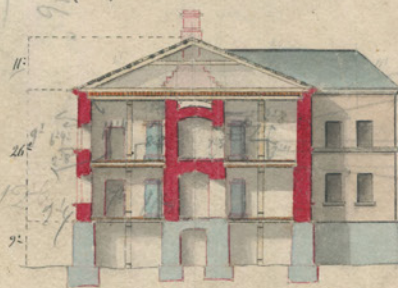
полный
9 окон

Чертеж

18, 17, 10, 13	Земельный участок, принадлежащий Офицерскому корпусу
14, 15, 16, 17, 18, 19	Земельный участок, принадлежащий Офицерскому корпусу
20, 21, 22, 23, 24, 25	Земельный участок, принадлежащий Офицерскому корпусу
26, 27, 28, 29, 30	Земельный участок, принадлежащий Офицерскому корпусу
31, 32, 33, 34, 35	Земельный участок, принадлежащий Офицерскому корпусу
36, 37, 38, 39, 40	Земельный участок, принадлежащий Офицерскому корпусу
41, 42, 43, 44, 45	Земельный участок, принадлежащий Офицерскому корпусу

Утвержден в присутствии всех офицеров корпуса
от 1859 г. — 23 Января 1859 года —
Манаг. чертёж. Подполковник Купцов
Проект по плану № 1.

Камандир Каманды
Подполковник Купцов
Подполковник Купцов
Чертеж. Манаг. 29 ... 1859 года

ARKKITEHTUURI

Tilajäsentely

Upseerikasarmi C 76 on kaksikerroksinen tiilirakennus 1830- ja 1840-lukujen taitteesta. Se on ainut venäläisten Viaporiin rakennuttama rakennus, jonka tilajako perustuu keskikäytävään. Keskikäytäviä vältettiin niiden hämäryyden ja siten epähygieeniseksi mielletyn luonteen vuoksi, mutta kohdekasarmissa ratkaisuun lienee päädytty käyttäjäkunnan erityistarpeiden takia. Upseereille haluttiin omat pienet asunnot erotuksena vähäisempien sotilasarvojen kevytrakenteisille makuusopille, ja ne oli tehokkainta sijoittaa keskikäytävän varrelle.

Upseerikasarmin alkuperäisestä asusta ei ole tarkkaa tietoa, koska rakennus paloi Krimin sodassa vuonna 1856. Vanhimpien säilyneiden, vuonna 1859 tehtyjen piirustusten perusteella pitkän pääjulkisivun keskellä oli nykyiseen tapaan pääovi ja porrashuone, ja sitä vastapäätä käymälät lyhyessä siivessään. Rakennuksen kummassakin kerroksessa oli siten 14 suurta ja kaksi pientä ikkunallista asuinhuonetta, porrashuone, käytävä ja käymälähuone sekä todennäköisesti yhteiskeittiönä palvelullut aula. Kukin asunto käsitti yhdestä kahteen asuinhuonetta, joissa asui upseeri sotilaspalvelijansa kanssa. Lisäksi käytössä oli kaksi kolmasosaa rakennuksen pohja-alasta käsittävä kellarikerros.⁴

⁴ C 76 Soittokunnan talo. C 076: a: 2. SLHka.

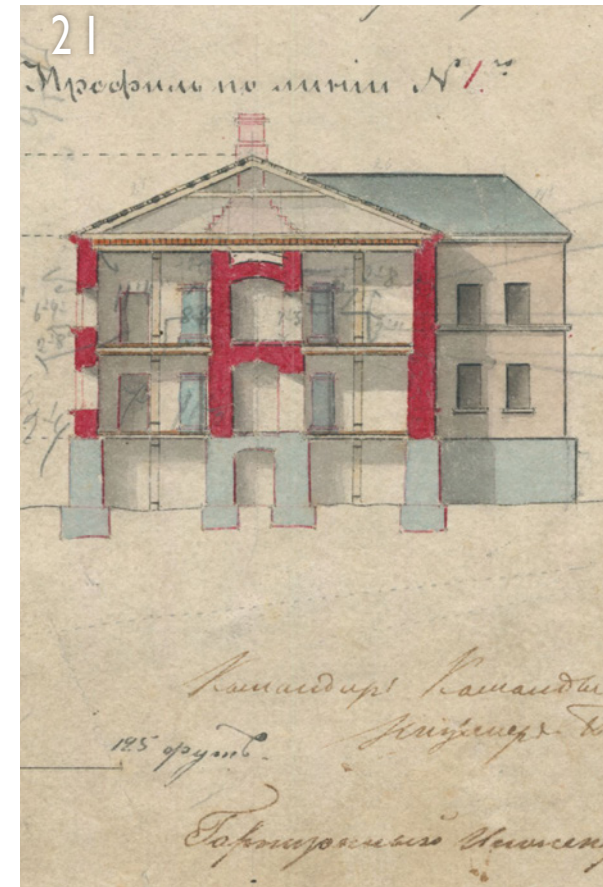
Ulkoasu

Myöskään alkuperäisestä ulkoasusta ei ole varmuutta. Käyttötarkoitus upseerien asuintalona edellytti rakennukselta erottuvaa arvokkuutta, mikä lienee näkynyt ennen kaikkea sisätilojen koristelussa. Ulkoasussa arvokas käyttötarkoitus lienee tullut ilmi korostettuna pääsisäänkäyntinä, koska upseerien vieraat edellyttivät pääsisäänkäynnin osoittamista. Sen sijaan verrattuna esimerkiksi seuraavalla vuosikymmenellä valmistuneeseen Tykistökasarmina tunnettuun rakennukseen C 83 Upseerikasarmin ulkoasu vaikuttaa olleen vaatimaton.

Vuoden 1859 piirustusten perusteella rakennus oli tuoloin säntillisen keskeissymmetrinen. Pääosa julkisivuista noudatti sotilasarkkitehtuurin kuivakoita periaatteita siileiden julkisivupintojen, tasarytmisten ikkuna-akselien ja jyrkyyttä korostavien kerroslistojen muodossa. Ikkunat olivat pääosin kehyksettömät. Ulkoasun kohokohtana oli itäjulkisivun keskirisaliittimainen keskiosa, jota korostivat suuret kehystetyt lunetti-ikkunat, pilasterit ja attika. Katto oli aumattu ja julkisivut rapattu ja maalattu.

1970-luvulla tehtyjen tutkimusten mukaan rakennuksen alkuperäinen värisävy oli keltainen. Väriä vaihdettiin jo 1850-luvulla, mutta jo ennen tätä itäisen pääjulkisivun ensimmäisessä kerroksessa oli ollut rappaukseen toteutettua rustikointia. Tästä päätellen rustikointi olisi ollut alkuperäinen. Vuoden 1859 piirustuksessa esiintyvistä ensimmäisen kerroksen ikkunapenkeistä ei sen sijaan löytynyt fragmentteja.⁵

⁵ C 76:n korjaustyön perustamis- ja esisuunnitelma 8.2.1977; Tykistökasarmin värit 1976. C 076: a: 1 ja 2. SLHka.

21 Ote ensimmäisestä Kansallisarkistossa olevasta rakennuspiirustuksesta vuodelta 1859. Käytävien lattiat ovat kiveä ja muiden tilojen puuta. Asuinhuoneita jakaa välipohjia tukeva pilarisarja. Kattotuolisto on hento. 1:150. VeSA: C:910.

Rakennustapa

Kasarmi C 76 perustettiin kallion varaan. Nurkat ja pilasterien juuret ovat huolellisesti särmättyä ja leikkauspinnalta hakkauskäsiteltyä luonnonkiviharkkoa, muualla kiveys on epäsäännöllisempää.

Kantavat seinät muurattiin kolmen kiven savitiilestä ja käsiteltiin ulko- ja sisäpuolelta sileällä kalkkirappauksella. Pohjoisosaan rakennusta tehtiin korkeahko kellari, eteläosaan tuli altatuulettuva alapohja. Porrashuone toteutettiin muurattuna tavalla, joka myöhemmin 1860-luvulla liitettiin kasarmirakennusten viralliseen tyyppipiirustussarjaan (vrt. kuva 22).

Alkuperäisistä puuosista ei ole tietoa. Rakennus paloi 1856, eikä sitä edeltävältä ajalta ei piirustuksia. Todennäköisesti kaikki keskikäytävien rakenteet oli muurattu, ja asuinhuoneiden ala-, väli- ja yläpohjat olivat puurakenteisia; lattiat lankkua ja sisäkatot lomalaudoitusta.

Vesikatto lienee ollut yksinkertainen piirukatto, joka perustui aisapuun sitomiin pitkiin lapepiiruihin. Vuoden 1840 asemapiirroksen perusteella kate tehtiin alun perin rautapellistä.⁶

Asuinkerrosten ikkunat olivat erittäin todennäköisesti puuta ja kaksinkertaiset. Alkuperäisistä ulko- ja väliovista ei ole säilynyt piirustuksia, mutta todennäköisesti ne tehtiin samojen tyyppipiirustusten mukaan kuin muut-

⁶ Teräksen valmistaminen yleistyi vasta Bessemer-konvertterin keksimisen myötä 1860-luvulta alkaen.

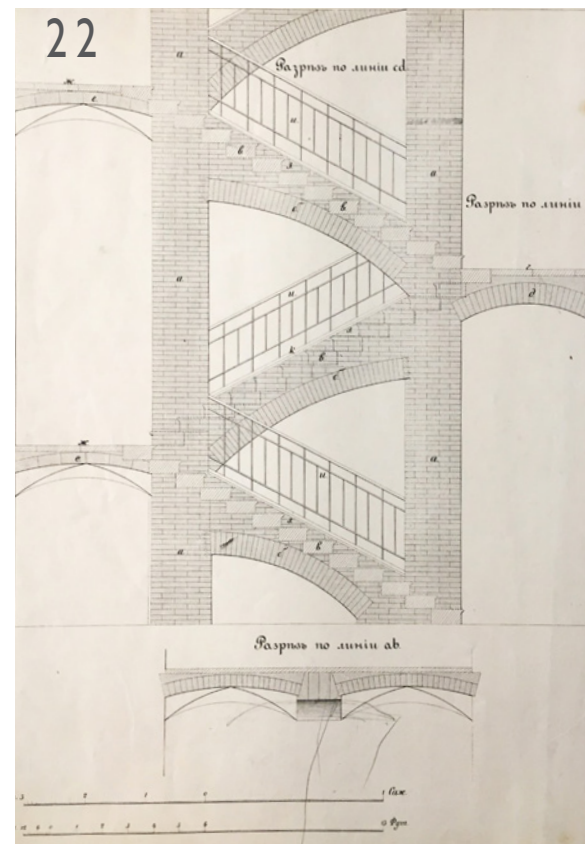
kin saman ajankohdan varuskuntarakennusten rakennusosat. Niiden perusteella ovet olivat puisia peili- tai pienaovia.

Ilmanvaihto ja lämmitys toimivat tulisijojen avulla.

Rakennuksen alkuperäisistä sisätiloista on hyvin vähän tietoa. Myös kaksi paloa vaikuttavat mahdollisuuteen selvittää sisärakenteita. 1970-luvulla jokaisessa huoneessa otettiin rappaus- ja värinäytteet, mutta tuloksia ei analysoitu.⁷ Todennäköisesti alkuperäiset pinnat ovat olleet kalkkipohjaisella laastilla rapatut ja maalatut. Seinäpintojen ylä- ja alaosien käsittely erivärisillä maaleilla on myös todennäköistä etenkin kulutusalttiissa käytävissä. Käyttäjökunnan eli tsaarin armeijan upseerien arvo lienee edellyttänyt myös koristemaalauksia.

⁷ C 76, Soittokunnantalo. Purkaustyön yhteydessä sisätiloissa paljastuneista historiallisista yksityiskohdista. Ulla-Riitta Kauppi 2.1979. C 076: a: 4. SLHKa.

23 Seuraavalla sivulla: Ensimmäinen Kansallisarkistossa oleva rakennuksen pohjapiirustussarja vuodelta 1859, jolloin rakennus oli jo siirtynyt laivastolta maavoimille. Tilat jakautuvat 25:en yhdestä kahteen huonetta käsittävään huoneistoon. Lyijykynämerkinnät on tehty jälkikäteen. 1:150. VeSA: C:910.

22 Upseerikasarmien portaikko noudattaa myöhemmin julkaistujen venäläisten tyyppipiirustusten periaatteita. Malliportaikko venäläisten kasarmien tyyppipiirustuskokoelmassa 7.12.1867. PHRAKL.

MUUTOSVAIHEET

VENÄLÄINEN KAUSI

Alkuvaiheet

Alkuvaiheista ei aineiston puutteesta tiedetä paljonkaan. Upseerikasarmia alettiin 1850-luvun alkupuolella todennäköisesti vahvistaa sotaa varten muiden Viaporin rakennusten tapaan.¹ Todennäköisiin toimenpiteisiin kuului vesikaton purkaminen ja yläpohjan peittäminen maataytöllä suojaksi tykinlaukauksilta samalla tavoin kuin naapurirakennuksissa C 83 ja C 84. Sodan aikana rakennuksen majoituskapasiteettia lienee nostettu.

Upseerikasarmi paloi Krimin sodan pommituksissa. Merivirasto luovutti rakennuksen maahallinnolle heti sodan jälkeen ja rakennuksessa ryhdyttiin korjaustöihin.² Puuosat rakennettiin uudelleen ja välipohjat tuettiin pilareilla. Katto rakennettiin kokonaan uudelleen loivana aumakattona. Keskirisaliittin attika vaikuttaa vuoden 1859 piirustuksesta huolimatta jätetyn rakentamatta, koska siitä ei löytynyt fragmentteja 1970-luvun tutkimuksissa.³

1970-luvun peruskorjausvaiheen tutkimusten mukaan rakennus rapattiin seuraavassa vaiheessa sileäksi ja maalattiin punaiseksi. Väriyksen vaihto tapahtui luultavasti juuri sodan jälkeen, koska silloin koko muukin varuskuntakortteli sai uudet punaiset julkisivut.⁴ Korjauksen jäl-

1 Esim. "Suomenlinnan asettaminen puolustuskannalle" (Приведение Свеаборга в состояние обороны) 1853. KA: Sotilasinsinöörihallinnon asiakirjat: 14795.

2 VeSA: YA:0112a.

3 SLHK:n neuvottelumuistio 25.8.1977. C 076: a: 7. SLHKa.

4 Korjaustyön perustamis- ja esisuunnitelma 8.2.1977 C 076:

keen upseerit palasivat tiloihin. Vuonna 1859 talossa asui insinöörikomennuskunnan ja suomalaisen saporipuolipataljoonan yliupseereita.

1860–1890-lukujen uudistuksia

1860–1870-luvuilla tehtiin monenlaisia huoltokorjauksia. Venäläisten sotilasasiakirjojen joukossa on suunnitelmia tulisijojen, käymälöiden, joidenkin lattioiden sekä kaikkien itäjulkisivun eteläpäässä olevien ikkunoiden uusimisesta.⁵ Käymäläsiiven päätyyn puhkaistiin ikkuna kumpaankin kerrokseen. Katetta paikattiin 1866.⁶

Rakennus sai arvokkaampia käyttäjiä 1870- tai 1880-luvulla. Upseeriperheiden lisäksi kasarmiin muutti ortodoksisen kirkon pappi.⁷

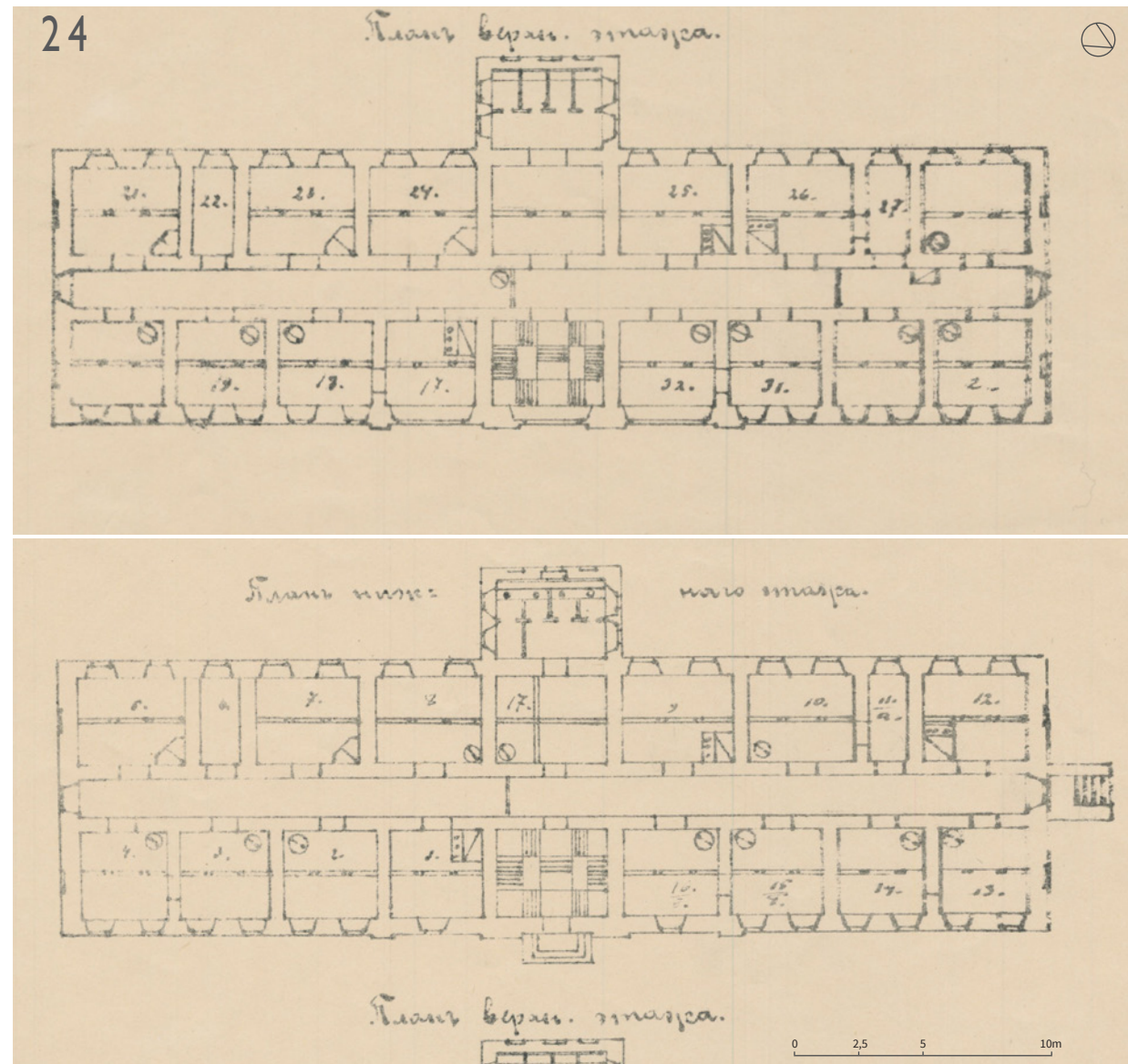
a: 1. SLHka.

5 VeSA: C:0911, C:0912, C:0916–C:0921.

6 Piirros paikatusta katteesta 1867. VeSA: C:0914 & C:1915.

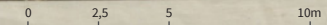
7 VeSA: C:0922, C:0924. 1870-luvun ajoitusta perustelisi vuodelta 1873 säilynyt asiakirja "Upseerien huoneistojen kunnostaminen Suomenlinnassa 1873" (О приведении в соответствующий порядок квартир для офицеров) KA: Sotilasinsinöörihallinnon asiakirjat: 15402.

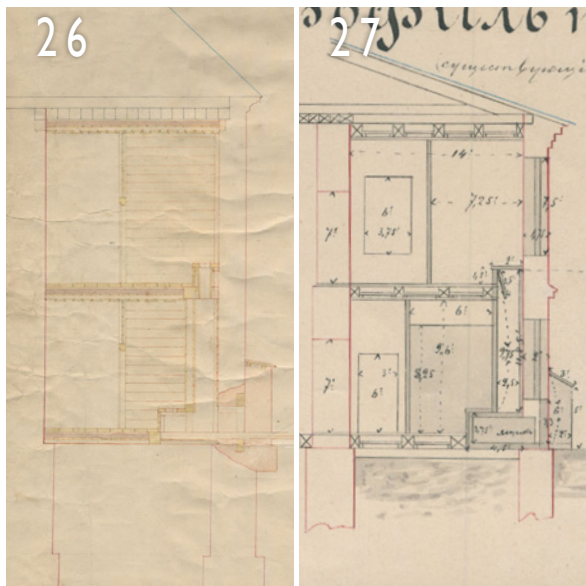
24 1860-luvun pohjakaavioissa näkyvät toteutuneet tulisijamuutokset ja kesikäytäviä jakavat väliseinät. 1:150. VeSA: C:0911.

8 C 76, Soittokunnantalo. Purkaustyön yhteydessä sisätiloissa paljastuneista historiallisista yksityiskohdista. Ulla-Riitta Kauppi 2.1979. C 076: a: 4. SLHKa.

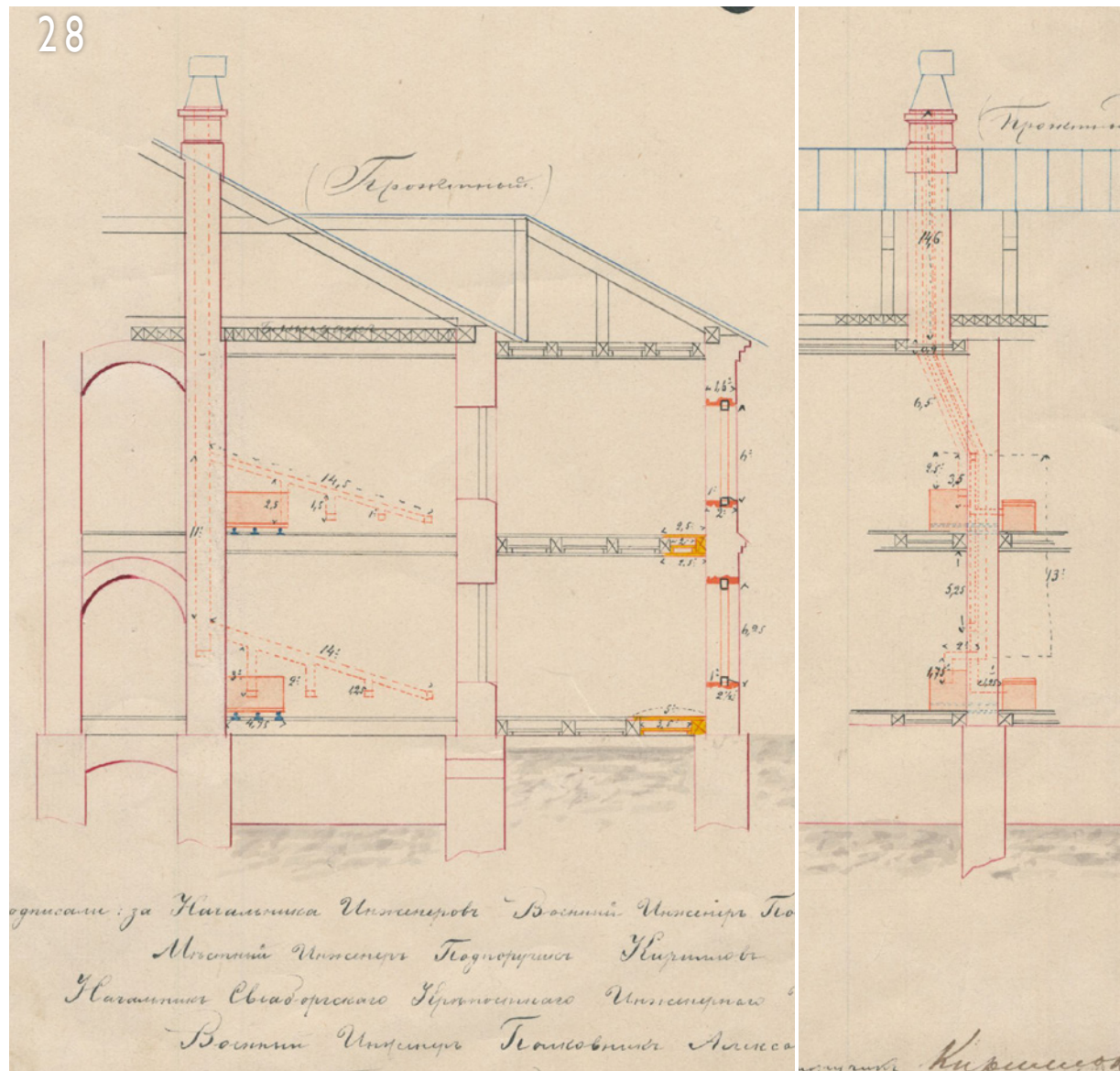
1:150. VeSA: C:0924.

26 Ote vuoden 1864 suunnitelmasta käymälöiden uudistamiseksi. Ei mittakaavassa. VeSA: C:912.

27–28 Piirros olemassa olevasta käymälästä vuoden 1887 suunnitelmassa, jossa käymälät aiottiin siirtää pois siivestä. Sen perusteella 1860-luvun käymäläsuunnitelma oli toteutunut. Purettavat osat harmaalla. Käymälä perustui siirrettäviin laatikoihin, joita tuuletettiin oman hormiston avulla (VeSA: YPa:0064). Ei mittakaavassa. VeSA: C:923.

29–30 Pohjakaaviot ja leikkaus vuodelta 1899, jolloin käymälät on siirretty rakennuksen keskiosiin. Pääjulkisivun lunetti-ikkunoista eteläisin on korvattu tavallisella asuntoikkunalla.

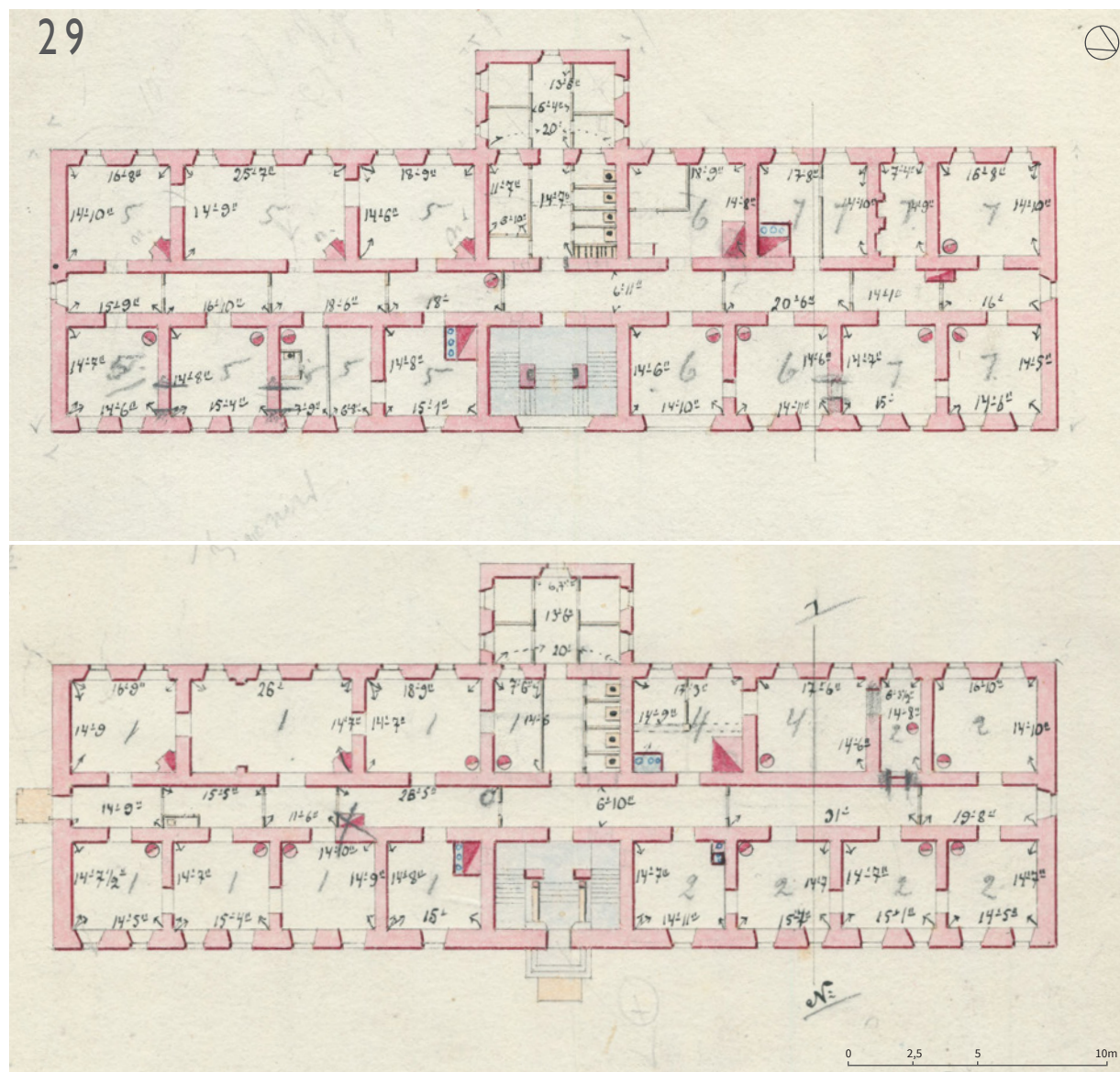
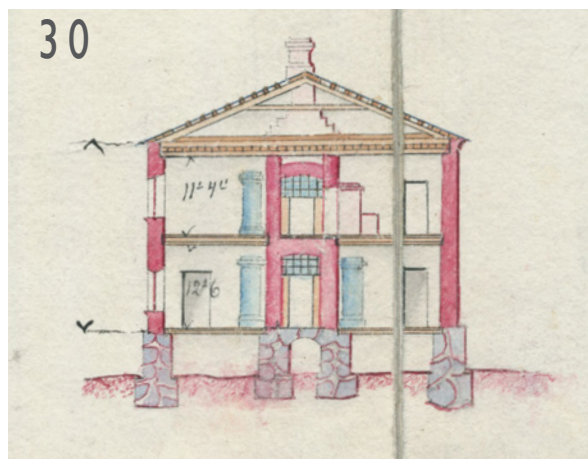
Käyttäjät merkitty päiväyksen aikaan:

- 1: tykistön vanhemman lääkärin huoneisto
- 2 ja 3: jalkaväen kapteenin huoneisto
- 4: nuoremman miinajalkaväen upseerin huoneisto
- 5: linnoituspataljoonan kapteenin huoneisto
- 6: tykistön vanhemman kirjanpitäjän huoneisto
- 7: esipapin huoneisto.

Lyijykynällä korjattu, ajankohta ei tiedossa:

- 1: everstiluuhtantti Tavarovin huoneisto
- 2: jalkaväen kapteenin huoneisto
- 3: komppanian päällikkö, alikapteeni Mobtsinko
- 4: virrenveisaaja
- 5: eversti Resevski
- 6: linnoitustykistön komendantti
- 7: esipapin huoneisto.

1:150. VeSA: C:0924.

Muutokset 1900-luvun alussa

Syksyllä 1901 Upseerikasarmissa paloi taas. Sen seurauksena suunniteltiin koko eteläosan toisen kerroksen ikkunoiden ja tulisijojen, väliovien ja kattorakenteiden uusimista.⁹ Ilmeisesti kaikkia korjauksia ei saatu heti tehtyä, koska vuosilta 1902–1906 on lisää korjaussuunnitelmia, joissa ehdotetaan yläpohjan ja vesikattouusimisen lisäksi käymälöiden, lattioiden ja ensimmäisen kerroksen yhteiskeittiön uudistamista ja länsisiiven varustamista tulisijoilla.¹⁰ Pienten pystyuunillisten asuinhuoneiden sijoittaminen entisiin keittiö-, käymälä ja varastiloihin viittaa varuskunnan tilatarpeiden kasvuun.

Palon jälkeisten korjausten myötä tapahtui muutoksia myös käyttäjäkunnassa. Upseerien ja papin lisäksi taloon muutti lääkäri, kanttori ("virrenveisaaja") ja opettaja.¹¹ 1909 suunniteltiin joidenkin ikkunoiden uusimista ja vielä vuonna 1915 toisen kerroksen porrashuoneen pohjoispuolella olevan huoneen tulisijan uusiminen hellasta pystyuuniksi.¹² Suomalaisaikaisten piirustusten perusteella ainakin tulisijamuutos toteutui.

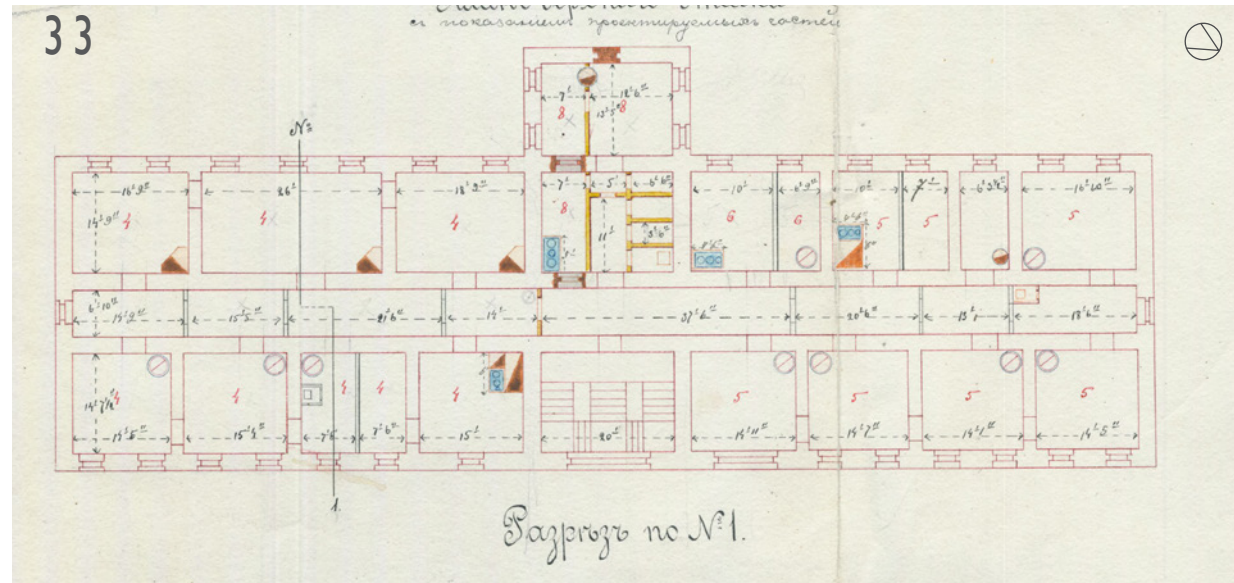
31–32 Panoraama vuonna 1901 juuri ennen Upseerikasarmin viimeisintä paloa ja ennen lennätinrakennusten C 41 ja C 71 rakentamista. Upseerikasarmissa on T-karmiset ikkunat, ja kaikki savupiiput sijaitsevat harjalla. Vasemmalla rakennuksen pohjoispään edessä kasvava lehmus on edelleen olemassa. Kuvannut Ivaskevic T., reprokuvannut Harald Malmgren. MV: M012:HK10000:4204d ja e.

9 VeSA: C:0925.

10 VeSA: C:0927.

11 VeSA: C:926–928.

12 VeSA: C:0934, YP:387.

33 Pohjakaavio vuoden 1902 suunnitelmista. Entisiin käymälä-, keittiö- ja varastuhuoneisiin esitetään majoitustiloja, ja länsisiiven päätyikkunat muurattaviksi umpeen. Käyttäjiksi on merkitty:

Huoneissa 1: esikuntaupseeri (Stabsoffiziere)

2: jalkaväenkomentaja

3: nuorempi upseeri

4: esikuntaupseeri (Stabsoffiziere)

5: jalkaväenkomentaja / pappi

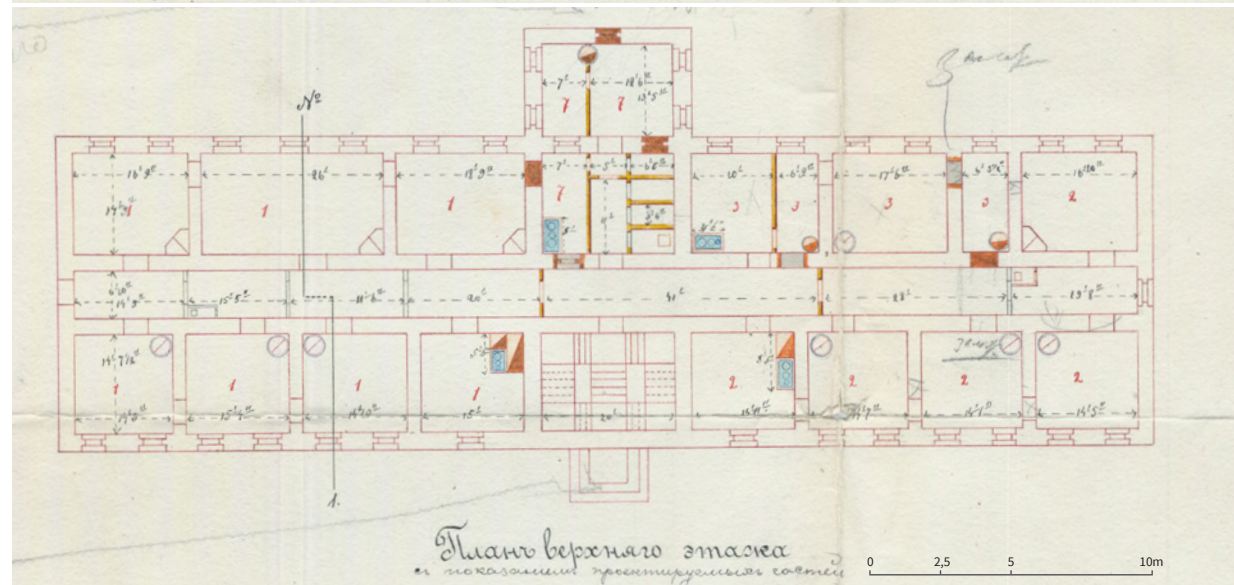
6: virrenveisaaja (huone 207)

7 ja 8: luokkatoimen kandidaatti.

1:150. VeSA: C:927.

Suunnilleen samanikäisessä toisessa suunnitelmassa (C:926) huoneet 2 on merkitty kirjurille, huoneet 3 yliupseerille (Oberoffiziere), huoneet 5 toiselle esikuntaupseerille ja huoneet 7 esipapille.

Vuoden 1906 suunnitelmissa (C:0929) rautaiset kierreportaat on ensi kertaa lisätty johtamaan toisen kerroksen porrashuoneesta ullakolle.

SUOMALAISEN KAUDEN ALKU

Sotavankileiri 1918

Venäläinen varuskunta poistui Viaporista vuoden 1918 keväällä. Sisällissotaa käyvän Suomen valkoiset joukot perustivat saarille sotavankileirin punaisille vangeille. Sotavankileirin aikaan 1918–1919 Upseerikasarmi tunnettiin vankilakasarmiina no 67, jossa toimi etappipataljoona ja siviilivartiosto.¹³

Puolustusvoimain asuinkäytössä 1919–1972

Sodan jälkeen vankileirit purettiin ja Suomenlinnaksi nimetyt saaret siirtyivät Suomen Puolustusvoimille. Upseerikasarmiin tehtiin asuntoja, ja se sai litteran C¹ 36.

Puolustushallituksen rakennuslaitoksen arkistossa säilyneen päiväamättömän piirustuksen mukaan sisäkäymälät ja kylpyhuoneet oli suomalaisen ajan alussa poistettu ja joitain tulisijoja uusittu. Toinenkin pääjulkisivun lunetti-ikkuna oli kavennettu tavallisen asuinhuoneen ikkunan levyiseksi ja länsisiiven huoneet jaettu väliseinällä kahteen eri asuntoon. Kellaritilat oli jaettu puuväliseinin halkokaapeiksi ja eteläpäädyn vesikattorakenteita uusittu 1930-luvulla.¹⁴ Kellarin keskikäytävää lämmitti uuni, joka tosin lieenee ollut jo venäläisajalta.¹⁵ Muutostöihin liittyi todennäköisesti myös pintakäsittelyjen uusimisia.

13 Tiitta 1983, 69.

14 Eteläpäädyn vesikaton tukirakenteista löytyi teksti: rakennettu 27.6.1935. Soittokunnantalon tutkimukset. Åke Lindeberg 30.11.1977. C 076: a: 5. SLHKa.

15 Inventointi 1976. Ulla-Riitta Kauppi / Museovirasto. SLHKa.

34 Upseerikasarmi kaakosta. Mikäli valokuva on suomalaisten ottama, ajoitus lieenee kevättalvi 1918, koska silloin suomalaiset olivat jo saapuneet mutta kirkon torni oli vielä alkuperäisessä muodossaan. Kuvassa näkyy eteläpäädyn pariovellinen sisäänkäynti. Kuvaaja tuntematon. SLHKa: CD/ID 0087/0081.

35 Vuonna 1934 pääjulkisivun lunetti-ikkunoista enää yksi oli alkuperäisessä muodossaan. Kuva: Sipilä. SLHKa: CD/ID 0003/0011.

Rakennus oli vuoteen 1952 asti yleisvärltään punainen. Helsingin olympiakisojen alla Upseerikasarmi maalattiin useiden muiden Suomenlinnan rakennusten tapaan keltaiseksi.¹⁶ Kaikki tällöin kiireellä tehdyt maalaustyöt epäonnistuivat pahasti.¹⁷

Nimi Soittokunnantalo on peräisin kaudelta, jolloin talo toimi Uudenmaan Rykmentin henkilökunnan asuinrakennuksena ja siihen oli majoitettu sotilassoittokunnan jäseniä. Ensimmäiset kirjalliset lähteet kutsumanimestä on tämän selvityksen yhteydessä tavattu vasta vuodelta 1970.¹⁸

Puolustusvoimien hallintokauden lopulla Upseerikasarmista muodostui erityisesti värvättyjen ja siviilityöntekijöiden asuinrakennus. Tässä yhteydessä tiloja sovitettiin perheasunnoiksi. 1970-luvun korjausten yhteydessä kerättyjen ja vuodet 1962–1972 kattaneiden korjauskustannusten perusteella pienten korjauskustannusten joukosta erottui vain peltikatteen uusiminen vuonna 1968.¹⁹

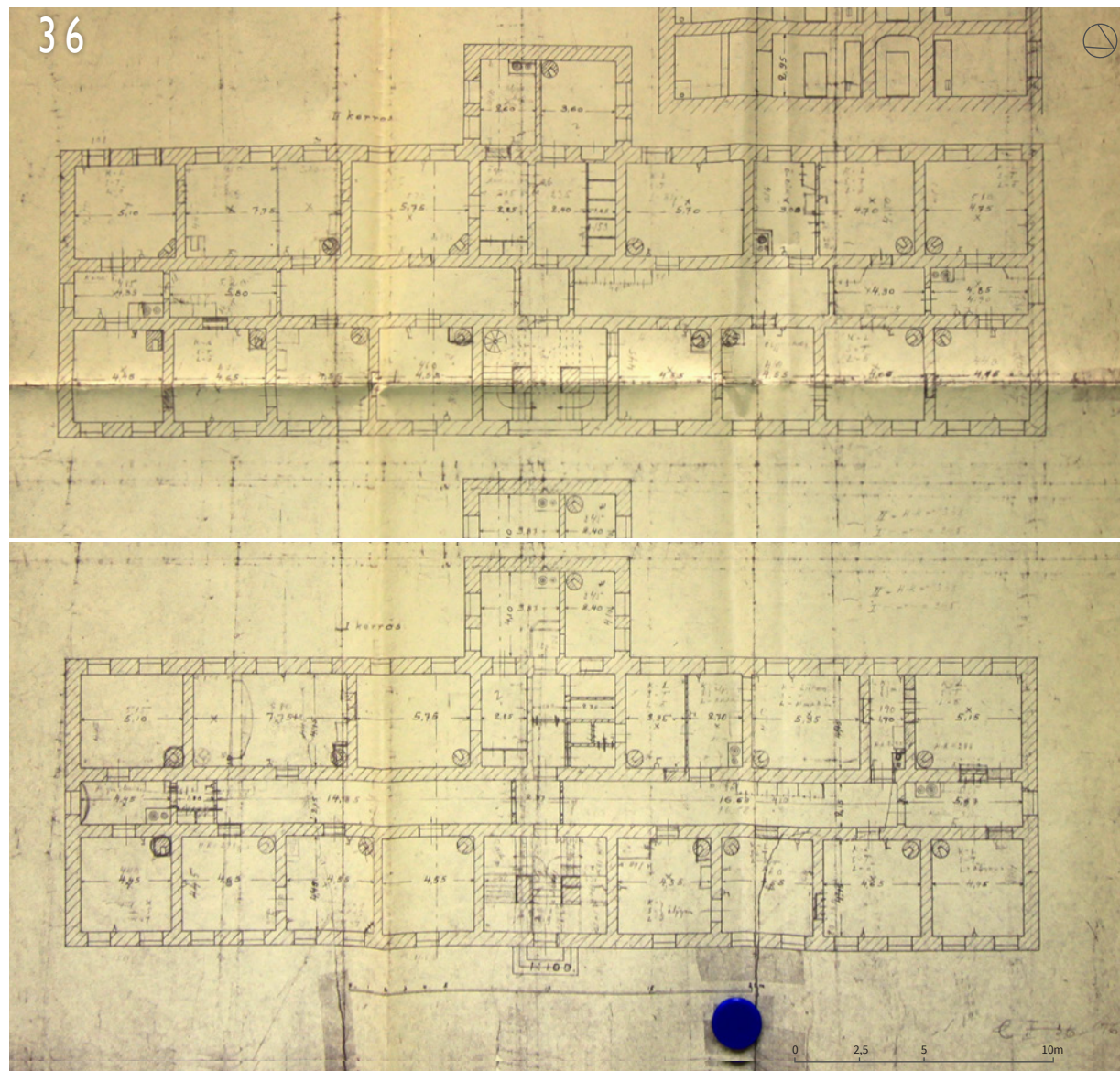
16 Korjaustyön perustamis- ja esisuunnitelma 8.2.1977 C 076: a: 1. SLHKa.

17 Tykistökasarmin värit 1976. C 076: a: 2. SLHKa.

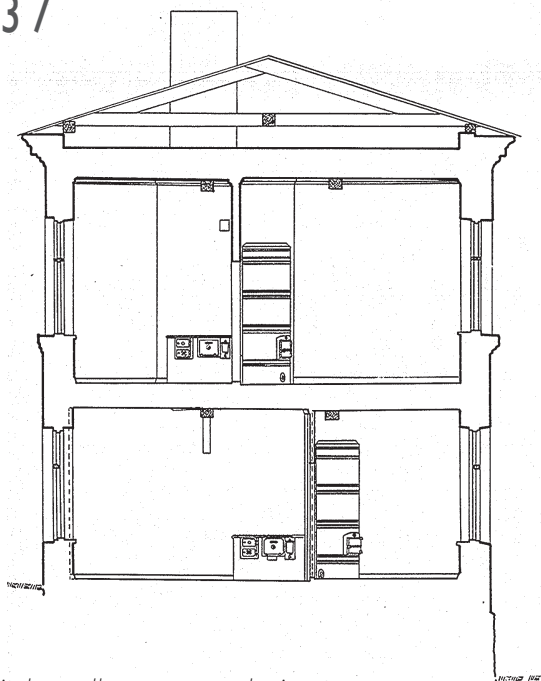
18 Suomenlinna=Viapori=Sveaborg 1970.

19 Rakennuksen C 76 korjaustyön perustamis- ja esisuunnitelma 8.2.1977. Puolustusministeriön rakennuskonttorin rakennusmestari Vaarma. C 076: a: 1. SLHKa.

36 Upseerikasarmi suomalaisen kauden alkupuolella. Sisäkäymälät ja kylpyhuoneet on poistettu ja tulisijoja uusittu. Tässä asussa rakennus säilyi vuonna 1974 tehtyjen mittauspiirustusten perusteella 1970-luvun loppupuolelle. PHRAKL.

37

Hoitokunnalla ennen peruskorjausta

Vuonna 1972 rakennus siirtyi Puolustusvoimilta Suomenlinnan hoitokunnan hallintaan. Upseerikasarmissa asui vuoden 1976 lopussa useita lapsiperheitä, yhteensä 43 henkeä 20 asunnossa.²⁰ Teknisiin mukavuuksiin kuului vain sähköistys; vesijohtoa tai viemäriä ei ollut ja käymälät ja pesutilat olivat ulkorakennuksissa. Tilat lämmitettiin tulisijojen avulla.²¹

20 C 76:n korjaustyön perustamis- ja esisuunnitelma 8.2. 1977; Rakennuslupahakemus 6.10.1977. C 076: a: 1 ja b: 1. SLHKa.

21 C 76:n korjaustyön perustamis- ja esisuunnitelma 8.2. 1977 C 076: a: 1. SLHKa.

38

Varuskuntakorttelin muiden kasarmien tapaan Upseerikasarmiin alettiin suunnitella kattavaa peruskorjausta. Muutostöiden pohjaksi rakennus inventoitiin mittauspiirroksin vuonna 1974 ja valokuvien vuosien 1974 ja 1976 välisenä aikana. Kohteesta tehtiin myös rekonstruktiopiirustukset, jotka perustuivat oletukseen kevyiden väliseinien ja tulisijojen epäalkuperäisyydestä. Kaikista jalkalistoista otettiin profiilit ja ulko- ja väliovista julkisivukuvat.²²

22 Rakennus C 76, Soittokunnantalo Inventointi. Ulla-Riitta Kauppi / Museovirasto 1976. C 076: a: 3. SLHKa.

37–38 Upseerikasarmien huonetilat inventoitiin mitaten ja valokuvaten ennen peruskorjausta. Keskikäytävät oli vuosikymmenten myötä jaettu monin väliseinin, ja valoa välitettiin tilasta toiseen yläikkunoiden avulla. Länsisiiven poikkileikkaus kohti länttä ja koko rakennuksen poikkileikkaus kohti pohjoista. T. Hirvonen ja E. Valo 1974. MV: RHO. 1:125. SLHKa.

39–40 Vuonna 1976 Upseerikasarmi on verrattain samassa asussa kuin venäläisten poistuessa 1910-luvun lopulla. Enemmistö ikkunoista on T-karmisia. Kuva 39: Tom Simons, CD/ID 0308/0080; Kuva 40: A&M oy, CD/ID 0126/0078. SLHKa.

41 Seuraavalla sivulla: Peruskorjausta edeltävässä inventoinnissa valokuvattiin ikkunoita vuonna 1974. Ikkunoiden sijainteja ei ole tallennettu. Fortuskoita vaikuttaa olevan melko harvassa. P. Sihvonen, MV. SLHKa: CD/ID 9002/7567.

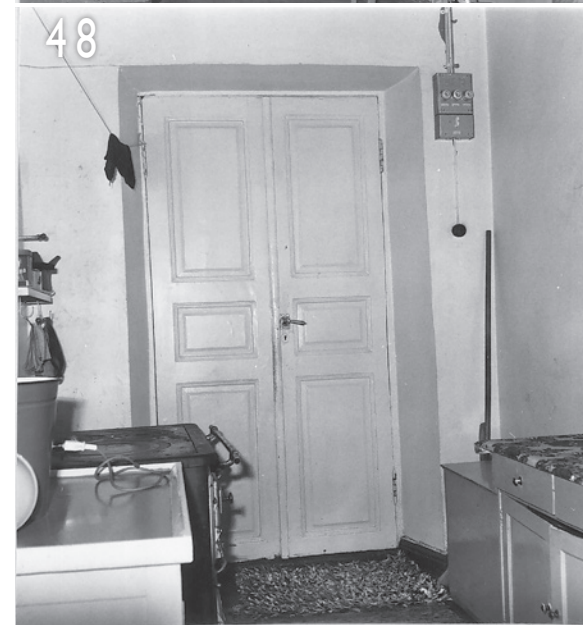
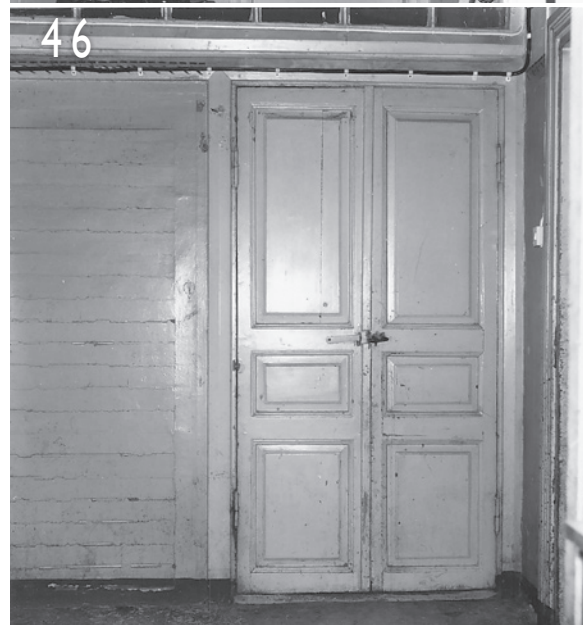
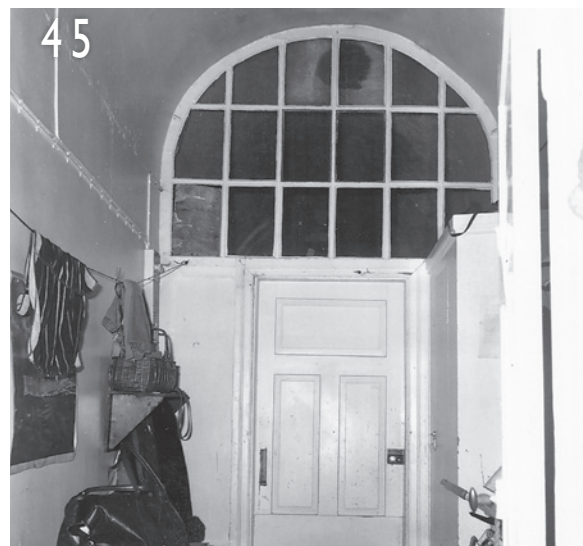
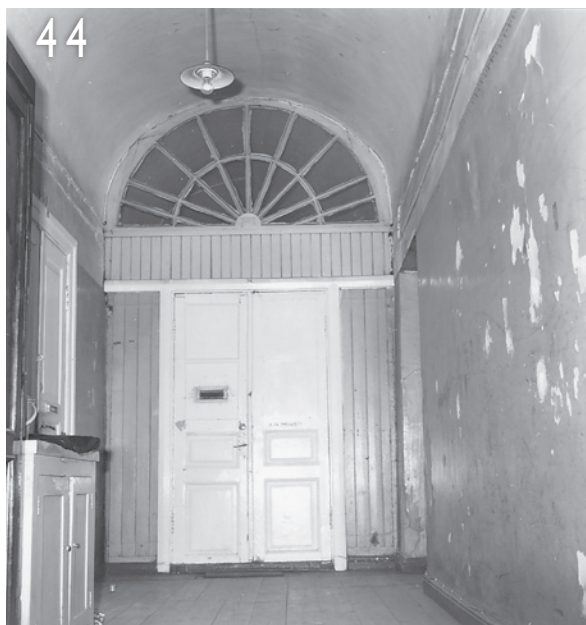

SUOMENLINNAN HOITOKUNTA
SUOMENLINNA C 76 RHS

SAATSI ARKKITEHDIT
15.3.2019

42–43 Edellisellä sivulla: Porrashuoneesta on otettu yksi harvoista 1970-luvun sisätalainventoinnin värivalokuvista. Kuvassa näkyy alkuperäisiä kalkkikiviportaita sekä 1900-luvun alussa asennetut valurautaportaavat ullakolle. Mustavalkokuva näyttää kaiteiden alkuperäisen polvekkeettoman linjan sekä sisäkaton rappauksen tartuntapohjan. CD/ID 0087/0087: Ulla-Riitta Kauppi / Museovirasto 1977 ja CD/ID 9002/7583: 1978. SLHKa.

44–48 Inventointivalokuvissa esiintyy väliovia ja väliseinien jaettujen keskikäytävien monimuotoisia yläikkunoita. Väliovien mallit ovat hyvin yhteneviä. Moni niistä on luultavasti valmistettu vuoden 1901 tulipalon jälkeen. Ulla-Riitta Kauppi 1976, MV. Kuvat 44 ja 45: CD/ID 9002/7587, 46: CD/ID 9002/7535, 47: CD/ID 9002/7577 ja 48: CD/ID 9002/7596. SLHKa.

PERUSKORJAUS JA VAIHEET SEN JÄLKEEN

Esisuunnittelu 1974–1978

Upseerikasarmin kunnostamistarve perustui valtioneuvoston vuoden 1975 päätökseen Suomenlinnan kehittämisen periaatteista. Museovirasto edellytti kasarmien säilyttämistä. Suomenlinnan käyttösuunnitelmaehdotuksessa suositeltiin rakennustyyppiin perustuen kasarmien asuinkäytön jatkamista.²³

Suomenlinnan hoitokunta haki keväällä 1976 poikkeamislupaa rakennuksen uudisrakentamiseen verrattavalle korjaustyölle, siihen liittyvälle vähäiselle lisärakentamiselle ja väestönsuojien rakentamiselle.²⁴ Luvan perusteena oli kasarmien asuinmukavuuksien puutteellisuus.²⁵ Uusien asuntojen tavoitteeksi asetettiin asuntohallituksen lainoitusehtojen mukainen laatutaso.²⁶ Rakennuslupa myönnettiin helmikuussa 1978.

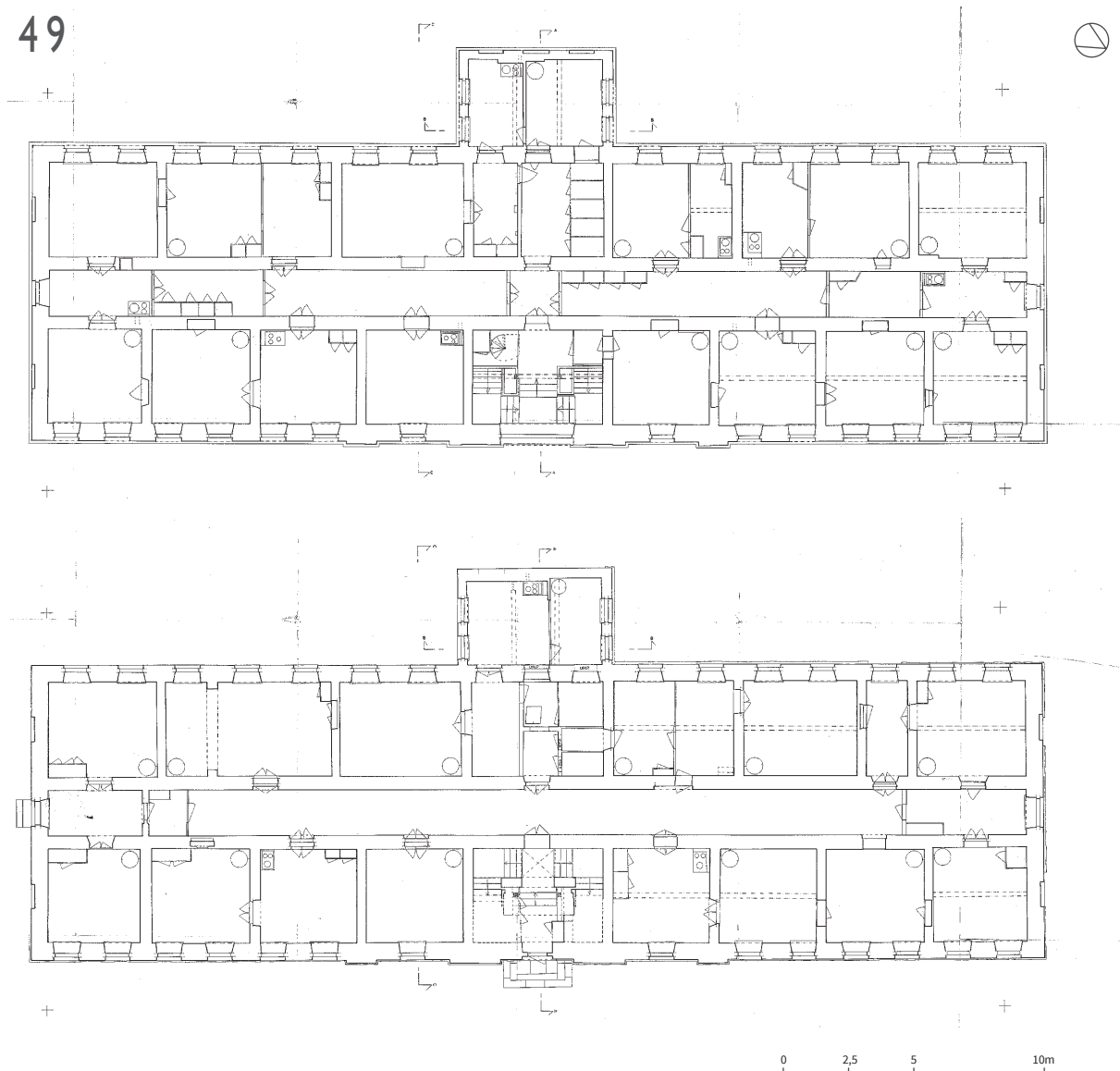
23 Käyttösuunnitelmaehdotus valmistui 1975. C 76:n korjaustyön perustamis- ja esisuunnitelma 8.2.1977 C 076: a: 1. SLHKa.

24 C 76:n korjaustyön perustamis- ja esisuunnitelma 8.2.1977 C 076: a: 1. SLHKa.

25 Rakennustoimenpiteen "erityiset syyt" 6.5.1977. C 076: b: 1. SLHKa.

26 C 76:n korjaustyön perustamis- ja esisuunnitelma 8.2.1977 C 076: a: 1. SLHKa.

49 Upseerikasarmin tilajäsensetely oli 1970-luvulla hyvin samantyyppinen kuin suomalaisen kauden alussa. Vrt. kuvat 33 ja 36. 1:150. T. Hirvonen 1974, Museovirasto. SLHKa.

Arkkitehtisuunnittelu

Peruskorjauksen arkkitehtisuunnittelu eteni yhteistyössä Museoviraston kanssa. Arkkitehtitoimisto Timo Jokinen & Jussi Tanska ky vastasi tilasuunnittelusta Museoviraston osallistuessa tiiviisti kunnostettavien tai rakennusosien määrittelyyn.²⁷ Hoitokunta ei asettanut käyttötarkoituksen lisäksi erityisvaatimuksia.

Suunnittelun periaatteet määriteltiin samantyyppisiksi kuin Museoviraston samoihin aikoihin suunnittelemissa kasarmien C 84 kunnostuksessa. Alkuperäisyys nähtiin tilasuunnittelun oleellisena tavoitteena. Museovirasto edellytti erityisesti keskikäytävien avaamista yhtenäisiksi rakennuksen lävistäviksi tiloiksi, vaikka mallille ei löytynyt historiallista tukea. Myös käytäviin liittyvien tukittavien oviaukkojen visuaalista säilyttämistä pidettiin tärkeänä.²⁸

Upseerikasarmien ulkopuoli haluttiin saada niin lähelle alkuperäistä asua kuin mahdollista.²⁹ Länsisiiven pää-

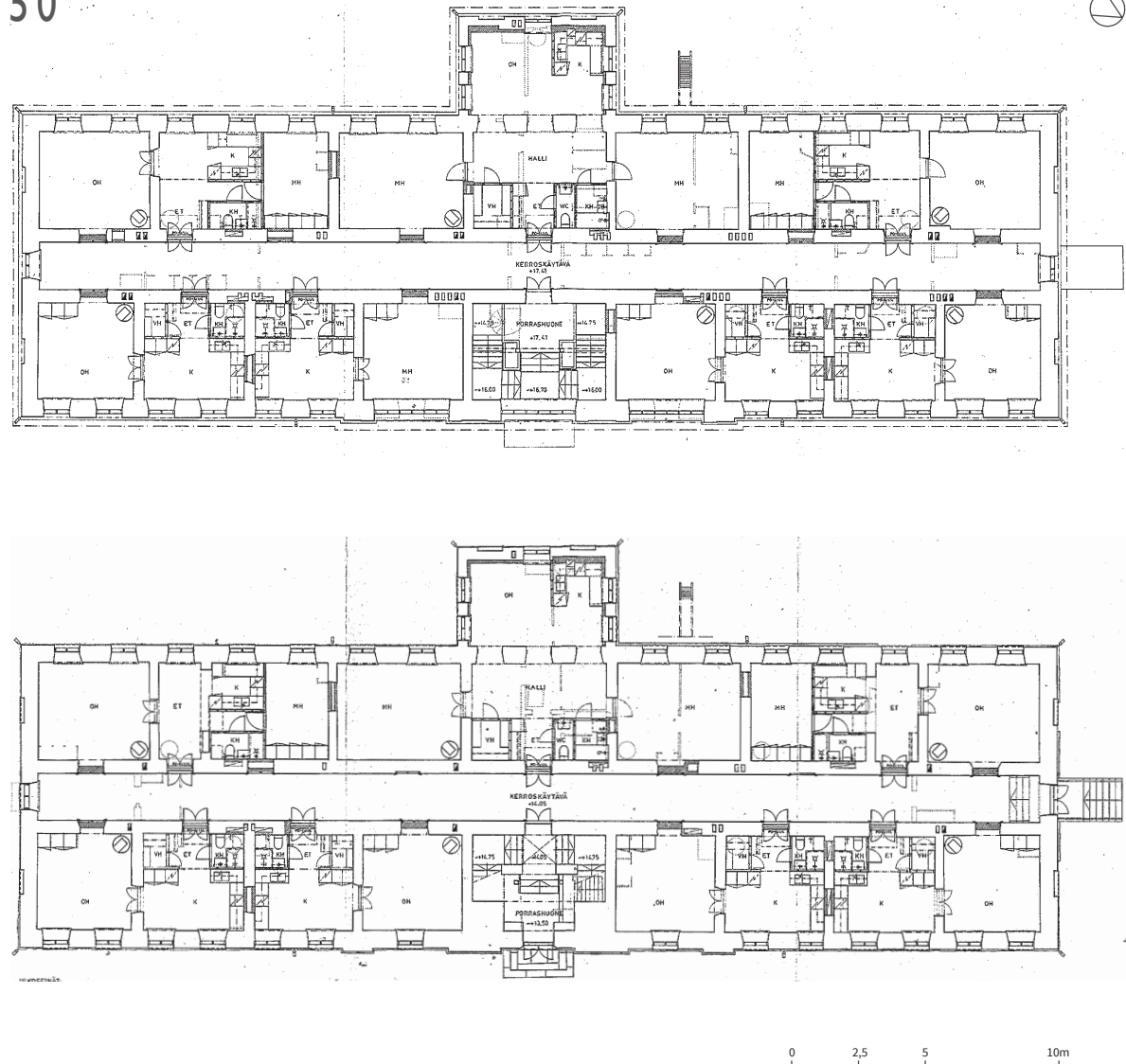
²⁷ Olof af Hällström: Antikvaarinen kannanotto. Liite Museoviraston kirjeeseen 61/Va/09.02.1977. C 076: a: 6. SLHKA.

²⁸ Olof af Hällström: Antikvaarinen kannanotto 9.2.1977; C-J Gardberg; Olof af Hällström 17.3.1977. Kirje nro 4807 opetusministeriölle. C 076: a: 6. SLHKA.

²⁹ Selostus kunnostustyön rakennustoimenpiteistä 21.12.1976. C 076: a: 1. SLHKA.

50 Peruskorjauksessa kasarmiin sovitettiin modernit asu-
mismormit täyttäviä huoneistoja. Toinen ja ensimmäinen
asuinkerros, purettavat rakenteet pisteviivalla. Arkkitehtitoi-
misto Timo Jokinen & Jussi Tanska 30.9.1980. SLHKA.

50

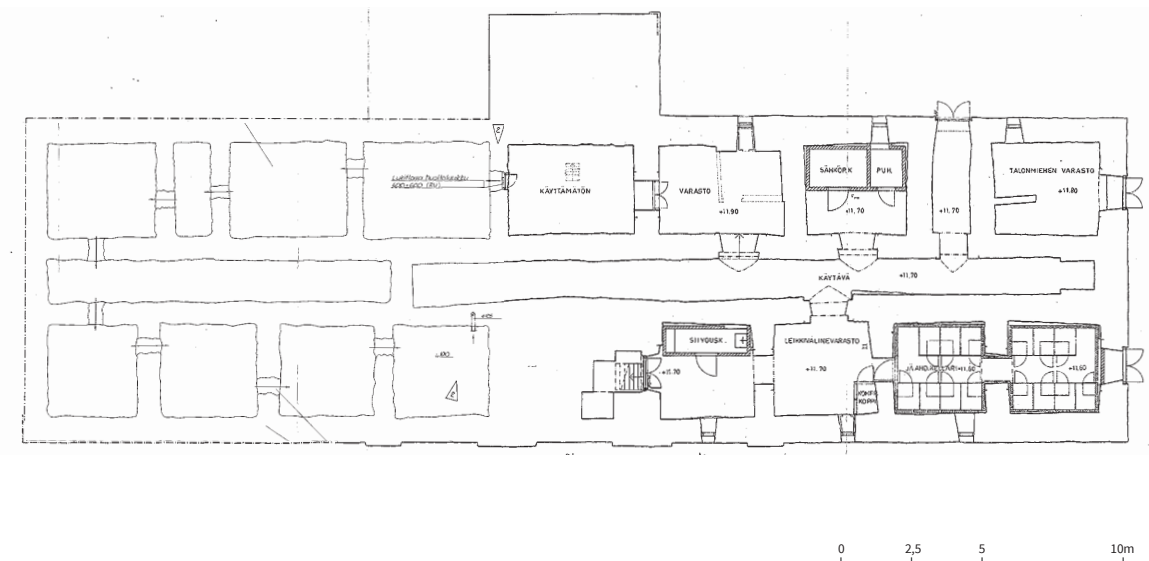
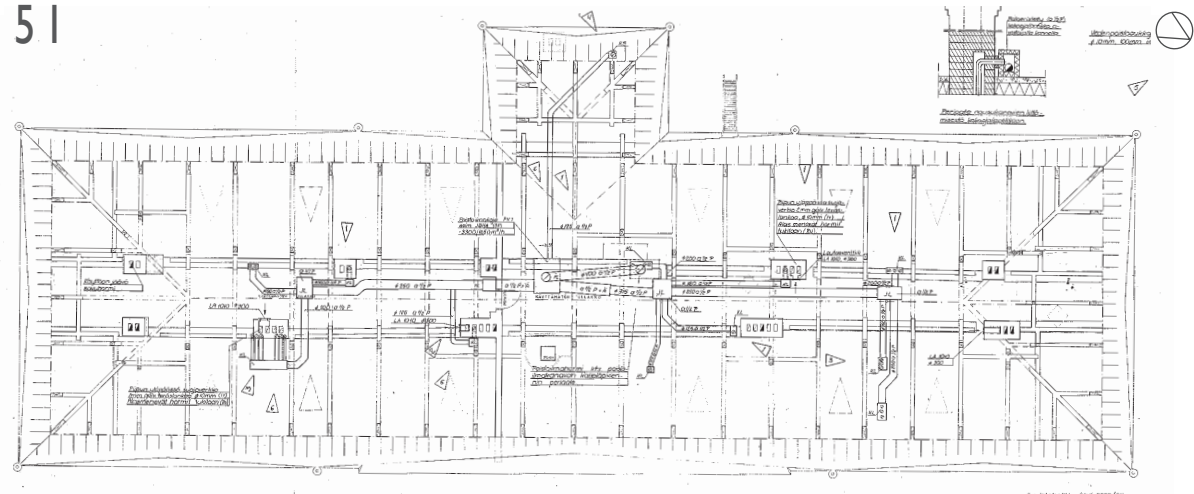
tyikkunat avattiin ja pääjulkisivun pienennetyt kaari-ikkunat palautettiin täyteen mittaansa. Olemassa olevat rappaukset uusittiin Museoviraston rekonstruktiopiirustusten pohjalta. Kahden vaihtoehdon; kokonaan sileäksi rapatun ja punaiseksi maalatun sekä osittain rustikoidun ja keltaiseksi maalatun; julkisivukäsittelyn väliltä päädyttiin jälkimmäiseen alkuperäisyyden sekä rustikoinnin arkkitehtonisen vaikutuksen nojalla.³⁰ T-karmiset ikkunat uusittiin ristikarmisen näköisinä mutta rakenteellisesti I-karmisina.

Huoneistojen tilasuunnitteluun Museovirasto osallistui niukemmin. Arkkitehti säilytti niissä kuitenkin samantyyppisen lähestymistavan kuin julkisemmissa osissa. Huonejakoa selkiytettiin lähemmäs alkuperäiseksi miellettyä tilannetta purkamalla kevyitä väliseiniä ja sijoittamalla uudet 14 huoneistoa käsittämään kaksi tai useamman kokonaista alkuperäistä huonetilaa. Uudet huoneistot rajautuivat siten vain kantaviin seiniin.

30 Samoista lähtökohdista päädyttiin vastakkaiseen tulokseen muutama vuosi aiemmin kasarmeja C 83 ja C 84 korjattaessa. Olof af Hällström: Antikvaarinen kannanotto. Liite Museoviraston kirjeeseen 61/Va/09.02.1977. C 076: a: 6. SLHka.

51 Aputilat sijoitettiin osittain kellarikerrokseen ja osittain uusiin talousrakennuksiin. Ullakko: Arkkitehtitoimisto Timo Jokinen & Jussi Tanska ja Insinööritoimisto Olof Granlund ja Antti Oksanen 6.6.1979. Kellarin pohjoispää: Arkkitehtitoimisto Timo Jokinen & Jussi Tanska 30.9.1980; kellarin eteläpää Insinööritoimisto Olof Granlund ja Antti Oksanen 24.2.1978. SLHka.

51

Kylpyhuoneet rakennettiin parvien alle ja uusien väli-seinien yläosat toteutettiin lasisina, jotta huoneiden alkuperäinen muoto ja koko säilyisivät havaittavissa.³¹ Alkuperäisyyttä hakevan tavoitteen vuoksi esimerkiksi porrashuoneen ylätasanteen 1900-luvun alussa rakennetut, valurautaiset kierreportaat ja eteläinen uloskäynti poistettiin.³²

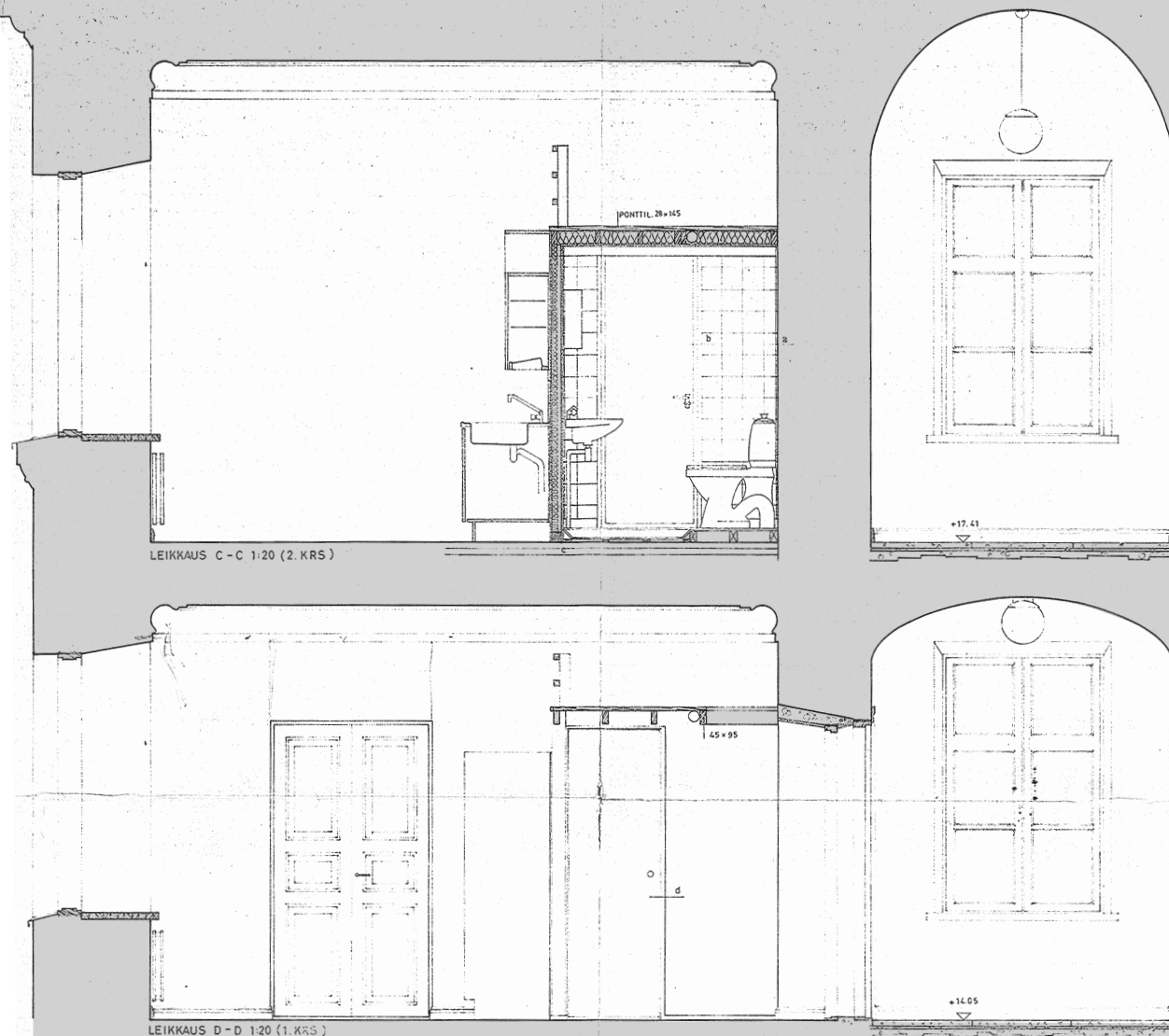
Vanhat kantavat seinät varustettiin yhtenäisillä kunnostetuilla tai rekonstruoiduilla listoituksilla. Sen sijaan modernien asuntonormien edellyttämät märkä-, kosteat ja säilytystilat käsiteltiin ajankohdalle ominaisin niukoin ja teollisin vakiodetaljein. Suunnittelussa toteutettiin siis kansainvälisen Venetsian julistuksen (1964) henkeä välttämättömän lisärakentamisen erottumisesta oman ajan leimalla.

Verrattuna Varuskuntakorttelin muihin rakennuksiin Upseerikasarmin sisätiloissa säilytettiin melko paljon venäläisaikaisia tai aikaisemman suomalaisajan materiaaleja. Näihin kuului muiden muassa tulisijoja ja katto-, vuori- ja jalkalistoja, kattopalkkeja ja porrashuoneen kantavia puurakenteita. Pinnat ja väritys toteutettiin pääosin ajankohdan ihanteiden mukaisesti teollisin ainein ja valkoista suosien.³³

31 Rakennuksen C 76 korjaustyön perustamis- ja esisuunnitelma 8.2.1977 C 076: a: 1. SLHKA.

32 C 76:n 2. kerroksen porrastasanteesta. 076: a: 4. SLHKA.

33 Selostus kunnostustyön rakennustoimenpiteistä 21. 12.1976. C 076: a: 1. SLHKA.

52 Märkätilat sijoitettiin keskikäytävää vasten parvien alle. Leikkaus kohti pohjoista. 1:50. Ark-

kitehtitoimisto Timo Jokinen & Jussi Tanska 1.3.1978. SLHKA.

Peruskorjauksen purkutyöt 1978

Suomenlinnan työsiirtola toteutti Upseerikasarmin kunnostustyöt.³⁴ Purkutyöt aloitettiin työsiirtolan vapaututtua kasarmin C 84 korjaustöistä syksyllä 1978.³⁵

Purkutyöt olivat raskaat, mutta kuitenkin varovaisemmat kuin esimerkiksi kasarmissa C 83. Kokonaan poistettiin komerot ja kaapit, ullakolle johtava kierreporras, puurakenteiset väliseinät, rappauspintoja peittäneet pintarakenteet, sähkötekniset vedot, ikkunat, ulko-ovet ja kellarin maalattia. Ala-, väli- ja osin yläpohjat avattiin yläpuolelta täyttilän tiililadellmaan asti. Tiilettömistä välipohjista purettiin pehmeät täytteet. Porrashuoneesta purettiin kalkkikiviaskelmat ja julkisivuista kaikki peltitykset ja rappaukset.³⁶

Muilta osin purkutöitä tehtiin valikoivammin. Sisärappauksista tiputettiin vain alustastaan irronneet osat. Tulisijoista ja savupiipuista sekä ikkunapenkeistä purettiin tilasuunnitteluun sopimattomat tai huonokuntoiset osat. Ullakon palomuuria purettiin vesikaton yläpuoliselta osalta. Yläpohjan palavat täytteet poistettiin kokonaan ja kiviaineksiset täytteet siltä osin, kun se esti uusien eristysten asentamista.³⁷ Lattioiden luonnonkivilaatat, väliseinän osat ja väliovet varastoitettiin tulevaa käyttöä varten.³⁸

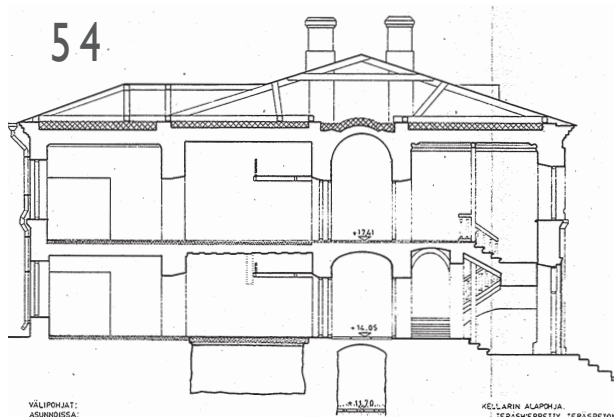
34 Korjaustyön esisuunnitelma 8.2.1977 C 076: a: 1. SLHka.

35 Kirje hoitokunnalta oikeusministeriölle 7.3.1978. Työsuorituksen tilaaminen työsiirtolalta. C 076: a: 6. SLHka.

36 Rakennusselitys 1.2.1979. C 076: b: 2. SLHka.

37 Rakennusselityksen muutokset 20.6.1978. C 076: b: 2. SLHka.

38 Rakennusselitys 1.2.1979. C 076: b: 2. SLHka.

53–54 Peruskorjauksessa Upseerikasarmin sisätiloja yhtenäistettiin ja pelkistettiin. Poikkileikkaus porrashuoneen kohdalta ennen ja jälkeen muutostöiden. T. Hirvonen ja A. Valo, MV: RHO 1974 ja Arkkitehtitoimisto Timo Jokinen & Jussi Tanska 30.9.1980. SLHka.

55–56 Porrashuoneen ja julkisivujen rappaukset uusittiin kauttaaltaan. Porrashuone 1. kerroksessa keskikäytävältä uloskäynnille katsottuna 1980 ja osa pääjulkisivua 1979. SLHka: CD/ID 0088/0012; 0088/0071.

Rakennustyöt 1978–1981

Rakennustyöt toteutettiin suurimmaksi osaksi ajankohdalle ominaisilla teollisilla materiaaleilla.

Perusmuurit puhdistettiin ja vahvistettiin valikoidusti ryömintätilan puolelle valetulla, teräsvahvistetulla muurauslaastilla.³⁹ Ulkopuoliset paikkaukset tehtiin alkupe-
räisen näköisillä luonnonkivillä.⁴⁰ Ryömintätila raivattiin ja rakennuksen eteläpäässä olevat kaksi kissanluukkua varustettiin galvanoiduilla säleiköillä.⁴¹ Eteläpäädyssä ja länsisivulla maanpinnan tasoa laskettiin kivetyn penkeen avulla sokkelin yläreunan alapuolelle.

Kellarissa irtomaa poistettiin kalliopintaan asti sen syvennykset tasattiin betonilla vesitaskujen välttämiseksi. Pohja sorattiin, tiivistettiin muovikelmulla ja päälle valettiin 80mm kantava teräsbetoni-laatta. Kellarikerroksen katto palosuojattiin alapinnan sementtikuitulevyllä. Jäähdytetty talouskellari rakennettiin kellariin painekyl-
lästetystä männystä, mineraalivillasta ja sementtikui-
tulevystä "huone huoneessa" -periaatteen mukaisesti. Levytyksen tausta tiivistettiin muovikelmulla.⁴²

Läntisessä siivessä alapohja toteutettiin maanvaraisena tiivistetyn soran, 70mm solumuovilevyn ja 80mm teräs-

betonilaatan sekä koolatun puurakenteisen lattian yhdistelmänä.⁴³ Lämmöneristettä laitettiin siis sekä teräsbetonilaatan ala- että yläpuolelle.

Ulkoseinärakenne käsitti vanhan 400–850mm paksun täystiilimuurin sekä rappaukset ja maalaukset sen molemmilla puolilla. Kantavat rakenteet uusittiin vain huonokuntoisilta osin. Uusien oviaukkojen kamanat ja putkiroilot vahvistettiin teräsbetonipalkeilla. Kolhiintumiselle alttiisiin ulkokulmiin kiinnitettiin 2,5m korkeat rappauskulman suojukset sinkitystä teräspelistä.⁴⁴

Lattia- ja kattopintojen korkeusasemat pyrittiin säilyttämään. Vanhojen puukannattajien väliin ja päälle asennettiin ääneneristykseksi mineraalivillaa. Ensimmäisten ääneneristysmittausten jälkeen villaa jouduttiin lisäämään.⁴⁵ Tiililadelmia vailla oleviin välipohjiin lisättiin painoksi hiekkaa. Huoneistojen lattiat rakennettiin 45x145mm höylälankusta ja sisäkatot verhottiin kipsikartonkilevyllä.⁴⁶ Yleisten tilojen lattiat päällystettiin alkuperäisen kokoisilla hiotuilla kalkkikivilaatoilla. Jalakalistat toteutettiin vanhan mallin mukaisina puisina ja peittomaalattuna.⁴⁷

Yläpohjan lämmöneristys tehtiin tiilisen palopermannon päälle 250mm mineraalivillakerroksena. Kohdissa, joissa

57 Asuinhuoneisiin tehtiin uudet lattiat ja seinien pintarakenteet. Sisäkattojen rappaukset kunnostettiin. SLHKa: CD/ID 0087/0085.

39 Muurauslaastina Parmu. Myöhempiä vahvistusta tai epäämistä muurauslaastin käytöstä valuaaineena ei löytynyt aineistosta. Selostus kunnostustyön rakennustoimenpiteistä 21.12. 1976. C 076: a: 1. SLHKa.

40 Rakennusselitys 1.2.1979. C 076: b: 2. SLHKa.

41 Muistio työmaakäynnistä 21.1.1981. C 076: b: 3. SLHKa.

42 Rakennusselitys 1.2.1979. C 076: b: 2. SLHKa.

43 Rakennusselitys 1.2.1979. C 076: b: 2. SLHKa.

44 Rakennusselitys 1.2.1979. C 076: b: 2. SLHKa.

45 Työmaakokouksen muistio 14.5.1980. C 076: b: 3. SLHKa.

46 Rakennusselitys 1.2.1979. C 076: b: 2. SLHKa.

47 Muutamia suunnitteluperiaatteita. Jussi Tanska 15.4.1977. C 076: a: 7. SLHKa.

vanhat vesikattorakenteet estivät näin paksun kerroksen, tyydyttiin vähempään. Vesikaton pellitykset uusittiin 0,6mm vahvuisesta sinkitystä teräspellistä ilman aluskattetta ja maalattiin mustiksi bitumipohjaisella maalilla. Samalla ruodelaudoitusta vahvistettiin painekyllästetyllä puutavaralla. Kattoikkunoiden tynnyrimäiset rungot uusittiin ja ullakolta avattiin katolle huoltoluukku.⁴⁸

Julkisivujen muuratut osat kunnostettiin ja rappaukset uusittiin. Samoin uusittiin kattosuppilot, syöksytorvet ja ikkuna- ja listapellitykset. Uudet ulkopuolen rappaukset maalattiin keltaisella kalkkimaalilla. Uudet teräksiset talotikkaat toteutettiin venäläisaikaisia piirustuksia noudattaen.⁴⁹ Museovirasto toivoi pohjoispäädyn uusia ulkoportaita puusta, mutta ne toteutettiin kivisinä.⁵⁰

Kaikki ikkunat uusittiin puisina, kaksinkertaisina ja sisään-ulos -aukeavina. Mitoituksessa noudatettiin pääasiassa vanhojen ikkunoiden mallia. Vanhat karmit poistettiin kokonaan ja seinämuuraukseen jäänyt varho täytettiin laastilla. Uusi karmi liimattiin useasta kappaleesta. Kaikki puuosat tehtiin männystä. Puitteet jäykistettiin kulmaraudoilla ja varustettiin vakioheloituksella ja koneellisella vedetyllä lasilla. Lasit kiinnitettiin lankanau-

loilla ja ikkunakitillä. Osa ikkunapenkeistä kunnostettiin ja osa tehtiin mäntyliimapuusta vanhojen mallien mukaan.⁵¹

Ovet kunnostettiin tai uusittiin. Porrashuoneen ja keskikäytävien sekä suurin osa asuinhuoneiden olemassa olleista ovista kunnostettiin tai toteutettiin uusina peiliovin vanhan mallin mukaan. Huoneistojen ulko-oven sisäpuolelle rakennettiin puinen laakapalo-ovi. Ulko-ovien mallina käytettiin 1800-luvun loppupuolen väliviovia, kellarissa ovet saivat ponttilautaverhouksen. Asunnoissa uusien kevyiden väliseinien ovet toteutettiin vaneripintaisina, huulettuina vakiomäntylaakaovina.⁵²

Uudet kantavat seinät valettiin teräsbetonista tai muurattiin poltetuista savitiilistä. Puhtaaksimuurattuja seinäniä tuli vain kellarin. Kevytrakenteiset seinät rakennettiin puurunkoisina ja kipsikartonkilevykuorisina. Osaan seinistä asennettiin mineraalivillaa vaimentimeksi. Kaksioissa makuuhuoneiden kevyiden seinien yläosat tehtiin lasiseinäinä 8mm:n konelasista. Huoneistojen parvien runko ja lattiat rakennettiin männystä.⁵³

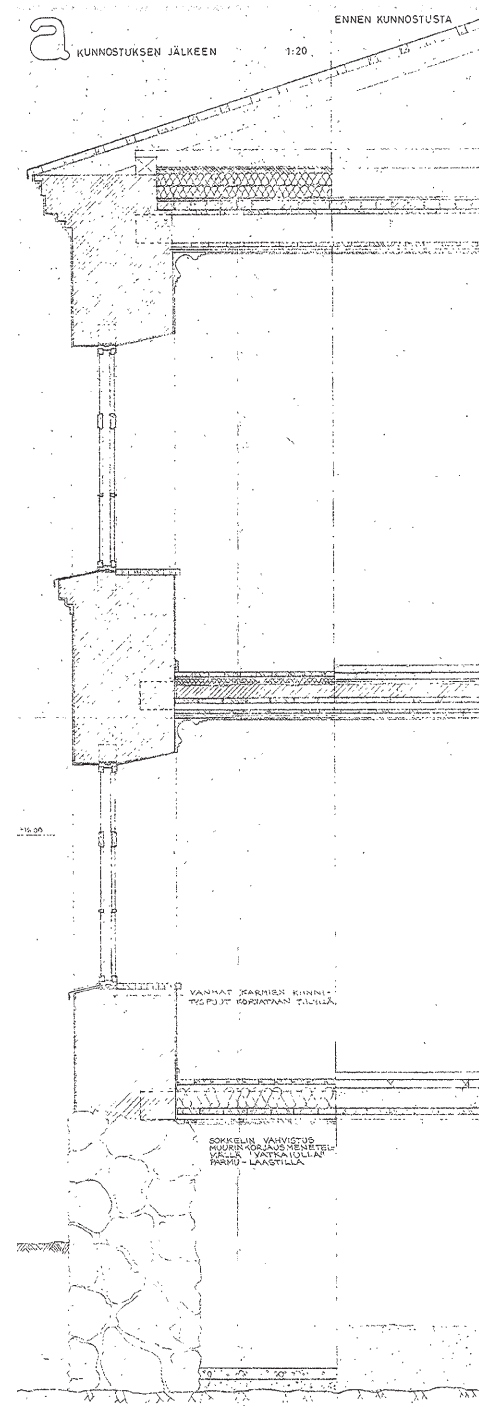
51 Rakennusselitys 1.2.1979; Rakennusselitykseen tulleet muutokset 20.6.1978. C 076: b: 2. SLHka.

52 Rakennusselitys 1.2.1979. C 076: b: 2. SLHka.

53 Rakennusselitys 1.2.1979. C 076: b: 2. SLHka.

58 Rakenteiden periaateleikkauksessa näkyy muokkauksen pääasiallinen kohdistuminen ala-, väli- ja yläpohjarakenteisiin. Arkkitehtitoimisto Timo Jokinen & Jussi Tanska 1.3.1978. SLHka.

58

Kylpyhuoneiden katto- ja seinäpinnat tehtiin kipsikar-tonkilevystä ja lattiarakenne suihkusyvennyksineen lautalattian varaan koolatusta muottivanerista. Kylpy-huoneiden sisäseinät ja keittiön kaapistojen välitila ver-hottiin laatoilla. Märkätilojen lattiat tehtiin muovimatos-ta hitsatuin saumoin.⁵⁴

Kuivien tilojen seinät ja kattoholvit rapattiin. Rapattujen kattojen kattolistat kunnostettiin, mutta uusia ei tehty sinne, missä niitä ei valmiiksi ollut. Vanhojen tiiliseinien korkeat jalkalistat kunnostettiin ja täydennettiin. Uudet seinät erotettiin vanhoista rajaamalla ne suoraprofiilisil-la vakiojalkalistoilla. Porrashuone entistettiin kunnosta-malla kaiteet ja muut puuosat. Pääportaikon askelmat uusittiin alkuperäisestä monoliitista poiketen ohuista kalkkikivilaatoista. Portaiden ja lepotasojen alustat muotoiltiin betonista alkuperäisen kokoisiksi. Keskikäy-tävien lattiat päällystettiin kalkkikivilaatoilla.⁵⁵

Komerot, kaapit, laatikostot, hyllyt toteutettiin vakio-tyyppisinä arkkitehdin erikoispiirustusten mukaan.⁵⁶ Kiintokomerot sijoitettiin lattian päälle. Valaisimiksi va-littiin yksinkertaiset opaalilasiset kattovalaisimet.⁵⁷

54 Rakennusselitys 1.2.1979. C 076: b: 2. SLHKa.

55 Rakennusselitys 1.2.1979. C 076: b: 2. SLHKa.

56 Rakennusselitys 1.2.1979. C 076: b: 2. SLHKa.

57 Muutamia suunnitteluperiaatteita. Jussi Tanska 15.4. 1977; Pöytäkirja 23.9.1977. C 076: a: 7. SLHKa.

59 Porrashuoneen porrasaskelmat uusittiin mutta osa pui-sista kaiteista säilytettiin. SLHKa: CD/ID 0089/0048.

60 Parvi rakennusvaiheessa vuonna 1980 toisen kerrok-sen asunnossa 8 tai 13. Runko on mäntyä. SLHKa: CD/ID 0088/0002.

Tekniikka

Upseerikasarmi liitettiin Suomenlinnan kaukolämpöverkkoon. Upseerikasarmin ja sen uuden ulkorakennuksen C 75 yhteinen lämmönjakokeskus sijoitettiin ulkorakennukseen. Upseerikasarmin lämpöjohtojen runkoputket johdettiin maan alitse kellariin, josta ne nostettiin porrashuoneen pohjoispuolella ullakolle. Ullakolla runkoputket haaroitettiin ja tuotiin alas kerroksiin seiniin upotettuina. Lämmönluovuttajina käytettiin sekä termostaattisia että tavallisia venttiilisäädettäviä teräslevypattereita.

Tulisijoja käsiteltiin eri tavoin. Osa purettiin kokonaan, osa kunnostettiin ja osa uusittiin. Kuhunkin huoneistoon pyrittiin jättämään yksi tulisija.⁵⁸ Uusituissa uuneissa savun kiertoa yksinkertaistettiin, koska tulisijojen roolia lämmityksessä ei nähty enää tärkeänä.⁵⁹ Osa savupiipuista poistettiin tarpeettomina, osa jäi alkuperäiseen käyttöön ja osa koneellisen ilmanvaihdon poistohormeiksi.

Rakennukseen asennettiin koneellinen poistoilmanvaihtojärjestelmä. Kokoojakanavat ja poistoilmakoje eli koteloitu keskipakoispuhallin asennettiin ullakolle, jonka vanhoja savupiippuja käytettiin poistoilmareitteinä. Pystykanavat sijoitettiin pääosin olemassa olleisiin hormoneihin tai niiden yhteyteen roilottuihin kanaviin. Korvausilmareittejä ei suunniteltu, tarpeen nähtiin tyy-

58 Selostus kunnostustyön rakennustoimenpiteistä 21.12.1976. C 076: a: 1. SLHKa.

59 Rakennusselitys 1.2.1979. C 076: b: 2. SLHKa.

dyttyvän tuuletusikkunoiden avulla.⁶⁰ Ullakkotila suunniteltiin tuulettuvaksi avaamalla muuten käyttämättä jääviä hormoneja ullakkotilaan.⁶¹ Takkuisen alun jälkeen reitit saatiin auki ja kostumaan päässyt ullakko kuivaksi.⁶²

Rakennus liitettiin myös Helsingin kaupungin vesi- ja viemäriverkkoon. Vesijohdon ja viemärin runkojohdot rakennettiin syksyllä 1979 kaukolämpöputkitusten kivantoon.⁶³ Vesimittari ja lämminvesivaraaja sijoitettiin C 75:ssä sijaitsevaan lämmönjakohuoneeseen. Kaikki runkojohdot vietiin lämpöjohtojen tavoin ullakolle, mistä haarat tuotiin alas kerroksiin.

Talovesijohto tehtiin muovisena, kylmävesirunkojohdot galvanoidusta teräsputkesta ja haarajohdot sekä kaikki lämminkäyttövesijohdot kuparista. Kylpyhuoneisiin asennettiin kupariputkipatterit. Rakennukset varustettiin vain likavesiviemärijärjestelmällä, joka toimi painovoimaisesti. Viemärit tehtiin pääasiassa muoviputkesta.

Osa rakennuksen perusvesistä suunniteltiin johtumaan kaupungin viemäriverkkoon. Perustusten viereiset kal-

60 Muistio 27.4.1979. Vesi- ja viemäriyöt. C 076: b: 3. SLHKa.

61 Rakennusselitys 1.2.1979. C 076: b: 2. SLHKa.

62 "Tehtävä suunnitelma ullakon tuuletuksen parantamisesta." Työmaakokouksen muistio 14.5.1980; Tarkastuksessa yläpohjan lämmöneristeet todettiin kosteiksi ja ullakon tuuletus riittämättömäksi. "Toimenpiteisiin ryhdyttävä." Työmaakokouksen muistio 16.1.1981.; Ullakon tuuletus ei riittävä. Täytteet nostettava ylös ja kuivatus järjestettävä. Muistio työmaakäynnistä 21.1.1981. C 076: b: 3. SLHKa.

63 Rakennusselitys 1.2.1979. C 076: b: 2. SLHKa.

63–64 Uusittu tulisija asunnossa 13 vuosina 1979 ja 1981. Uusitut tulisijat tehtiin suuremmalla savuhormilla kuin paikalla aiemmin olleet tulisijat, joten ne varaavat lämpöä aiempia huonommin. SLHKa: CD/ID 0089/0049 ja 0088/0097.

liohalkeamat tiivistettiin ennen salaojien asennusta. Salaojien kaatosuunnat päätettiin kalliokorkojen selvittyä. Joitakin kalliopaljastumia jouduttiin muotoilemaan.⁶⁴

Sähkövarusteet toteutettiin ajankohdan vakiokäytäntöjen mukaisesti. Tiloihin asennettiin valaistus-, puhelin- ja kojepisteet, jääkaapit, liedet ja yhteisantennit radiota ja televisiota varten. Johdot upotettiin, rasiat asennettiin vanhoissa rakenteissa pintaan ja uusissa uppoon.⁶⁵

64 Työmaakokouksen muistio 28.10.1980; Työmaakokouksen muistio 11.11.1980. C 076: b: 3. SLHKa.

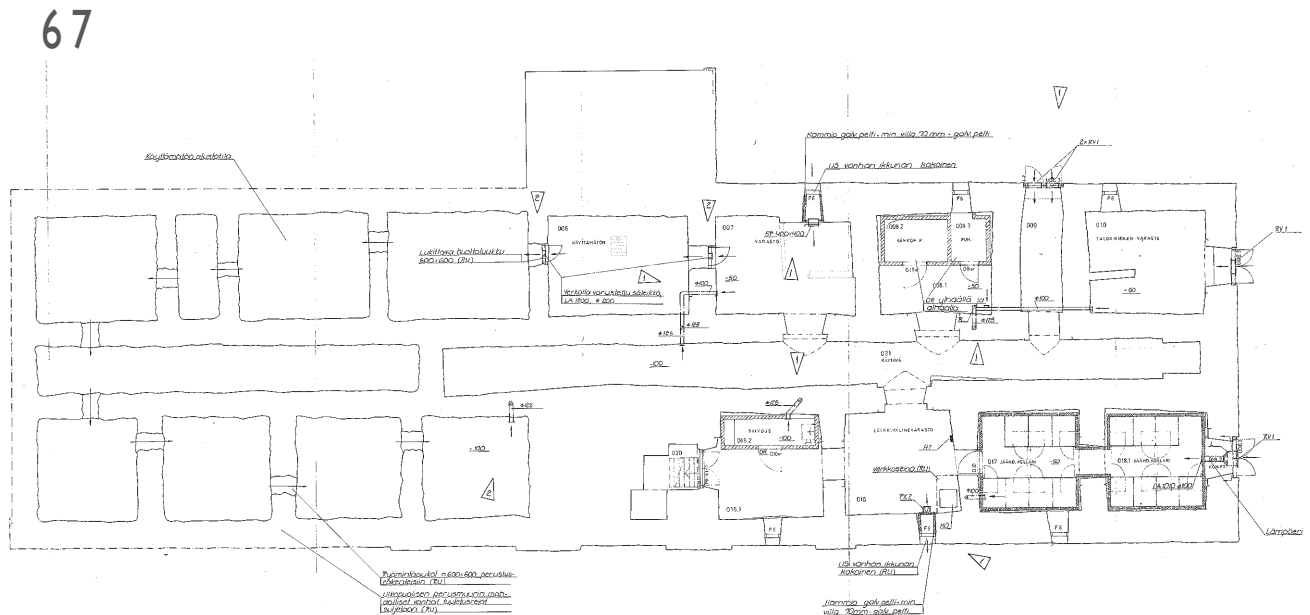
65 Selostus kunnostustyön rakennustoimenpiteistä. 21.12.1976 C 076: a: 1. SLHKa.

65 Osa vanhojen savuhormien paikoista korvattiin uudella ilmanvaihto- ja vesijohtotekniikalla. 1979. SLHKa: CD/ID 0087/0094.

66 Sadevedenohjaus toteutettiin viimeistellysti Arkkitehtuuri & Maiseman suunnitelmien mukaisesti. Kivityöt saatiin valmiiksi vuonna 1981. SLHKa: 0089/0050.

67 Kellarin ilmanvaihtosuunnitelmassa ikkunasta tulevan korvausilman oletetaan kiertävän kaikkien ryömintätilojen läpi porrashuoneen eteläpuolella olevaan poistoilmahormiin, vaikka lyhyempiäkin reittejä olisi tarjolla. Ehdotusta kissanluukkujen sulkemisesta ei aluksi toteutettu. Insinööri Olof Granlund ja Antti Oksanen 24.2.1978. SLHKa.

Pintakäsittelyt

Upseerikasarmin vanhoista värisävyistä kerättiin peruskorjauksen yhteydessä huonekohtaiset näytteet, joita ei kuitenkaan analysoitu.⁶⁶ Yhdeksästä löydetystä koristemaalauksesta tehtiin mittausspiirustukset. Porrashuoneessa seinien koristemaalaukset oli aluksi tarkoitus palauttaa, mutta työ jäi toteuttamatta.⁶⁷

Uudet pintakäsittelyt toteutettiin korjausajankohdalle ominaisilla teollisilla aineilla. Asuin- ja porrashuoneiden sisäkatot käsiteltiin vesiohenteisella dispersiopohjaisella maalilla; asuinhuoneiden seinät, märkätilojen katot ja keskikäytävän seinät ja katot lateksimaalilla; porrashuoneen seinät silikaattimaalilla, puuosat akrylaattimaalilla ja teräskateet emalimaalilla.⁶⁸ Asuinhuoneiden puiset lattiat lakattiin UV-polyuretaanilakalla arkkitehdin esittämän peittomaalin sijaan, koska Museoviraston mukaan lakkaus vastasi paremmin alkuperäistä lattiapintaa.⁶⁹ Päätös johti lattioiden uusimiseen lähes kaikissa tiloissa. Myös kellaritilojen teräshierretty betonilattia lakattiin.⁷⁰ Muut pinnat käsiteltiin pääosin alkydein.

66 Purkaustyön (sic.) yhteydessä sisätiloissa paljastuneista historiallisista yksityiskohdista. Kauppi 2.1979. C 076: a: 4. SLHKa.

67 Selostus kunnostustyön rakennustoimenpiteistä 21.12.1976. C 076: a: 1. SLHKa.

68 Keskikäytävän seinät "Superlateksilla". Soittokunnantalo sisäväritys 10.4.1980; 13.6.1980; 6.12.1980. C 076: d: 2. SLHKa.

69 "Alkuperäisestä lattiapinnasta" ei valitettavasti ollut tietoa. Aloituskatselmuspöytäkirja 2.10.1978. C 076: b: 3. SLHKa.

70 Rakennusselitys 1.2.1979. C 076: b: 2. SLHKa.

Julkisivut rapattiin kolmikerrosrappauksena. Pohjustus ja karkearappaus tehtiin tehdasvalmisteisilla kalkkimenttilaasteilla, joissa runkoaineen suurin raekoko oli 4mm. Pohjustuksen laasti oli KS 20/80 ja karkearappauksen KS 50/50. Harkkojen, listojen yms. koristeiden karkearappaus tehtiin muottityönä. Pintarappaus tehtiin laastilla KS 50/50, jossa runkoaineen suurin raekoko oli 2mm, ja pinta puuhierrettiin.⁷¹

Ulkomaalaus tehtiin tämän puoliksi sementtisen rappauksen päälle kalkkimaalilla, sävytys oksidinkeltaisella; listoituksen luomustalla ja ruskealla umbralla.⁷² Valeikkunoiden värit eivät onnistuneet, joten ikkunat korjautettiin silikaattimaalilla.⁷³ Ulkoseinien helmojen rappauksissa todettiin kosteusvaurioita jo keväällä 1980.⁷⁴ Kasarmin katujulkisivulle suunniteltiin pronssista kilpeä, joka olisi kertonut rakennushistorian pääpiirteistä.⁷⁵ Kilpi jäi kuitenkin toteuttamatta.

Rakennus otettiin käyttöön kesäkuussa 1981.⁷⁶

71 Rakennusselitys 1.2.1979. C 076: b: 2. SLHKa.

72 C 76:n seinäväri, hyväksytty 26.6.1979. C 076: b: 2. SLHKa.

73 Kaliumsilikaatti eli kalivesilasi: tässä Kieselit-silikaattimaali. Työmaakokouksen muistio 25.9.1979. C 076: b: 3. SLHKa.

74 Työmaakokouksen muistio 14.5.1980. C 076: b: 3. SLHKa.

75 Rakennusselitys 1.2.1979. C 076: b: 2. SLHKa.

76 Liite 4 4.4.1982. C 076: b: 4. SLHKa.

68 *Uudet pinnat maalattiin pääsääntöisesti valkoisiksi. Asunnon 6 keittiö vuonna 1981. SLHKa: CD/ID 0088/0066.*

69 *Julkisivujen rappauksissa käytettiin myös vanhoja menetelmiä. 1979. SLHKa: CD/ID 0087/0083.*

Myöhempiä muutoksia ja kunnostuksia

Upseerikasarmissa ei ole peruskorjauksen jälkeen toteutettu merkittäviä muutoksia. Asuntojen pintakäsittelyjä on uusittu aina vuokralaisten vaihtuessa. Silloin kuivien tilojen sisäseinät on käsitelty kaseiinitemperalla, ja sisä-ovet, lämpöputket, vanhat ja uudet kiintokalusteet alkydimaalilla sivellintyönä.⁷⁷

Porrashuone maalattiin vuonna 1992. Koska olemassa olleen seinien silikaattimaalin ei nähty enää myrkyllisyytensä vuoksi soveltuvan sisämaaliksi, uusintamaalaus tehtiin kaseiinitemperalla. Puuosat maalattiin alkydimaalilla.⁷⁸

Julkisivut korjattiin 1999–2000. Ikkunat ja karmit maalattiin pellavaöljymaalilla, joskin sisäpinnat pohjamaalattiin ensin alkydimaalilla.⁷⁹ Julkisivut paikkapattiin ja maalattiin hautakalkkimaalilla. Myös valeikkunat maalattiin huonoista kokemuksista huolimatta kalkkimaalilla.⁸⁰ Peltikate huoltomaalattiin vuonna 2011.⁸¹

Asuntojen 4 ja 11 keittokomerot muutettiin avokeittiöiksi vuosituhannen taitteessa. Samalla osa oviaukoista tukittiin. Korvausilmaventtiilit asennettiin asunnon 6 ikkunoihin vuonna 2015.⁸² Vastaavat venttiilit on sittemmin asennettu myös asuntoihin 13 ja 14 sekä keskikäytäviin.

77 Sisätilojen maalaustyöt 30.5.1994. C 076: b: 2. SLHKa.

78 Porrashuoneen maalaustyöt 20.8.1992. Reetta Amper. C 076: d: 2. SLHKa.

79 Ikkunoiden kunnostustöiden työselitys 7.6.1999. C 076: b: 2. SLHKa.

80 Julkisivumaalaukset, työselitys 29.3.2000. C 076: b: 2. SLHKa.

81 Valokuva 16.9.2011. SLHKa: CD/ID 9003/8908.

82 Valokuva 3.11.2015. SLHKa: CD/ID 9006/5668.

70 Asunnon A11 keittiö muutettiin vuosituhannen taitteessa keittokomerosta avokeittiöksi. Keittiö uutena vuonna 2000. SLHKa: CD/ID 0140/0080.

71 Asunnon 6 ikkunaan asennettiin korvausilmäsäleikkö vuonna 2015. SLHKa: CD/ID 9006/5669.

NYKYTILA

ULKOASUN NYKYILME JA KERROSTUNEISUUS

Upseerikasarmin nykyinen ulkoasu vastaa pääpiirteissään 1850-luvun lopun piirustuksia, joiden mukaiseksi rakennus 1970-luvun korjauksissa pyrittiin palauttamaan. Ilmeisimpinä eroina ovat rekonstruoimatta jätetyt attika ja ensimmäisen kerroksen ikkunapenkit. Rappaus rihlattiin säilyneiden fragmenttien perusteella. Ulkoasun nykyistä materiaaleista rappaukset, ikkunat, ovet, ulkoportaat, vesikate ja siihen liittyvät yksityiskohdat ovat 1970-luvulta.

Ulkoasu noudattaa nykytilassaan samoja kasarmirakentamisen periaatteita kuin Varuskuntakorttelin muutkin samanikäiset kasarmit. Yleisvaikutelma on klassistinen ja horisontaalinen. Pitkän itäisen pääjulkisivun kohokohta on risaliittimainen keskiosa, joka hahmottuu pilastrointien ja lunetti-ikkunoiden vuoksi. Varsinainen risaliitti, puolen kiven ulotus, on vain toisessa kerroksessa.

Upseerikasarmi on varuskuntakorttelin ainut keskeiskäytäväkennus, joten sen päätyjä ei ole muurattu yleisen kasarmirakennustavan mukaisesti kokonaan umpinaisiksi. Päätyjen valeikkunoiden välissä on aidot valoaukot. Tämä Upseerikasarmin erityisyys ei nykyisin enää hahmotu ulkoasussa, kun Varuskuntakorttelin muidenkin kasarmien valeikkunoita on otettu käyttöön.

Sisäänkäyntejä on kaksi. Pääsisäänkäynti sijaitsee porashuoneen kohdalla itäjulkisivun keskellä, ja sivusisäänkäynti on rakennuksen pohjoispäässä. Nykyisellään sisäänkäyntien käsittely on hyvin yhtenävä, vaikka historiallisesti itäisen sisäänkäynnin rooli on ollut merkittävämpi. Pohjoinen sisäänkäynti oli vuosisadan ajan ikkunana.

72 Upseerikasarmi kuvattuna pohjois-koillisesta, yleisimmästä saapumissuunnasta. Julkisivuja leimaavat tasarytmiset ikkuna-akselit ja voimakkaat listoitukset. Suuret lunetti-ikkunat ilmaisevat pääjulkisivun.

73–75 Kellari ja ryömintätila tuulettuvat vähin eväin. Itäjulkisivun pohjoispäässä on puhaltimella vahvistettu kellarin ilmanpoisto. Pohjoispäädyn pyörävaraston korvausilmaventtiili on ulko-ovessa. Länsisiiven maanvaraisen alapohjan tiilimuurauksella ympäröityä tuuletusratkaisua ei selitetä rakenne- eikä LVI-piirustuksissa, joten se lienee myöhempi muutos. Eteläpäädyssä sijainneet vanhat kissanluukut on tukittu kivillä.

76 Syreenien peittämä kallio nousee heti läntisen julkisivun edestä. Entisessä käymäläsiivessä sijaitsevat nykyisin yhdet rakennuksen vaikuttavimmista tiloista.

77–78 Luoteen puolella maa viettää pois päin rakennuksesta. Upseerikasarmin kivijalka on korkeimmillaan ja ilme ylväimmillään. Teräksiset talotikkaat valmistettiin pe-

ruskorjauksen yhteydessä venäläisaikaisia piirustuksia soveltaen. Lehmus esiintyy jo T. Ivaskeviciin valokuvassa vuodelta 1901 (ks. kuva 31).

79 Peruskorjauksessa rakennetut kiviaskelmaiset pohjoisportaat ovat betonirunkoiset.

80 Ensimmäisen kerroksen keskikäytävän 1970-luvulla valmistettu ikkuna vuosina 1999–2000 tehdyn kunnostuksen jälkeen. Täyspuisessa ikkunassa on pystyvälikarmi, sisään-ulos-aukeavat puitteet ja valmistusajan vakiohelat. Vaakaväliputteen korvausilmaventtiilit on lisätty 2010-luvulla.

81 Liimapuiset ulko-ovet ovat peruskorjausvaiheesta. Korvausilmaventtiilit on lisätty jälkikäteen. Pääsisäänkäynti.

82 Päätyjen syvennyksiin eli nisseihin maalattiin peruskorjauksessa valeikkunat. Käsittely poikkeaa muista Varuskuntakorttelin kasarmeista, joissa syvennykset on maalattu ulkoseinän väriin. Kellarin oviaukkoa on kavennettu kapealla kivimuurauksella.

SISÄTILOJEN NYKYILME JA KERROSTUNEISUUS

Upseerikasarmin nykyinen tilajärjestys on pääosin 1970-luvun peruskorjauksessa määritellyssä asussa. Molemmat asuinkerrokset halkaisee päädyistä päätyyn ulottuva holvattu keskikäytävä, joka säilyneiden piirustusten perusteella ei tosin ollut muodostanut vastaavaa yhtenäistä tilaa kertaakaan Krimin sodan jälkeen. Huoneistot sijaitsevat rivissä keskikäytävien molemmin puolin. Kellarikerroksessa on varastotilaa.

Asunnot rajautuvat alkuperäisiin kantaviin seiniin. Modernien asuntonormien mukaiset kosteat- ja märkätilat on sijoitettu parvien alle siten, että alkuperäiseksi oletettu huonetila on hahmotettavissa yhtenäisenä. Jos käyttötarkoitus on edellyttänyt huonetilan täydellistä jakoa, väliseinän yläosa on toteutettu lasisena. Nykyinen tilajako hahmottuu siis pohjakaavassa alkuperäisen kaltaisena, mutta oviaukkojen sijainteja muuttamalla rakennuksen toimintaan on saatu täysin uudenlainen liikekierto.

Suhtautuminen historiallisiin lähtökohtiin on Upseerikasarmin sisä- ja ulkotiloissa melko yhtenevä. Alkuperäisiksi mielletyt rakenteet on käsitelty entistävien menetelmin ja rakennushistorian vaiheita on jätetty näkyville. Esimerkiksi vanhat seinät on osoitettu kunnostetuin tai rekonstruoiduin klassistisin listoin ja säilyttämällä vanhojen oviaukkojen paikkoja syvennyksinä. 1970- ja 1980-lukujen uudet rakenteet kuten väliseinät ja säilytysyksiköt on erotettu vanhemmista käsittelemällä ne ajankohdan vakiodetaljein.

83–84 Sisätiloissa on säilytetty jälkiä rakennushistoriasta. Alkuperäisiin kantaviin seiniin liittyvät katto- ja jalkalistat on kunnostettu tai rekonstruoitu ja käytöstä poistetut oviaukot jätetty näkyviin syvennyksinä. Venäläisaikaiset sisäkaton palkit on säilytetty ja suomalaisaikaiset pystyuunit on kunnostettu tai rekonstruoitu ulkoasun osalta. Asunto 3.

Kantavat rakenteet kuten tiiliseinät ja porrasaulojen holvatut välipohjat ja porrasrungot ovat enimmäkseen alkuperäisiä. Verrattuna Varuskuntakorttelin muihin rakennuksiin Upseerikasarmen sisätiloissa on säilynyt melko paljon myös kerrostuneisuutta. Säilytettyihin osiin kuuluu mm. väliovia, tulisijoja, katto-, vuori- ja jalkalisto- ja sekä kattopalkkeja ja vesikattorakenteita. Porrashuoneessa on säilytetty sitovia ja kantavia puurakenteita sekä osia puukaiteesta. Suuri osa pintamateriaaleista ja pintakäsittelyistä on 1970-luvun korjausvaiheesta. Sittemmin suurin osa pintakäsittelystä on uusittu vastaavin ainein.

85 2000-luvun alussa asennettu avokeittiö entisessä käymäläsiivessä. Tilaan saadaan valoa kolmesta ilmansuunnasta. Vasemmalla näkyvä syvennys on vanha, suljettu oviaukko. Asunto 4.

86 Länsisiiven ja keskikäytävän välissä on ikkunaton huone. 1970-luvun peruskorjauksessa se muutettiin eteishalliksi, johon on sijoitettu märkä- ja säilytystilat. Parvi mahdollistaa yhtenäisen sisäkaton ja siten alkuperäisen huonetilan hahmottamisen. Äärimmäisenä oikealla käynti länsisiipeen. Asunto 4.

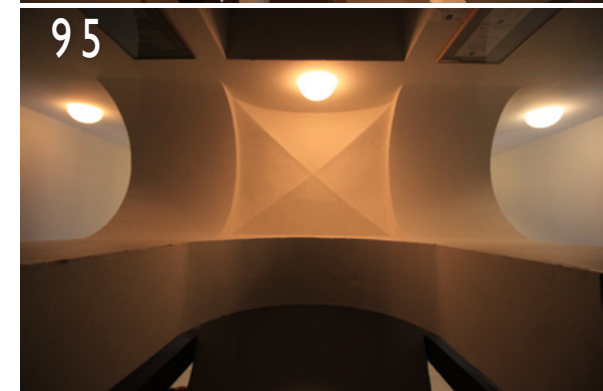

87—88 Keskikäyttöön johtavat peruskorjauksessa kunnostetut huoneisto-ovet. Tarpeettomat oviaukot on muurattu umpeen alkuperäisen ovipinnan tasoon, ja oven paikka osoitettu levyllä ja karmilistoituksella. Keskikäytävän seinät ja katot maalattiin peruskorjauksessa lateksimaalilla, mutta huoltomaalaukset on tehty kaseiinitemperalla. (Soittokunnantalo sisävärvitys 10.4.1980; 13.6.1980; 6.12.1980. C 076: d: 2. SLHka.) Ensimmäisen ja toisen kerroksen keskikäytävät kohti pohjoista.

89–91 | Tiilirakenteinen portaikko tekee porrashuoneesta linnamaisen. Tasasävyiset pinnat ovat peruskorjauksesta. Porrashuone ensimmäisessä kerroksessa. Kellariin vievät tiikasmaiset puuportaajat (kuva 91).

92–95 Porrashuoneen toinen kerros on kaksivartisine portaitteen rakennuksen juhlavin tila. Porrasaskelmat olivat alun perin massiivikiveä, mutta peruskorjauksessa ne korvattiin betoniaskelmilla, joiden päällä n.30mm vahvuinen kivilaatta. Kaiteissa on fragmentteja vanhemmista osista, mutta pääosa niistä on 1970- ja 1980-lukujen taitteesta, jolloin kaidelinja muutettiin tasaisesti laskeutuvasta polveilevaksi. Kaikki rappaukset ja pintakäsittelyt ovat peruskorjauksesta.

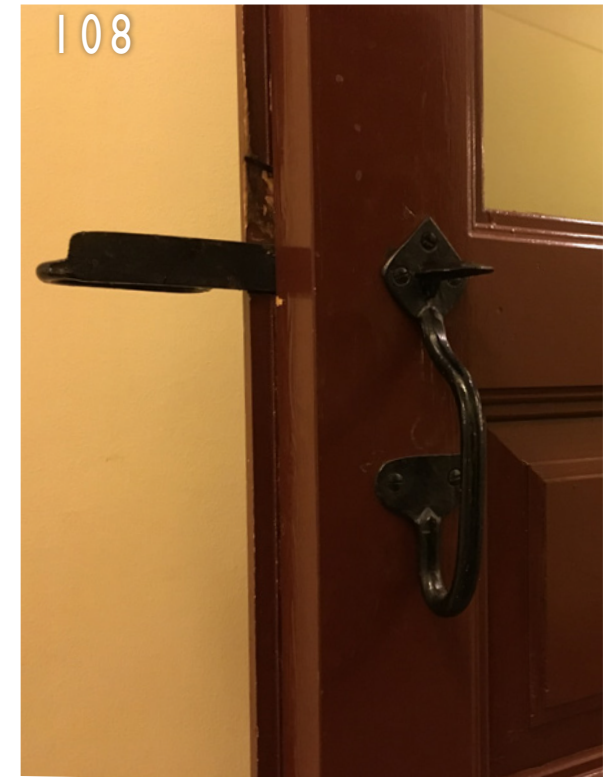
96–98 Asuntojen alkuperäisten suurhuoneiden tilallisuus pyrittiin säilyttämään jättämällä uudet väliseinät mataliksi ja sijoittamalla wc- ja kylpyhuonetilat parvien alle. Milloin todellinen tilajako oli tarpeen, yläosat tehtiin lasista. Huoneiden verrattaisen mataluuden vuoksi parvet vaikuttavat jääneen enimmäkseen säilytyskäyttöön. Lasinen väliseinän yläosa asunnossa 3 ja parvea asunnossa 1.

99–102 Erilaisia jälkiä rakennushistoriasta. Huonetilaan näkyvät sisäkattopalkit säilyttiin niissä huoneissa, joissa sellaiset oli. Muurianskuri porrashuoneen eteläseinässä ja kattopalkki sekä suljettu, syvennykseksi jätetty oviaukkoja asunnossa 4.

103–105 Ikkunat ovat 1970-luvulta. Malli muistuttaa ristikarmista ikkunaa, mutta siinä on vain kaksi avattavaa puitetta. Kussakin asuinhuoneen ikkunassa on erillinen tuuletusruutu, fortuska. Puupuitteiden liitokset on vahvistettu lattarautaisilla kulmarautoilla, helat ovat messinkiä. Asunnot 1 ja 3 sekä ylemmän keskikäytävän ikkuna etelään. Keskikäytävän ikkunassa (kuva 105) ei ole fortuskaa vaan korvausilmaventtiilit.

106–107 Asuntojen sisäiset väliovet ovat tiiliseinissä enimmäkseen kunnostettuja paripeiliovia, ja uusissa väliseinissä vaneripintaisia laakaovia. Kaikissa on messinkiset peruskorjausvaiheen vakiohelat (kuvat 105–107). Kuvassa 107 näkyy myös rakenteiden ajoitusten osoittaminen jalkalistoin: alkuperäisissä seinissä on korkeat ruskeat jalkalistat, ja uusissa väliseinissä pienet valkoiset perusjalkalistat. Vanhojen seinien oviaukoissa on korkeat listat, vaikka aukko olisi vasta 1970-luvulta.

108–109 Väliovien heloja. Keskikäytävän ja porras-huoneen välisten ovien taotut vetimet ja salvat säilytettiin. Uusiin väliseiniin liittyvien uusien ovien helat ovat ajankohdan messinkisiä vakiotuotteita.

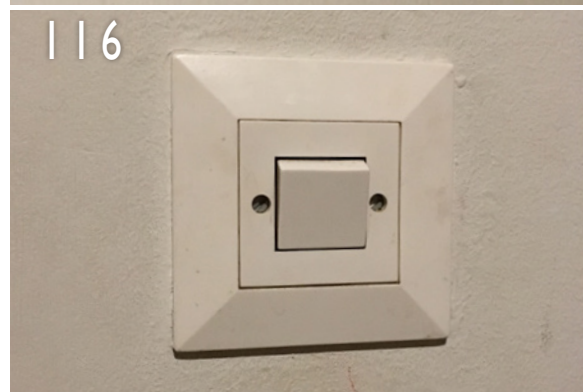
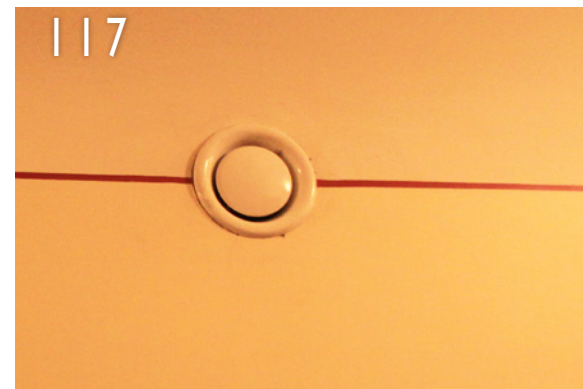
110 Sisäänkäyntien nykyilme on peruskorjausvaiheesta. Pohjoinen uloskäynti siihen molemmiin puolin liittyvine portaikkoineen rakennettiin kokonaan 1970–1980-lukujen taitteessa.

111 Itäinen pääsisäänkäynti kohti keskikäytävää. Varastotilat, kellarin arkiset portaat ja tukikahvat sekä moniväriset mutta ilmeettömän tasaiset

pintakäsittelyt korostavat monimuotoisen lähtöarkkitehtuurin levottomuutta.

112 Porrashuoneen oviaukko ensimmäisen kerroksen keskikäytävältä katsottuna.

113 Huoneistouloskäynteihin kuuluu vanhan mallin mukaan rakennettun puinen peiliövi ja sen sisäpuolinen peitemaalattu peruskorjausvaiheen laakaovi. Kuvassa asunnon 3 huoneistouloskäynti.

114–116 Tekniikan ja kiinteän sisustuksen yksityiskohtia 1970-luvulta. Upotetut katkaisimet ovat neliöpohjaista ja fasettikulmaista muovisarjaa. Nimitaulu on messinkireunainen ja porrashuoneen seinäkaide vähäeleistä teräsmuotoilua.

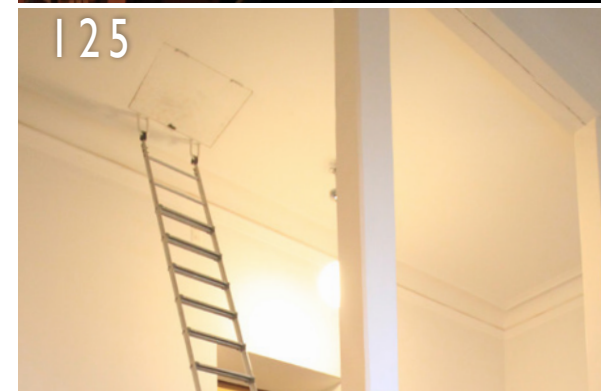
117–118 Ilmanvaihdon poistoilmaventtiilit ovat vähädetaljisessa keskikäytävässä saaneet paikoin korostetun roolin (vrt. kuvat 87 ja 88). Entistetyissä keskikäytävissä on samat ilmanvaihtotuotteet kuin arkisissa kosteissa tiloissa.

119–121 Tulisijat ovat luukkujen perusteella suomalaiselta ajalta, luultavasti 1930- tai 1940-luvulta. Kuvan 120 uuninluukku on Högforsin tehtaan mallia 64, 65 & 66. Kaksipeltiset savupellit olivat yleisesti käytössä jo venäläisellä ajalla. Kuvissa asuntojen 3 ja 4 tulisijoja.

122 Ullakolla sijaitsevat lämpö- ja ilmanvaihtotekniikan runkoputket sekä ilmanvaihtokoje. Eniten tilaa vie ilmanvaihdon poistoilmaputkisto. Vesikattorakenteista suuri osa on 1900-luvun alusta, jolloin rakennusta kunnostettiin palon jälkeen. Kita- ja konttipuiden jäykistämää vesikattorakennetta on kunnostettu ja tuettu peruskorjausvaiheessa.

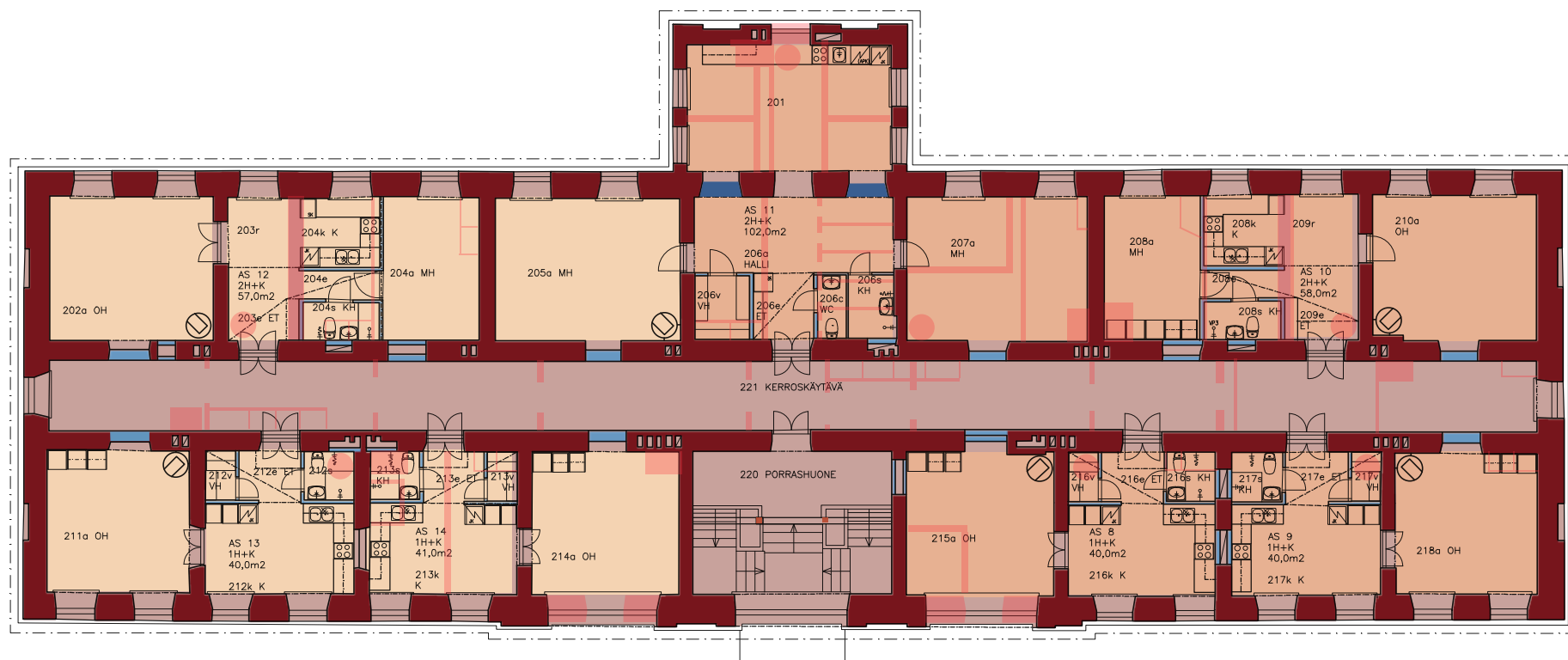

123–124 Vesikaton kunnostus tehtiin 1980. Mineraalivillalla lisälämmöneristetyin yläpohjan päälle rakennettiin kulkusilta.

125 Käynti ullakolle käy väliaikaisluonteisten mutta kiinteiden alumiinitikkaiden kautta (ks. myös kuva 92). Huomaa mattomaksi tarkoitettu luukku on ajan myötä likaantunut ja käynyt erottuvammaksi.

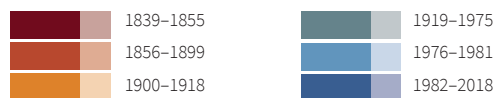

126–129 Kellarikerroksen vaiheista ei ole säilynyt peruskorjausta edeltävää historiallista tietoa, mutta kantavien kivirakenteiden voi olettaa olevan alkuperäisiä. Puu-, betoni- ja levyrakenteet, tekniset vedot sekä osa tiilirakenteista on peruskorjausvaiheesta. Lattiapinnan taso nousee kohti etelää. Kuvissa keskikäytävän alapuolella oleva, etelää kohti madaltuva tila (126), pohjoinen pyörävarasto (127), koillinen kylmäkellari (128) ja aulamainen tila (129) kylmäkellarien eteläpuolella.

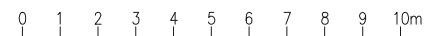

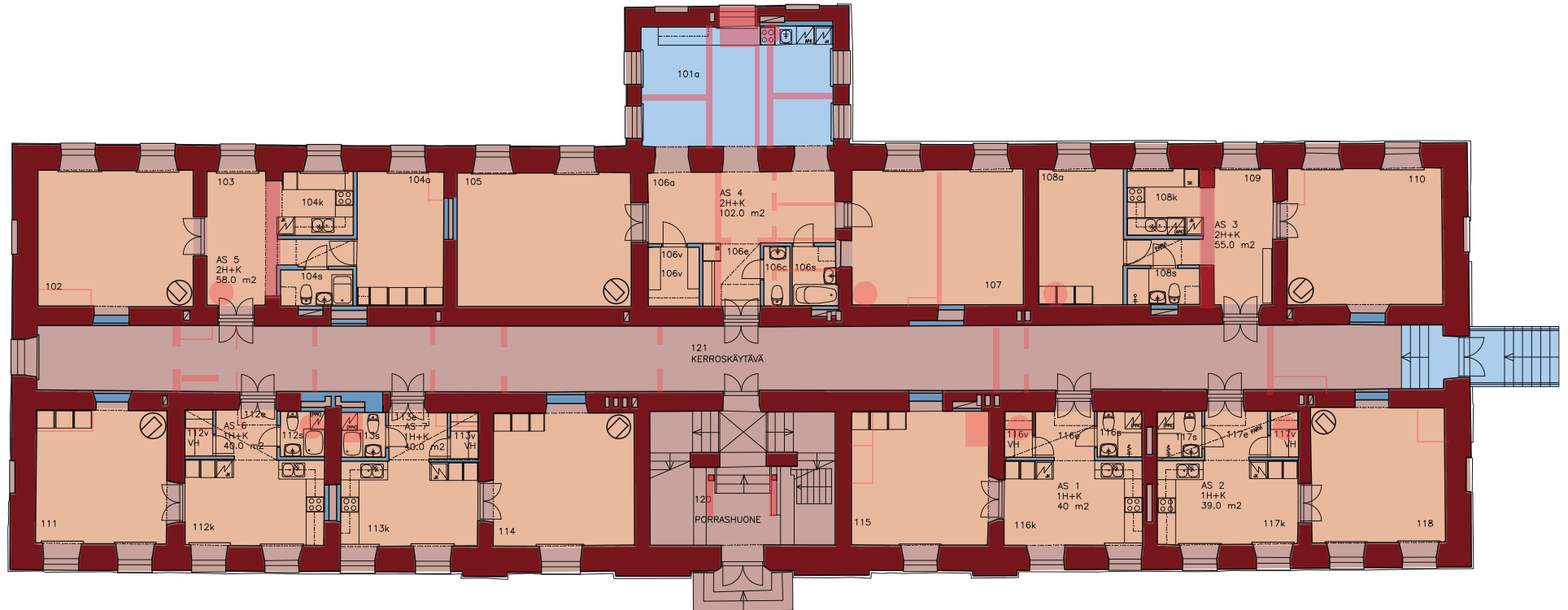
Rakenne valmistunut

(leikkaantuvat / alapuolella)

130 Ajoituskaavio toisen asuinkerroksen rakenteista 1:200. Lattiat, ikkunat, ulko-ovet, kevyiden seinien väliovet ja kiintokalusteet ovat 1970–1980-lukujen taitteen peruskorjauksesta. Lattian väri kuvaa kantavien rakenteiden ajoitusta. Tulisijojen tai yksittäisten peilirunkoisten väliovien ajoituksia ei ole selvitetty. Taustakuva: SLHK.

Rakenne valmistunut
(leikkaantuvat / alapuolella)

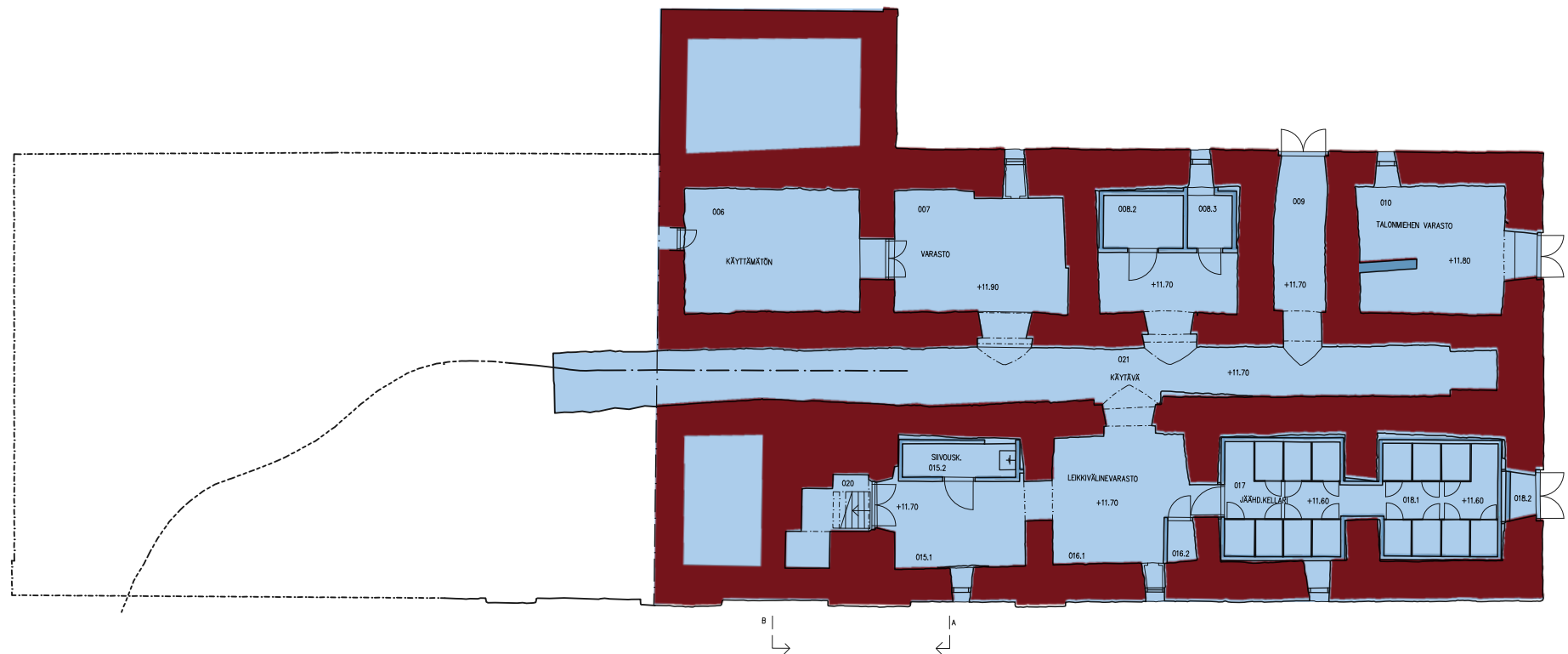
1839–1855
1856–1899
1900–1918

1919–1975
1976–1981
1982–2018
purettu

131 Ajoituskaavio ensimmäisen asuinkerroksen rakenteista 1:200. Kaikki lattiapinnat, ikkunat, ulko-ovet, kevyiden seinien väliovet ja kiintokalusteet ovat 1970–1980-lukujen taitteen peruskorjauksesta. Lattian väri kuvaa kantavien rakenteiden ajoitusta. Tulisijojen tai yksittäisten peilirunkoisten väliovien ajoituksia ei ole selvitetty. Taustakuva: SLHK.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10m

Rakenne valmistunut
(leikkaantuvat / alapuolella)

1839–1855	1919–1975
1856–1899	1976–1981
1900–1918	1982–2018

1919–1975	1976–1981	1982–2018
purettu		

132 Ajoituskaavio kellarikerroksen rakenteista 1:200.
Taustakuva: SLHK.

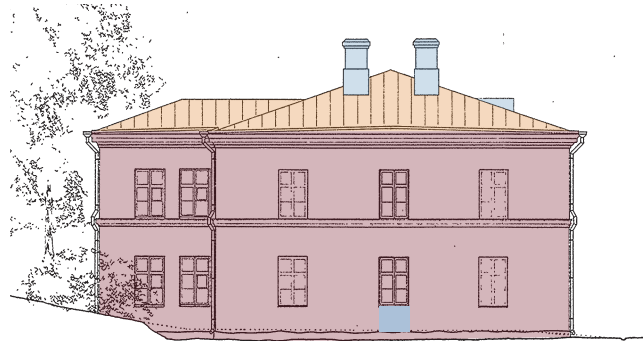
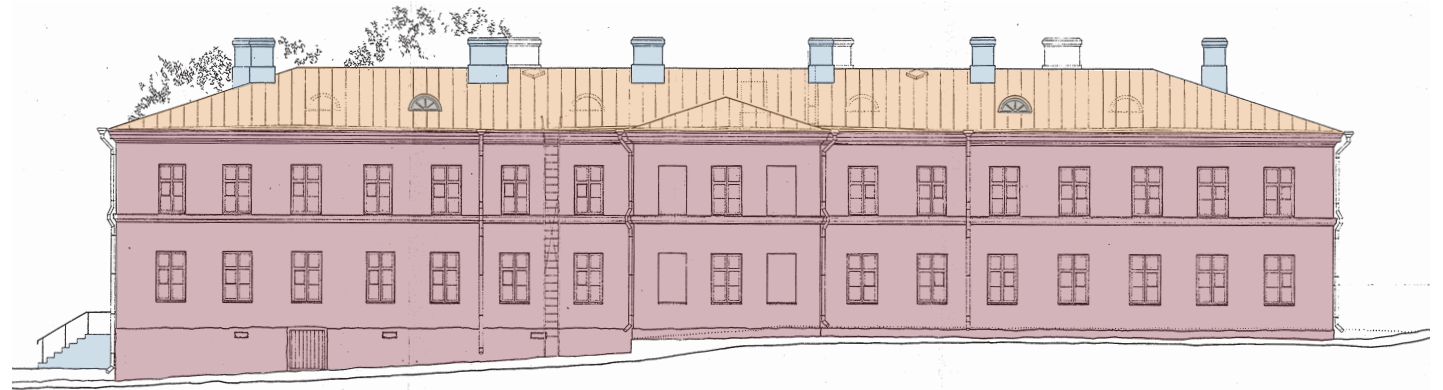
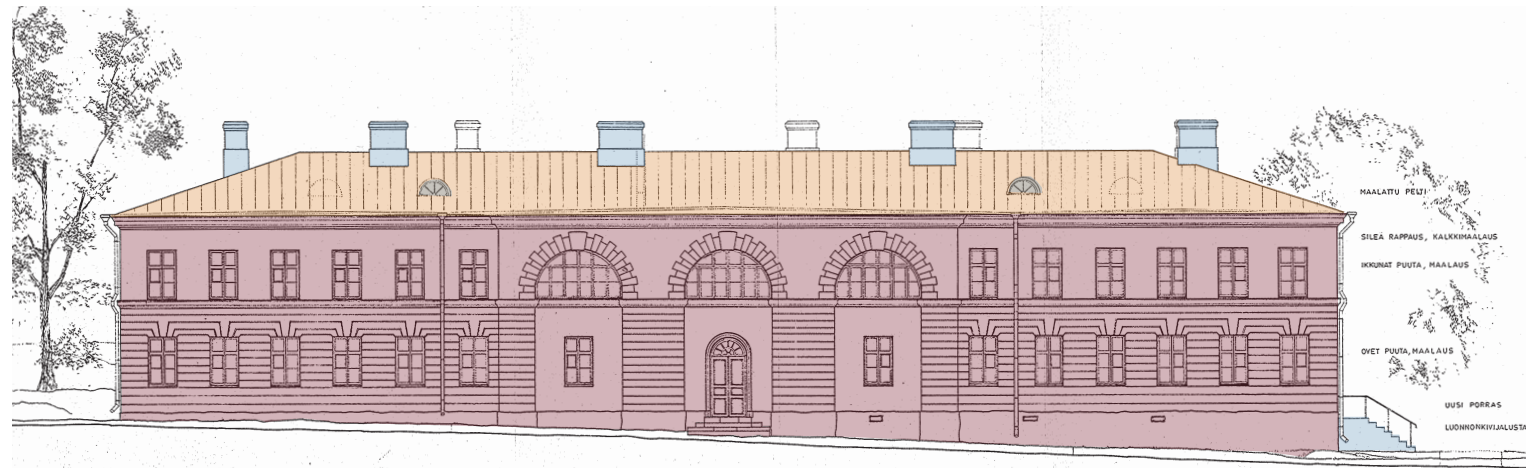
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10m

133

Rakenne valmistunut

Seinien, katon ja savupiippujen kohdalla väri viittaa kantavien rakenteiden ajoitukseen. Ikkunoiden ja ovien kohdalla aukon puhkaisuaikaan.

1839–1855	1919–1975
1856–1899	1976–1981
1900–1918	1982–2018

133 Julkisivut. Kaikki ikkunat ja julkisivurappaukset on uusittu vuoden 1979 tienoilla. Taus-takuva: Arkkitehtitoimisto Timo Jokinen & Jussi Tanska 30.9.1977. SLHKa.

JOHTOPÄÄTÖKSET YHTEENVETO

Upseerikasarmi C 76 kuuluu 1840- ja 1850-luvuilla rakennuneen venäläisen Varuskuntakorttelin kokonaisuuteen, joka on yksi Viaporin venäläisen kauden suurimmista rakennushankkeista. Kokonaisuuteen kuuluvien rakennusten asettelu, massoittelu ja ulkoasu noudattavat yhteneviä sotilasarkkitehtuurin periaatteita, joita voi kuvailla määreillä suorakulmaisuus, horisontaalisuus, tasarytmisyys ja keskeissymmetria. Maisemassa näkyviä tekijöitä ovat sileäksi rapatut julkisivut ja aumakatto.

Alkuperäisestä suunnitelmasta ei ole tietoa. Rakennus paloi Krimin sodassa eikä sotaa edeltävältä ajalta ole aineistoa Suomessa. Yleishahmo lieene ollut nykyisen kaltainen. Upseerikasarmi on pohjaratkaisultaan Viaporin venäläisen kauden ainoa keskikäytävä-rakennus. Siksi sen päädyt eivät ole umpinaiset kuten muissa Varuskuntakorttelin rakennuksissa. Asunnot sijaitsivat keskikäytävän molemmin puolin, kellarikerroksessa on varastoja. Yksi porrashuone johtaa kaikkiin kerroksiin.

Rakennus oli upseerien käytössä koko venäläisen ajan 1840-luvulta 1910-luvun lopulle. Alkuvaiheessa asukkaat olivat laivaston upseereja, joiden asunto käsitti yhdestä kahteen huonetta. Sittemmin maavoimien aikaan asunnot laajenivat useamman huoneen suurhuoneistoiksi. Loppuvaiheessa kasarmissa asui myös pappeja, opettajia ja lääkäreitä. Vuosikymmenten kuluessa rakennuksen melko yksioikoinen pohjakaava kehittyi uusien väliseinien ja väliovien avulla monimuotoiseksi tilakudelmaksi. Rakennuksessa paloi jälleen 1900-luvun alussa, minkä jälkeen esimerkiksi väli- ja yläpohja- sekä kattorakenteita uusittiin.

Suomalaisella kaudella rakennus oli aluksi Suomenlinnan punavankileirin käytössä. 1920-luvulta 1970-luvun alkuun asti Upseerikasarmi oli puolustusvoimien työntekijöiden asuntolina, jolloin rakennus sai kutsumanimen Soittokunnantalo. Puolustusvoimien luovuttua Suomenlinnan saarista Suomenlinnan hoitokunta teetti rakennuksen peruskorjauksen 1970- ja 1980-lukujen taitteessa. Tämän jälkeen rakennus on palvellut siviiliasuntolina.

Peruskorjauksessa rakennukseen sovitettiin modernit asumisnormit täyttäviä asuntoja. Sisätilojen tilallinen ilme vietiin lähelle alkuperäiseksi miellettyä kokonaisuutta purkamalla vuosikymmenten myötä rakentuneet väliseinät. Pintarakenteet uusittiin. Rakennuksen yleis-tunnelmasta tuli tilallisesti ja muotojen osalta historioiva mutta materiaalisesti ja pintojen ja värien puolesta suurelta osin ajankohdan modernien vakioratkaisujen mukainen. Verrattuna Varuskuntakorttelin muihin kasarmirakennuksiin Upseerikasarmi on kuitenkin säilyttänyt parhaiten historiallisen kerrostuneisuutensa. Peruskorjauksessa jätettiin paikoilleen olemassa olleita tulisijoja, puurakenteita, listoja ja väliovia.

Peruskorjauksen jälkeen Upseerikasarmissa on tehty vain vähän muutoksia. Toteutuneet muutokset liittyvät pintakäsittelyihin, kaapistoihin ja ilmanvaihtoon, jonka toimintaa ei ratkaistu peruskorjausvaiheessa. Peruskorjauksessa käytetyt teolliset materiaalit ovat lisäksi aiheuttaneet tiettyjä kosteuteen liittyviä haasteita, joita on pyritty korjaamaan erityisesti kellarikerroksessa.

134 Edellisellä sivulla: Viistoilmakuva lounaasta, josta käsin Upseerikasarmi hahmottuu Varuskuntakorttelin läntisenä reunarakennuksena. Suomen ilmakuva 2012. SLHK.

135 Itäistä pääjulkisivua.

ARVOTUS

AIKAISEMMA LAUSUNNOT

Kohdealue kuuluu Suomenlinnan valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön (RKY). Suomenlinna on yksi maailman suurista merilinnoituksista, jolla on ollut rooli kolmen sitä rakentaneen valtion, Ruotsin, Venäjän ja Suomen, puolustuksessa.

Suomenlinna on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue ja keskeinen osa merellistä Helsinkiä, ja se on luokiteltu yhdeksi Suomen kansallismaisemista.

Ainutlaatuinen sotilasarkkitehtuurin muistomerkki on vuodesta 1991 lähtien ollut yksi Unescon maailmanperintökohteista Suomessa.

1970-luvun peruskorjausten yhteydessä Museovirasto teki antikvaarisen kannanoton 1977:¹

"Rakennus C 76 on osa 1800-luvun puolivälissä syntyntä venäläistä varuskuntakorttelia. Kortteliin on kuulunut kaksi samansuuntaista katua, joista se, jonka varrella sijaitsee mm. Tykistökasarmi, oli luonteeltaan "virallisempi", pelkästään sotilasrakennuksia käsittävä. --

C 76 on pohjaratkaisultaan Viaporin venäläisen kauden ainoa keskikäytävätaalo ja tyypinsä puhdaspiirteisenä esimerkkinä sen on perusteltua säilyäkin.

Holvattu keskikäytävä sekä 1. että 2. kerroksessa on alkuperäisesti jatkunut rakennuksen päästä päähän. Pää-

1 Olof af Hällström: Antikvaarinen kannanotto. Liite Museoviraston kirjeseen 61/Va/09.02.1977. C 076: a: 6. SLHKa.

sisäänkäynti on auennut keskikäytävän keskelle. 1. kerroksen pohjoispäässä on lisäksi ollut toinen sisäänkäynti, joka on saneerauksen yhteydessä perusteltua palauttaa.

Huoneistoratkaisultaan Soittokunnantalo on kuulunut 1–2 huoneen huoneistoja (upseeri + sotilaspalvelija). Jokaisesta huoneesta on avautunut kaksinkertainen pariovi keskikäytävälle.

Rakennuksen keskikäytävä on alkuperäisessä asussaan ollut varsin edustava kokonaisuus. Tyyliään se on ollut 1800-luvun alun venäläisen sotilasarkkitehtuurin hengen mukainen. Edustavuutta ovat korostaneet ja kokonaisuutta rytmittäneet käytävään aukeavat ovet, joiden peilijako, puoliranskalainen profilointi ja vuorilautatyypit ovat empiretyylille ominaisia.

--

Keskikäytävälle on alunperin kuulunut kivilaatta, samanlainen kuin porrashuoneissakin. Laattalattia on osittain säilynyt 1. kerroksessa. Laatta tulisi palauttaa viimeistelmään keskikäytävän ja porrashuoneiden empiresävyistä ulkonäköä.

Asunnoissa olisi säilytettävä/entisoitava puulattia.

--

Rakennuksessa tulisi joka huoneessa säilyttää tai palauttaa alkuperäisen katon mukainen rappaus sekä siihen liittyvä kattolista.

Edellä esitetyin perustein ehdotetaan palautettaviksi huoneistojen puoliranskalaiset empiretyyliset pariovet, pohjoispäädyn oviaukko sekä 2. kerroksen kaari-ikkunat.

Huoneistoissa on tällä hetkellä kahdenmallisia pariovia, joista selvästi vanhempi tyyppi on kymmenkunta senttiä toista mallia leveämpi. Leveämpi ovi on keskikäytävän seinäpinnassa ja siihen liittyy tyylin mukainen vuorilauta.

--

Huoneistojen sisällä tulee todennäköisesti säilymään muutama huoneitten välinen alkuperäinen oviaukko. Näihin kuuluu kiistatta edellä kuvattu ovityyppi vuorilautoineen. Muissa oviaukoissa voitaneen käyttää laakaovia. Tätä periaatetta noudattaen alkuperäisissä oviaukoissa säilyisi empiretyylinen, alkuperäismallia oleva ovi. -- "

Museoviraston lausunto Suomenlinnan rakennusten C 75 ja C 76 perustamis- ja esisuunnitelmasta 17.3.1977.²

"Asuinrakennus C 76, ns. Soittokunnantalo, kuuluu osana Ison Mustasaaren ns. varuskuntakortteliin, joka on Viaporin venäläisen kauden merkittävimpiä luomuksia. Siihen luettavien rakennusten entistäminen ja uudelleen käyttöön ottaminen on ensisijaisen tärkeä tehtävä. Soittokunnantalo, jonka hallinto vuonna 1973 luovutettiin puolustusministeriöltä museovirastolle ja edelleen hoitokunnalle, on ollut kauan korjaamatta ja on pahasti slummiutunut. Sen peruskorjaaminen hoitokunnan ehdottamalla tavalla rakennuksen alkuperäistä käyttötarkoitusta varsinaisesti muuttamatta ja työn sijoittaminen toteuttamisaikatauluun ennen kaikkia muita hyötyrakennusten korjaustöitä on näin ollen hyvin perusteltua.

2 C-J Gardberg; Olof af Hällström 17.3.1977. Kirje nro 4807 opetusministeriölle. C 076: a: 6. SLHKa.

Museovirasto on pyynnöstä toimittanut hoitokunnalle Soittokunnantaloa koskevan rakennushistoriallisen selvityksen liitteineen 10.9.1976, alustavan antikvaarisen kannanoton 28.10.76 sekä inventointikertomuksen ja antikvaarisen kannanoton 9.2.1977. Perustamissuunnitelman liitteissä esitetty korjaus ehdotus perustuu em. aineistoon. Ehdotuksessa pyritään ulkoasun osalta rakennuksen saattamiseen alkuperäiseen asuunsa ja sisätilojen osalta porrashuoneiden ja keskikäytävän saattamiseen varsin lähelle alkuperäistä asua. Museovirasto pitää tätä tavoitteiden asettelua oikeaan osuneena.

--

Hoitokunta ei ole katsonut aiheelliseksi käyttää rakennusta asuntolatyyppiseen asumiseen, mikä käyttötarkoitus antikvaariselta kannalta olisi ollut paras kaikista, kuten suunnittelijan sitä esittävistä vaihtoehtoisista luonnoksesta kävi selville. Myös perustamissuunnitelmassa esitetyn huoneistojen puitteissa – kummassakin kerroksessa viisi erikokoista huoneistoa – on kuitenkin mahdollista riittävässä määrin ottaa huomioon antikvaariset näkökohdat, joskin erät ehdotetut ratkaisut oviaukkojen osalta saattavat tuntua arveluttavilta.

Keskikäytävissä huoneistoihin johtavia oviaukkoja oli alkujaan kummassakin kerroksessa seitsemäntoista; peruskorjauksen jälkeen niitä on vain seitsemän. Lukuisten oviaukkojen umpeenmuuraaminen on museoviraston käsityksen mukaan omiaan muuttamaan keskikäytävän alkuperäistä luonnetta. Virasto esittää toivomuksen, että löydettäisiin keino keskikäytävään saattamiseksi lähemmäksi alkuperäistä asua ja tulee palaamaan tähän

asiaan pääpiirustuksista annettavassa lausunnossaan. Huoneistojen sisäiset oviaukot puolestaan on miltei kauttaaltaan sijoitettu poikittaissuuntaisiin väliseiniin tehtäviin uusiin aukkoihin; nykyiset aukot on muurattu umpeen. Ottaen huomioon, että nykyiset aukot valtaosaltaan eivät ole alkuperäisiä vaan ovat syntyneet eri aikoina ilman yhtenäistä suunnitelmaa, on uusien aukkujen puhkaiseminen kuitenkin hyväksyttävissä. Porrashuoneesta kellariin johtava yhteys on myöhäinen ja vaikeuttaa porrashuoneen entistämistä. Tämän yhteyden katkaisemista tutkittaneen.

Museovirasto katsoo, että perustamis- ja esisuunnitelma voidaan hyväksyä rakennuksen C 76 osalta. Uudisrakennuksen C 75 osalta suunnitelmaa niinkään voidaan puoltaa jatkosuunnittelun pohjaksi. Virasto esittää yksityiskohtia koskevan kannanottonsa hankkeen luonnos- ja pääpiirustuksista annettavassa lausunnossaan."

Museoviraston lausunto rakennusten C 75 ja C 76 pääpiirustuksista 22.9.1977.³

"Rakennus C 76. Ulkoasuun nähden pääpiirustus noudattaa jo esisuunnitelmassa esitettyä, museoviraston kannanoton mukaista linjaa. Pihajulkisivun alakerran rustikointi on palautettu. Rekonstruointipiirustuksesta poiketen puuttuvat pääpiirustuksesta pääjulkisivun atika ja 1. kerroksen muuratut ikkunalaudat. Hankkiman-

3 Aarne Kopisto; Olof af Hällström. Museoviraston kirje No 5965 Suomenlinnan hoitokunnalle. C 076: a: 6. SLHKa.

sa lisäselvityksen perusteella museovirasto toteaa, että nämä yksityiskohdat voidaan jättää pois suunnitelmasta. Riittävää näyttöä ei näet ole siitä, että alkuperäinen suunnitelma todella olisi toteutettu näiden detaljien osalta.

Myös sisätiloihin nähden pääpiirustus noudattaa museoviraston ehdottamaa linjaa. Molemmissa kerroksissa on keskikäyttävä palautettu alkuperäiseen asuunsa päätyikkunoihin ja lukuisine ovineen. Huoneiden väliseiniin on tosin avattu useita uusia oviaukkoja, mutta huomioon ottaen kaikkien huoneiden välisten oviaukkojen sekundaarisen luonteen voidaan toimenpide antikvaariseltakin kannalta hyväksyä.

Asuntorakennuksen C 76 pohjoispäädyn uudet portaat kaiteineen tehtäneen puusta vanhaan malliin.

Museovirasto on päättänyt yllämainituin varauksin puolestaan hyväksyä rakennusten C 75 ja C 76 pääpiirustukset."

EHDOTUKSET UUSISTA ARVOISTA

*Yleiset Varuskuntakortteliin liittyvät historialliset arvot*⁴

Upseerikasarmi C 76 kuuluu Venäjän Merisotalaivaston rakennuttamaan Varuskuntakortteliin. Viapori oli 1800-luvun puolivälissä toinen Venäjän kahdesta laivastotutukohdasta Itämerellä, ja Varuskuntakorttelia kehitettiin 1830-luvun lopulta alkaen laivaston lippulaivaksi kuivalla maalla. Varuskuntakorttelilla on merkittävää historiallista arvoa Suomenlinnan ja Venäjän Merisotalaivaston yhteisen historian sekä Venäjän Viaporia kohtaan osoittaman arvostuksen ilmentäjänä ja merkittävää symboliarvoa laivaston voimannäytteenä.

1750-luvulla valmistunut Kulmatalo toimi Varuskuntakorttelin sijoittelun ja suuntaamisen lähtökohtana. Kulmatalo purettiin sittemmin, mutta kaikilla nykyisen Varuskuntakorttelin rakennuksilla on jatkuvuuteen liittyvää historiallista arvoa merkkeinä tästä ruotsinvallan aikaisesta rakennuksesta.

Merisotalaivaston lisäksi myös Venäjän armeijan maavoimat kehitti Viaporia voimakkaasti 1830–1860-luvuilla. Saarille pystytettiin tuona aikana esimerkiksi kirkko ja Rantakasarmi, jotka voi lukea nykyistä Suomenlinnaa kaikkein voimakkaimmin identifioiviksi muistomerkeiksi. Varuskuntakorttelilla on merkittävää historiallista arvoa havainnollisena esimerkkinä yhdestä Suomenlinnan näkyvimmästä suunnitteluvaiheesta.

⁴ Kasarmien C 83 ja C 84 rakennushistoriaselvitystä (Saatsi arkkitehdit oy) mukaillen.

Varuskuntakorttelin kasarmit ovat ilmaisuvoimaisia. Pitkät ikkunarivit ja kaavamaiset pohjakaavat tukevat rakennusten alkuperäistä sotilaallista identiteettiä. Ilmeisinä kasarmirakennuksina kohteilla on historiallista arvoa Suomenlinnan varuskuntahistorian edustajina.

Varuskuntakorttelin kasarmeissa on ulkonevat käymäläsiivet, jollaisia Viaporissa rakennettiin 1820–1870-luvuilla. Tapa perinteisesti eriytettyjen toimintojen sijoittamisesta varsinaisen toiminnan yhteyteen oli seurausta varuskuntaympäristöjen ahtaudesta. Varuskuntakorttelin kasarmeilla on historiallista arvoa tämän venäläiselle varuskuntarakentamiselle ominaisen, kokonaisvaltaisen suunnittelukulttuurin ilmentäjinä.

Kasarmeissa tehtiin kattavia muutoksia 1970-luvulla. Suomenlinnan historiassa 1970-luku tarkoitti ajanjaksoa, jossa vuosisatojen ajan suljettuina olleita sotilassaaria kehitettiin kaikille helsinkiläisille avoimeksi kaupunginosaksi. Kasarmeihin 1970-luvulla tuodulla arkkitehtuurilla on historiallista arvoa esimerkkinä tästä Suomenlinnaa voimakkaasti muokanneesta aikakaudesta. Samalla kasarmit ovat Suomen nuoren rakennuskannan joukossa harvinaisia esimerkkejä 1850- ja 1970-luvun rakenteiden rinnakkaiselosta.

Erityiset Upseerikasarmiin C 76 liittyvät historialliset arvot

Upseerikasarmien toistuvien korjausten värittämä historia kulminoitui 1970-luvulla kokonaisvaltaiseen peruskorjaukseen. Sen seurauksena kasarmien tilajako palautettiin lähelle alkuperäiseksi oletettua jakoa purkamalla

puurakenteisia väliseiniä. Erityisesti keskikäytävien palauttaminen yhtenäisiksi tiloiksi nähtiin tärkeäksi, vaikka käytävien yhtenäisyydestä missään historian vaiheessa ei löytynyt todisteita. Avarretuilla huonetoilla on historiallista arvoa sekä 1840- että 1970-lukujen suunnitteluhanteiden kuvaajina.

Upseerikasarmien historiallista omaleimaisuutta pyrittiin 1970-luvun korjausvaiheessa säilyttämään kunnostamalla ja rekonstruoidulla olemassa olleita rakennusosia. Sekä kunnostetuilla että rekonstruoiduilla rakenteilla on historiallista arvoa esimerkkeinä historiallista jatkumoa korostavien suunnitteluperiaatteiden toteutumisesta.

Maisemalliset arvot

Upseerikasarmi C 76 on läntisin osa Varuskuntakorttelia, joka periytyy 1750-luvulta ja muodostaa korostetun kaupunkimaisen yksikön polveilevasti maastoon sovitettujen puolustusvarustusten keskelle. Kohderakennus on tässä kokonaisuudessa merkittävä tilan rajaaja ja sillä on tärkeä maisemallinen arvo osana rakennettua ympäristökokonaisuuttaan.

Kasarmi on läheltä tarkasteltuna itsenäinen monumentti, mutta suurmaisemassa se hahmottuu ensisijaisesti Varuskuntakorttelin osana. Kasarmien länsipuolella on intiimi pihatila ja itäpuolella kapeahko risteävä katutila, joten rakennuksella on maisemallista arvoa yksityisen ja julkisen tilan luontevana rajana. Lännessä katsottaessa Upseerikasarmi muodostaa osan Ison Mustasaaren eteläosan kruunua. Upseerikasarmilla on merkittävää mai-

semallista arvoa osana sekä suorakulmaisesti aseteltua Varuskuntakorttelia että koko Ison Mustasaaren eteläosan kokonaisuutta.

Sileäksi rapatut julkisivut liittävät kasarmin Suomenlinnassa verrattain yleiseen rapattuun kaupunkirakentamiseen. Keltainen ulkoväri liittää rakennuksen Tykistölahden ympäristön muihin keltaisiin, pääosin ruotsinvallan aikaisiin rakennuksiin. Kasarmilla on yhtenäisyyteen liittyvää maisemallista arvoa sen osallistuessa eheyttävällä tavalla Suomenlinnan kaupunkikuvan luomiseen.

Rakennushistorialliset arvot

Upseerikasarmi C 76 on 1840-luvulla valmistunut tiilirakennus, joka suunniteltiin alun perin sodan pommituksia kestäväksi. Huoneiden kokoaminen holvattujen keskikäytävien ympärille oli rakennusaikansa kasarmirakentamisessa harvinaistunut tila- ja rakenneperiaate. Vastaavanlaiset tiilirakennukset ovat sittemmin harvinaistuneet entisestään. Kohteella on suurta rakennushistoriallista arvoa Suomessa harvinaisena tiilirakennustyypinä.

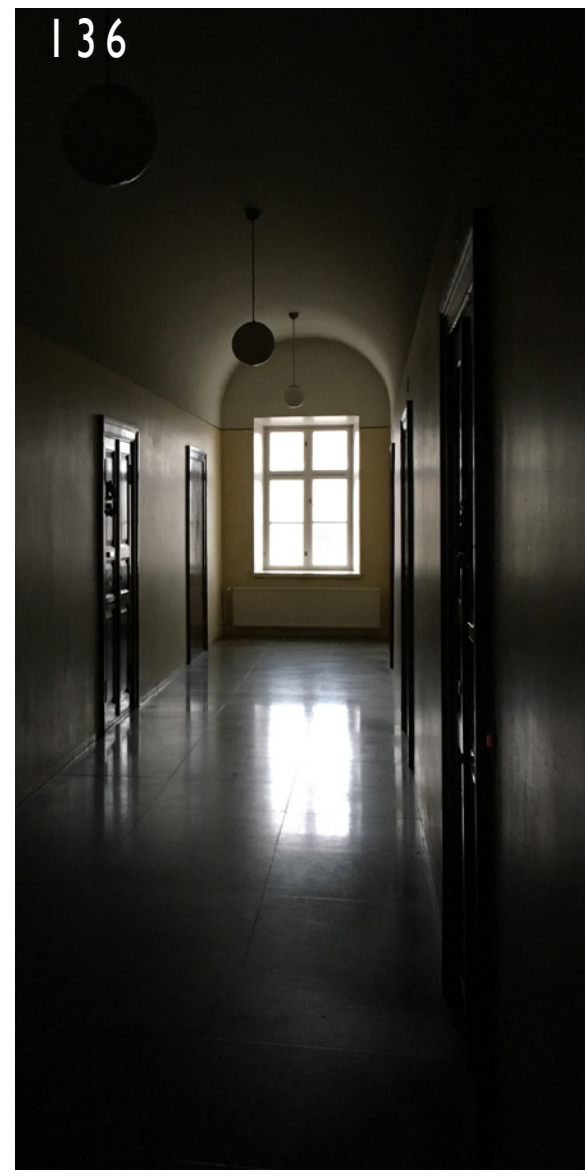
Kantavan rungon rationaalinen ja monikäyttöinen tilajako sekä porrashuoneen holvattu portaikko ovat edustavia esimerkkejä venäläisestä varuskuntien tyypirakentamisesta. Kohteen rakennustekniikassa on erityisiä varuskunnan rakennusperinteeseen liittyviä rakennushistoriallisia arvoja.

Useiden tulipalojen ja korjausten tuloksena kasarmin alkuperäisen rakennusvaiheen materiaaleista periytynee

nykyään vain kivi- ja tiilirunko. Puset kantavat rakenteet ovat todennäköisesti osittain 1850-luvun lopulta, osittain 1900-luvun alusta ja osittain 1970-luvun lopulta. Pääperiaatteiden säilyessä Upseerikasarmilla on rakennushistoriallista arvoa esimerkkinä 1800-luvun kahdelle ensimmäiselle kolmannekselle ominaisesta kiveä, tiiltä ja puuta yhdistävästä rakennustavasta. Säilyneillä kerrostumilla on rakennushistoriallista arvoa ajan kulumisen ja sen tuomien muutostarpeiden ilmentäjinä.

Peruskorjausajankohdan asuntonormien edellyttämät rakenteet toteutettiin pääosin aikansa muotokielellä. 1970- ja 1980-lukujen rakenteilla on rakennushistoriallista arvoa aikansa suunnitteluperiaatteiden sekä entistetyissä kohdissa myös alkuperäisten rakennusosien ilmentäjinä. Kohteen peruskorjausvaiheessa uusitut ikkunat, messinkihelaiset ulko- ja väliovet ja ulkoportaot ovat huolellista muuraus- ja puutyötä. Kohteella on näiden harkittuun muotoiluun ja laadukkaaseen toteutukseen perustuvaa rakennushistoriallista arvoa.

Peruskorjauksen pintakäsittelyt tehtiin enimmäkseen ajankohdalle tyypillisillä synteettisillä hartseihin ja muoveihin pohjautuvilla maaleilla. Monia pintoja on sittemmin uusittu. Pintakäsittelyn rakennushistoriallista arvoa määrittää pohjarakenteen ja pinnan muodostaman kokonaisuuden tekninen toimivuus. Vain rakenteen säilymistä edistävillä tai sen suhteen neutraaleilla pintakäsittelyillä voi olla rakennushistoriallista arvoa.

UHKATEKIJÄT

Upseerikasarmien uhkatekijät ovat enimmäkseen teknisiä ja liittyvät perinteisen ja teollisen rakennustavan yhdistämisen haasteisiin. Yleisimmät kompastuskivet liittyvät kosteuden ja ilman hallintaan. Rakennuksen sisäilmassa on 2010-luvulla todettu hajuhaittoja.¹ Kylmäkellarissa, ensimmäisen kerroksen keskikäytävän ja länsisiiven rakenteissa on tavattu ylimääräistä kosteutta.

Huolimaton muotoilu

Rakennuksen kivijalka on paikoin matala erityisesti eteläpäädyssä ja lounaisseinustalla. Maan pinta ohjaa paikoin hulevesiä kasarmia kohti. Matalalla sokkelilla on taipumus sallia roiskevesien pääsy rakennuksen runkorakenteisiin ja edelleen alapohjaan.

Ryömintätilan tuuletus on vaikuttaa riittämättömältä. Peruskorjauksen yhteydessä toteutettu ilmanvaihotosuunnittelijan ehdotus ilman vaeltamisesta ei ole realistinen (ks. kuva 67). Tuuletettu alapohja edellyttää useita suuria kissanluukkuja, jotka sallivat tuulen puhalttaa ryömintätilan läpi ja jotka on helppo sulkea talvi- ja avata kesäkausiksi.

Ikkunat uusittiin peruskorjauksen yhteydessä. Sen seurauksena osa erityisesti länsijulkisivun ikkunapenkeistä viettää sisään päin ja vaikuttaa ohjaavan sadevettä ulkoseinän sisään.

1 Valokuva "2016 as 6 hajuhaitta sisäilmaongelma kosteusvaurio" 24.3.2016. SLHka: CD/ID 9006/5310.

Räätälöimätön tekniikka ja rakennusmateriaalit

Rakennuksessa on koneellinen poistoilmanvaihtojärjestelmä. Vanhoihin rakennuksiin jälkiasennetut koneelliset järjestelmät ovat usein osoittautuneet vaikeasti säädettäviksi ja huollettaviksi ja sitä kautta energiaa tuhlaaviksi ja sisäilman laatua heikentäviksi. Upseerikasarmien ilmanvaihtoon ei peruskorjauksen yhteydessä suunniteltu korvausilmareittejä. Tämän vuoksi korvausilma pyrkii tyypillisesti sisään rakenneliitosten läpi. Upseerikasarmissa tilannetta on helpotettu asentamalla 2010-luvulla korvausilmaventtiilejä keskikäytäviin ja muutamaaan asuntoon.² Kaikissa asunnoissa ei edelleenkään ole varsinaisia korvausilmareittejä.

Uhkatekijöiksi voi myös laskea joitakin peruskorjauksessa lisättyjä rakennusmateriaaleja. Esimerkiksi sementtipohjainen ulkorappaus hidastaa kosteuden siirtymistä tiilirunkoisen ulkoseinän läpi rakenteen ulkopinnassa, missä kuivuminen olisi erityisen tärkeää. Tiivis pinta johtaa usein routavaurioihin etenkin varjoisilla seinillä. Ulkopinnan tulisi olla huokoisempi kuin rungon, jolloin kosteus ei pääsisi tiivistymään rakenteen sisälle. Samalla kalkkimaalilla olisi paremmat edellytykset kiinnittyä.

Peruskorjausajankohdan rakentamisessa suosittiin kerrosrakenteita, joiden kunnon tarkistaminen rakennetta särkeä on vaikeaa. 1970-luvun rakenteiden yleisiä haasteita on käsitelty tarkemmin kasarmien C 83 ja C 84 rakennushistoriaselvityksen osan 1 luvussa Yleiset uhat.

2 Valokuva 3.11.2015. SLHka: CD/ID 9006/5668.

137 Kalkkimaalilla on vaikeuksia pysyä kovan sementtipohjaisen rappauksen päällä. Haasteet lisääntyvät kosteissa olosuhteissa kasvillisuuden lähetyvillä.

138 Vesipellit johtavat sadevettä ikkunoita vasten. Seisäseen veden hahmo näkyy harmaana pellin sisäosassa.

Elinkaarellinen alapohjarakenne

Insinööritoimisto M. Pelkkikankaan vuoden 1978 suunnitelmien mukaan Upseerikasarmien ensimmäisen asuin-kerroksen ala- / välipohja on suurimmalta alalta seuraavanlainen: ³

- Pintamateriaali ja käsittely (yleensä UV-polyuretaanilakka)
- Ponttilaudoitus
- Ilmarako
- Oksamassapahvi
- Koolaus 100x50mm
- Kannattajat ja vuorivilla 200mm
- Oksamassapahvi
- Harva laudoitus 25x100mm k200
- Luja-levy (kuitusementtilevy) 11mm
- Pintakäsittely huoneselostuksen mukaan
- Kellaritila tai tuuletettu alustatila.

Rakennesuunnitelmissa esitettiin lattiarakenteen tuulettamista huonetilaan kaksiosaisen jalkalistan avulla. Tämä olisi tarkoittanut rakenteessa ongelmatilanteessa syntyvien mikrobien välitöntä johtamista sisäilmaan. Kaksiosaisia jalkalistoja ei kuitenkaan kenttäkäynnin yhteydessä tavattu.

Esitetty alapohjarakenne on ongelmallinen, mikäli siihen pääsee kosteutta esimerkiksi huoneilmasta, huonosti tuulettuvasta ryömintätilasta, ulkoseinän läpi hulevesien roiskeista tai putkivuodoista. Mineraalivillaeriste ei osallistu kosteuden sitomiseen, joten kosteus keskittyy

kantaviin puurakenteisiin. Puisilla rakenteilla on pitkäkestoisen kosteusrasituksen alla taipumus lahoamiseen. Kohteissa, joissa on koneellinen poistoilmanvaihto mutta ei varsinaisia korvausilmareittejä, korvausilma tunkee usein huoneisiin alapohjan ja ulkoseinän liittymistä eli juuri sieltä missä mikrobit kasvavat.

Läntisessä siivessä alapohja on maanvarainen ja rakennetyyppi seuraavanlainen: ⁴

- Pintamateriaali ja käsittely huoneselostuksen mukaan (yleensä UV-polyuretaanilakka)
- Ponttilaudoitus
- Oksamassapahvi
- Ilmarako ja oikaisukiilat
- Koolaus 100x50mm k400 ja mineraalivilla 50mm, koolaus ankkuroidaan betoniin ruostumattomin sitein, koolauksen alla bitumihuopakaista
- Teräsbetonilaatta 80mm, BY8, luokka B-4; teräsket #5/5 - 150/150 levynä tai # 06 k200mm.
- Sitkeä suojapaperi
- Solumuovilevy R23 70mm
- Tiivistetty sora, tiiveys 90% 200mm tai enemmän.

Myös tämä rakenne esitettiin suunnitelmissa tuuletettavaksi huonetilaan, mikä vaikuttaa jääneen toteuttamatta.

Alapohjarakenne on siis maanvaraisen teräsbetonilattian ja puurakenteisen lattian yhdistelmä. Rakenne on samantapainen kuin kasarmeissa C 83 ja C 84. Lautalattialla ja erityisesti varsinaisen lämmöneristeen sijoittamisella osittain teräsbetonilattian yläpuolelle on taipu-

musta estää huonelämmön siirtymistä laattaan ja siten sen kuivattavaa vaikutusta.

Rakennus sijaitsee painaumassa, joten ympäristön vesillä on mahdollisuus kerääntyä sen yhteyteen. Yleisellä tasolla voidaan todeta, että maanvaraisten alapohjien kosteussulkuna toimivilla kelmuilla (sitkeä suojapaperi) on elinkaari, ja vaurioituneella kosteussululla on taipumus päästää vettä lävitseen mutta hidastaa rakenteen kuivumista. Kosteus voimistaa betonirakenteiden luonnollisesta karbonatisoitumisesta johtuvaa rapautumista.

Myös suulakepuristetut polystyreenit (solumuovilevy) hajoavat hiljalleen, mikä vaakarakenteissa johtaa lämmöneristysten menettämisen lisäksi usein rakenteiden painumiseen ja liittymien repeämiseen. Repeämät edesauttavat hajoamisen myötä syntyvien mikrobien pääsyä huoneilmaan. Painumat voivat vaikuttaa myös taloteknisiin vetoihin.

Ilmaa läpäisevä yläpohja

Upseerikasarmien yläpohjarakenne kannattajan kohdalta: ⁵

- Laudoitus 45x145mm
- Koolaus
- Mineraalivillalevy 15mm
- (Tasauspuu tarpeen vaatiessa)
- Vanha tai uusittu kannattaja
- Vanha laudoitus
- Vanha tikutus
- Vanha kunnostettu rappaus

³ Rakennepiirustus n:o13, 1.12.1978. C 076: e: 2. SLHKa.

⁴ Insinööritoimisto M. Pelkkikangas 1.12.1978. Rakennepiirustus n:o13. C 076: e: 2; Rakennusselitys 1.2.1979. C 076: b: 2. SLHKa.

⁵ Rakennepiirustus n:o15, 18.4.1980. C 076: e: 2. SLHKa.

Yläpohjarakenne kannattajan vierestä:

- Laudoitus 45x145mm
- Mineraalivilla 100mm
- Vanha tiililadelma
- Vanha laudoitus
- Ilmarako ja koolaus
- Vanha laudoitus
- Vanha tikutus
- Vanha kunnostettu rappaus

Yläpohjassa on samoja vikasietoisuushaasteita kuin tuulettuvissa alapohjissa ja välipohjissa, eli mahdollinen kosteus välttelee mineraalivillaa ja keskittyy kantaviin puurakenteisiin edesauttaen niiden muodonmuutoksia. Yläpohjaan kosteuspääsee usein joko katon liitosten vuotaessa ja veden kondensoituessa katteen alapintaan tai ilmanvaihtorakenteisiin. Toinen ongelma liittyy rakenteen ilmatiiviyteen. Yläpinnasta puuttuva paperointi sallii ilman kierron lämmöneristekerroksessa, mikä heikentää lämmöneristävyttä. Sisäkaton rappaus toimii ehjänä ollessaan alapinnan ilmansulkuna.

Puiset märkätilarakenteet

Märkätilarakenteet ovat peruskorjausvaiheesta. Raken-
nusselostuksen mukaan kylpyhuoneiden katto- ja seinä-
pinnat tehtiin puurunkoisina kipsikartonkilevystä ja kal-
listettu lattiarakenne suihkusyvennyksineen koolattiin
lautalattian varaan vanerista. Kattopinnat maalattiin,
seinät laatoitettiin ja lattia verhottiin muovimatolla hit-

satuin saumoin.⁶ Todennäköisesti seinät ja lattiat myös
vedeneristettiin, vaikka siitä ei ole selostuksessa erillis-
mainintaa. Mikäli vedeneristystä ei tehty, rakenteiden
korjaustarve on kiireellisempi.

Rankorakenteiset ja levytetyt märkätilat ovat rakenteel-
lisesti herkkiä kosteudelle. Puurakenteilla on taipumus
joustaa, mikä voi edistää muovimaton tai varsinaisen
vedeneristeen halkeilua. Niiden läpi pääsevä kosteus
voimistaa edelleen puurakenteiden elämistä, ja pitkitet-
tynä voi johtaa rakenteiden lahoamiseen ja vaurioiden
leviämiseen puiseen välipohjaan.

6 Rakenusselitys 1.2.1979. C 076: b: 2. SLHKa.

LÄHTEET

ARKISTOT

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, HELSINKI (HKM)
Helsingin kaupungin kuvakokoelmat.

KANSALLISARKISTO, HELSINKI (KA)

Venäläiset sotilasasiakirjat ja venäläisen insinöörikomennuskunnan piirustuskokoelma (VeSA): Suomenlinnan linnoitus- ja rakennuspiirustusten arkisto
https://www.finna.fi/Record/narc.VAKKA-319342.KA_VAKKA-284657.KA

Sotilasinsinöörihallinnon arkisto: Sotilasinsinöörihallinnon asiakirjat (SIH).

<http://www.narc.fi:8080/VakkaWWW/Selaus.action?kuvailuTaso=SARJA&avain=284648.KA>

MUSEOVIRASTO, HELSINKI (MV)

Kuva-arkisto.

Rakennushistorian arkisto (RHO).

PUOLUSTUSHALLINNON RAKENNUSLAITOS, HAMINA (PHRAKL)

Kuva-arkisto.

SUOMENLINNAN HOITOKUNNAN ARKISTO, HELSINKI (SLHka)

Rakennuksen C 76 kansiot.

Kuva-arkisto.

KIRJALLISUUS

Eerikäinen, Liisa: Viaporista Suomenlinnaksi. Museovirasto 2006.

Haila, Sirpa: Viaporin asuinoloista venäläisellä ajalla. Artikkelit s.126–134 teoksessa Eerikäinen, Liisa: Viaporista Suomenlinnaksi. Museovirasto 2006.

Linnanmäki, Seija: Kasarmi C 76. Ote (1994) teoksesta Suomenlinnan rakennusten historia. Toim. Pekka Kärki, Heikki Lahdenmäki, Liisa Eerikäinen, Helena Rosén ja Seija Linnanmäki. Museovirasto ja Suomenlinnan hoitokunta 1997.

Malevinskaja, Marina: Viapori Venäjän Merisotalaivaston arkistossa. Artikkelit s.143–145 teoksessa Eerikäinen, Liisa: Viaporista Suomenlinnaksi. Museovirasto 2006.

Suomenlinnan maisema / Kunnostussuunnitelma. Suomenlinnan hoitokunta (Helander, Henttonen, Simons, Ahlqvist) ISBN951-9437-19-3 Art-Print Oy Helsinki 1987.

Suomenlinnan maisemasuunnitelma : Soittokunnantalon (C 76) ympäristö. Oy Arkkitehti & Maisema Ab 30.6.1978.

Tiitta, Allan: Suomenlinnan sotavankileiri 1918–19. Museovirasto 1983.

Viapori=Suomenlinna=Sveaborg. Lisätekijä Olof af Hällström. Helsinki: Ehrensverd-seura 1970.

INTERNET

Helsingin karttapalvelu

<https://kartta.hel.fi/?setlanguage=fi>

